

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

שבת הגדול - פרשת "אחרי מות"

י"ב בניסן תשע"ד, (12/04/2014)

מוקדש לע.נ. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו

נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	
18:47	18:44	18:36	18:46	18:29	כניסת שבת
19:44	19:44	19:45	19:45	19:43	יציאת השבת

השעות לפי שעות קיץ

בס"ד

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת " אחרי מות " – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	7
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	28
4 .	מיצירתם ומורשתם של רבותינו חכמי ספרד ומרוקו	61
5 .	בין אדם לחבירו, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	65
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	101
7 .	החיים הבריאים	110
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע זה	112
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	121
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי בכריכה האחורית	

אנו נשלח לכם בלי נדר ובע"ה מחר או ביום ראשון
מוסף מיוחד לפסח "פנינים לפסח"

אנו מאחלים לכם ולבני ביתכם עם כל עם ישראל
חג פסח כשר ושמח

על הפרשה

1.

1.1. נתונים על הפרשה

פרשת אחרי מות היא פרשת השבוע השישית בחומש "ויקרא" .. היא מתחילה בפרק ט"ז פסוק א' ומסתיימת בפרק י"ח פסוק ל'. שם הפרשה "אחרי מות" היא המילים החמישית והשישית בה פותחת הפרשה:

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרון...":

בפרשת אחרי מות יש 80 פסוקים.

בשנים שאינן מעוברות קוראים את פרשת אחרי מות ביחד עם הפרשה שלאחריה – פרשת קדושים. בשנים מעוברות היא עשויה לחול בשבת שלפני פסח כמו השנה – שבת הגדול.

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת " אחרי מות "

מצות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
								פסוק	פרק	פסוק	פרק
26	2	28	4,294	1,170	80	3	154	פסוק	פרק	פסוק	פרק
								ל'	י"ח	א'	ט"ז
3	10	3	6	6	5	5	6	דירוג פרשת "אחרי מות" בפרשות חומש ויקרא			
7	27	7	45	43	45	38	44	דירוג פרשת "אחרי מות" בפרשות התורה כולה			

1.2. הנושאים בפרשה

פרשת אחרי מות עוסקת בקדושות המיוחדות לזמן, למקום, לאנשים מיוחדים. תחילתה בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, יום אחד בשנה, במקום הקדוש ביותר: קדש הקדשים, ע"י האדם הקדוש מכל: הכהן הגדול.

א. בתחילת הפרשה מתואר סדר העבודה של הכהן הגדול בבית המקדש ביום הכיפורים.

- ב. איסור אכילת הדם
- ג. מצוות כיסוי הדם לאחר שחיטת עוף או חיה
- ד. איסורי עריות

1.3. ההפטרה

מפטירים את ההפטרה המיוחדת לשבת הגדול "וערבה" בספר מלאכי פרק ג' מפסוק ד' "וערבה לה" עד (כולל) פסוק כ"ד (סוף הפרק וסוף הספר) וכדי לסיים בטוב חוזרים על פסוק כ"ג: "הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא"

1.4. הקשר בין פרשת " אחרי מות " להפטרותה

פרשת אחרי מות עוסקת בקדושות המיוחדות לזמן, למקום, לאנשים מיוחדים. תחילתה בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, יום אחד בשנה, במקום הקדוש ביותר: קודש הקדשים, ע"י האדם הקדוש מכל: הכהן הגדול.

בהפטרה על פי מנהג הספרדים (יחזקאל פרק כ"ב פסוקים א-ט"ז) סוקר הנביא יחזקאל תקופות בתולדות ישראל, תקופות בהן חטא העם, עד כדי כך שהקב"ה רצה לבלות את העם. בכל המקרים לא כילה הקב"ה את חמתו בעם רק כדי שלא יחולל שמו בגויים. יחזקאל מזכיר את בחירת ישראל במצרים, את היציאה ממצרים ואת התביעה: "ואמר אליהם איש שיקוצי עיניו השליכו, ובגילולי מצרים אל תטמאו, אני ה'." אך ישראל אינם נענים לתביעה להתקדש: "וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי, איש את שיקוצי עיניהם לא השליכו, ואת גילולי מצרים לא עזבו, ואומר לשפך חמתי עליהם, לבלות אפי בהם, בתוך ארץ מצרים. ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגויים אשר המה בתוכם, אשר נודעתי אליהם לעיניהם, להוציאם מארץ מצרים."

גם במדבר: "וימרו בי בית ישראל במדבר, בחוקותי לא הלכו, ואת משפטי מאסו, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ואת שבתותי חיללו מאד, ואומר לשפוך חמתי עליהם במדבר לבלותם. ואעשה למען שמי, לבלתי החל

לעיני הגויים אשר הוצאתים לעיניהם. הנביא מסיים בקריאה לשוב ולהיות קדושים: אני ה' אלוהיכם, בחוקותי לכו, ואת משפטי שמרו ועשו אותם. ואת שבתותי קדשו, והיו לאות ביני וביניכם לדעת כי אני ה' אלוהיכם.

את רעיון הבדלת ישראל וקדושתו מבאר עמוס, בהפטרה כמנהג האשכנזים. הנביא פותח: "הלוא כבני כושיים אתם לי בני ישראל, נאום ה', הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלישתים מכפתור וארם מקיר". לולא הברית, היו ישראל דומים לכושים לפלשתים או לארם. הברית שנותנת זכיות לעם, מטילה עליו חובות. וכשאין העם מקיים חובותיו הוא מאבד את ייחודו: "הנה עיני ה' אלוקים בממלכה החטאה, והשמדתי אותה מעל פני האדמה, אפס כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב נאום ה'." "בחרב ימותו כל חטאי עמי, האומרים לא תגיש ותקדים בעדנו הרעה." הנביא מסיים בנחמה. לאחד העונש ישוב ישראל להיות עם ה'. ושבתי את שבות עמי ישראל.

השנה אנו כאמור מפטירים את ההפטרה המיוחדת לשבת הגדול. לגבי הקשר בין הפטרת "וערבה" לשבת הגדול ראה בהמשך במאמר על השבת הגדול

1.5 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת " אחרי מות "

א. בתחילת הפרשה מתוארת באריכות עבודתו של הכהן הגדול בבית המקדש ביום הכיפורים. ביום זה נכנס כהן גדול לקודש הקודשים שבבית המקדש, בשאר ימות השנה הכניסה אסורה לקדש הקודשים. בקודש הקודשים עומד ארון העדות ובו לוחות הברית עליהם כתובים עשרת הדיברות. ביום הכיפורים הכהן גדול נכנס לקדש הקודשים ומניח שם קטורת, ומתפלל תפילה קצרה על עם ישראל. כשהכהן הגדול היה נכנס לקודש הקודשים היו קושרים לדגלו חבל ובמידה ותפילתו לא הייתה

מתקבלת הרי שהיה מת במקום והיו מושכים את גופתו. את התיאור כיצד היה נראה הכהן הגדול שהיה יוצא בשלום מקודש הקודשים ניתן למצוא בפיוט שאנו אומרים בתפילת מוסף ביום הכיפורים ובמילים שלנו הכהן היה נראה מה שנקרא "חבל על הזמן".

ב. נאמר "בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן, אֶל הַקֹּדֶשׁ" המילה "בזאת" היא בגימטרייה 410 רמז לזמן שבית המקדש הראשון היה קיים מרגע היבנותו על ידי שלמה המלך ועד לחורבנו בידי נבוכדנצר מלך בבל.

ג. כידוע, נאסרה הכניסה לקדש הקודשים ומסופר בספר המכבים על תלמי הרביעי (מצרים) שהתעקש להיכנס לקודש הקודשים למרות בקשתם של הכוהנים. גם עוזריו ושריו ניסו להניאו מכך ואולם הוא התעקש. בעקבות החלטתו התקבצו כל תושבי ירושלים, אנשים נשים וטף וניסו לחסום את דרכו וגם זה לא עזר. בהמשך מסופר על תפילתו של שמעון הכהן הגדול (ספר המכבים ג' פרק א' פסוק ח') אשר התחנן לפני הקב"ה וכשסיים את התפילה נפגע המלך תלמי "ויך (הקב"ה) את המתגאה ככה בזדון ועז, מכה גדולה. ויניעהו כנוע קנה לפני הרוח עד כי נפל לארץ". גם במקורות המצרים מסופר על כך שכשחזר תלמי מארץ ישראל לא שב לאיתנו עד שמת. המעניין הוא שדווקא אנטיוכוס השלישי למרות שהיה יווני עובד אלילים (ולא להתבלבל עם אנטיוכוס הרביעי, אפיפנס המלך הרשע מסיפור חנוכה) כיבד את הנושא ואף הפיץ אגרת לכל השרים והמושלים "לכל בני נכר אסור להיכנס לתחום המקדש שהכניסה אליו אסורה גם על היהודים עצמם מלבד אלו שהדבר מותר להם לאחר שהתקדשו בהתאם לחוק אבותיהם" (יוסף בן מתתיהו בספרו קדמוניות היהודים)

ד. בנוסף, בתפילת יום הכיפורים אנו אומרים את "סדר העבודה" אשר מתאר את עבודת הכהן הגדול בבית המקדש ביום הכיפורים כפי שמופיעה בפרשתינו ובין השאר את נושא הגורל שהיה הכהן גדול מטיל על שני שעירים (קורבנות) שאחד היה עולה קורבן לקב"ה והשני היה נשלח על ידי

כהן לעזאזל שהיה שם של מקום במדבר יהודה מזרחית למעלה אדומים ושם היה הכהן נעמד עם השעיר על צוק ומדרדר את השעיר כסימבוליקה לחטאי בני ישראל. "וְלָקַח, אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים; וְנָתַן אֶהָרֶן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, גְּרִלוֹת גּוֹרֵל אֶחָד לַה', וְגּוֹרֵל אֶחָד לְעִזָּאֵזֶל. וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת הַשְּׁעִיר, אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לַה'; וְעָשָׂהוּ, חֲטָאת. וְהַשְּׁעִיר, אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעִזָּאֵזֶל, יַעֲמֵד חַי לְפָנָי ה', לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעִזָּאֵזֶל, הַמִּדְבָּרָה....."

ה. בזמן שהיו בני ישראל במדבר, נאסרה עליהם אכילת בשר בלא שתחילה יקריבו אותו על גבי המזבח כקרבן (שלמים). לאחר הקרבת הקורבן היו הבעלים מקבלים מבשר הקרבן כדי לאוכלו. לעומת זאת לאחר תקופת המדבר, מותר לכל אדם לשחוט בהמה ולאוכלה בלא להביאה תחילה לבית המקדש.

ו. אדם השוחט חיה או עוף, קיימת עליו חובה לכסות את הדם בעפר כיון ש"הדם הוא הנפש".

ז. בסיום הפרשה מובאת בפירוט רב פרשת גילוי עריות (קיום יחסים בין בני המשפחה), ובה פירוט של איסורי חיתון כגון של אדם עם אשת בנו, אדם עם אשת אביו וכו'.

ח. בסיום פרשת העריות מציינת התורה שאין להיטמא בכל האיסורים הללו כיון שבאיסורים הללו נטמאו הגויים שיישבו בארץ ישראל קודם בוא עם ישראל אליה וגורשו עקב תועבות אלו ולכן יש להישמר מהם "ולא תקיא הארץ אתכם". "אל תטמאו, בכל אלה: כי בכל אלה נטמאו הגוים, אשר אני משלח מפניכם. ותטמא הארץ, ואפקד עונה עליה; ותקא הארץ, את ישביה. ושמרתם אתם, את חקתי ואת משפטי, ולא תעשו, מכל התועבות האלה: האזרח, והגר הגר בתוכם".

2. לקח טוב מהפרשה

2.1. "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

אביב הגיע פסח בא / ר' משה רוט

ברי סחרוף (מילים ולחן) בשירו "עבדים", עוסק בשאלה האם השפע החומרי העצום, הופך אותנו לבני חורין.

תשובתו היא, שהשפע הרב הפך אותנו ל"עבדים" לעונג הבא, למנה הבאה ולריגוש הבא.

...כִּי כָּלְנוּ עֲבָדִים, אֶפְלוּ
שֵׁישׁ לָנוּ כָּזָה כְּאֵלוּ .
פּוֹתְחִים פֶּה גָדוֹל
וּמְחַכִּים לְעֹנֵג הַבָּא .
כָּלְנוּ מְכוֹרִים שֶׁל מִיִּשְׁהוּ,
שֶׁמְבַקֵּשׁ, עֲבָשׁוּ תִרְגִּישׁוּ .
פּוֹתְחִים פֶּה גָדוֹל
וּמְחַכִּים לְמָנָה הַבָּאָה...

ומכאן, מתוך העיסוק בעבדות, נעבור לעסוק במהותו ומשמעותו של חג הפסח – חג היציאה מן העבדות – חג החירות, שחל השבוע.

מה אנחנו בעצם חוגגים בחג הפסח?

לכאורה זהו חג של:

- א. זיכרון היסטורי של יציאת מצרים.
- ב. חג שהדגש בו הוא על העם והאומה ולא על הפרט.
- ג. חג שהדגש בו הוא על ניסי הגאולה האלוקיים ולא על מעשיו של האדם והעם.

הבה נבחן את ההנחות הללו, לאורו ובעזרתו של המאמר: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים" (מן ההגדה).

אמירה שציווי בצידה, בבחינת אתגר ל"דמיון מודרך": תדמיין את עצמך כאילו היית עבד ונפדית לחירות!

מצוות ליל הסדר ופרקי ההגדה, מובילים אותנו אל העבדות ומשם לחירות, באופן חווייתי. בתחילתו של הסדר אנו אוכלים חרוסת זכר לטיט, מרור זכר לצרות ולשעבוד ומצה, שהיא "לחם עוני". וכן היין אדום, הוא זכר לדמם של קורבנות השעבוד.

ומשם – מתוך השעבוד, אנו יוצאים לחירות. אוכלים סעודה בחבורה ובהסיבה כדרך עשירים ובני חורין, שותים יין ושמחים בחירותנו בהלל ובהודאה לקב"ה.

וכך, מצוים אנו לראות ולדמיין את עצמנו שוקעים בעבדות ובשעבוד. ובהמשך, יוצאים לחירות ונפדים, כשאת התהליך כולו מלווים ומובילים פרקי ההגדה.

וכאן בא החידוש הגדול!

חגי ישראל אינם רק "מצבת זיכרון רוחנית" לאירוע היסטורי שהיה ועבר, אלא מועד עכשווי, אקטואלי, "חי" ופועם.

וממילא, חווית החירות של ליל הסדר איננה רק זיכרון היסטורי, אלא הזמנה אלוקית למנף את תחושת החירות של החג, אל חיינו האישיים כאן ועכשיו ולהפוך את "זמן חירותנו" מזמן עבר, לזמן הווה ולעתיד.

חירות עכשווית ואקטואלית!

חג הסוכות נקרא בפי חז"ל "זמן שמחתנו", הווה אומר – אנו שמחים עכשיו ולא "פעם שמחנו...". ולכן, על אותו משקל, כאשר חז"ל קוראים לחג הפסח בשם "זמן חרותנו", לא מדובר רק בחירות ההיסטורית של

פעם" אלא גם ובעיקר בחירות העכשווית של כל אחד ואחד מאיתנו
("נתיבות שלום", פסח, מאמר 12).

והדבר רמוז בפסוק: "א-ל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם..." (במדבר כג, כב) -
"מוֹצִיאֵם" - בלשון הווה. לא שהוציאם בעבר ממצרים, אלא ה"מוֹצִיאֵם"
ממצרים שוב ושוב בכל שנה ושנה (אור החיים, שם).

ללמדך, שבחג הפסח מידי שנה, ישנה רוח אלוקית של חירות (סייעתא
דשמיא - עזרה אלוקית, אנרגיות חיוביות), מעין "מבצע", בו כל אחד
מוזמן לנסות להשתדל (ולהצליח), לצאת מן המיצרים הפרטיים שלו (על
משקל מִצְרַיִם) - מן הסביבה המשעבדת והמעיקה, מהרגלים רעים,
משעבוד פנימי ומכל מה שכוכל אותנו ומפריע לנו לממש את העצמיות
הפנימית החיובית שבנו...

ובלשון השיר: להפסיק להיות מְכוּרִים שֶׁל מִיֶּשְׁהוּ ... של כל אלה המנסים
להכתיב לנו את "טעם החיים" ואת הסטייל, את האופנה ה"נכונה" ואת
הטרנד (מוֹדָה) וה"לוק" העכשווי... וגם את...

"חג החירות", כשמו כן הוא. הזדמנות מחודשת, לצאת לחירות אישית.

כדי להבין מהי אותה חירות של היכולת להיות נאמן ל"אני" הפנימי שלנו,
נביא כאן את תגובתו של נתן שרנסקי לשופט שלו, מיד לאחר שנגזר דינו
להישלח לסיביר:

אתה אדוני השופט חושב שהנך חופשי! אתה חושב כך כיוון שלאחר
שייגמר המשפט תלך לביתך ואילו אני אהיה המשועבד, כיוון שאלך
לכלא לזמן רב.

אך דע לך שמבין שנינו, אני הוא בן החורין האמיתי! אמנם גופי יהיה
משועבד, אבל רוחי, היא תישאר חופשית, כיוון שארגיש שלא
נכנעתי לגזרותיכם ונשארתי נאמן לאמונתי. אך לך השופט קבעו
מראש מה לומר. גופך אמנם משוחרר, אבל אינך חופשי להכריע לפי

אמונתך. רוחך משועבדת וזה חמור פי כמה (מתוך ספרו של נתן שרנסקי, "לא אירא רע").

חירות אינה עושר או שררה. חירות היא הרצון והיכולת, לחיות לפי האמת הפנימית שלך.

האם כדי לצאת לחירות אישית (כל אחד ואחד מן המיצרים שלו...) עלינו לצפות לנס? לא ולא.

הבה נבחן את הדברים, לאור תהליכי הגאולה.

1. תחילת הגאולה היתה רק אשר לבני ישראל נמאס מן השעבוד והם התחילו לצעוק. רק אז הקב"ה התניע את תהליך הגאולה (שמות ב, כג).

2. הקב"ה הסיר את השעבוד ושחרר את בני ישראל ממצרים באופן ניסי. אולם, כאן רק נפתח והחל התהליך של עבודת הנפש העצמית. של המעבר והמהפך מעבד לבן חורין. תהליך ארוך ואיטי, שבמהלכו בני ישראל מתגעגעים לשעבוד ואפילו רוצים לחזור למצרים... תהליך ארוך וכואב, שרק בסופו, הפך עם ישראל המשועבד, לבן חורין.

גם כאן, מי שרוצה לנצל את המתנה הרוחנית של חג החירות הקרוב ולצאת גם מן המיצרים שלו, צריך:

א. להיות מודע למצבו ולרצות לשנות אותו.

ב. להתחיל תהליך שינוי של עבודה אישית – עצמית.

ועל כך ממשיד ואומר השיר:

...כִּלְמָה רוֹצִים לְהִיֹּת חֲפְזִים
אֲבָל מִמָּה אֱלוֹהִים, מִמָּה...

מִמָּה?! רק אתה יודע מִמָּה. רק אתה יודע מהם המיצרים שלך. ולכן, הכדור נמצא רק בידיים שלך...

במאמרנו זה למדנו, כי חג הפסח אינו רק "יום זיכרון" היסטורי. חג הפסח הוא גם הזמנה "לחשוב חירות" ולחפש את היציאה האישית מן המיצרים. להגדיר מִמָּה אנו רוצים להיות חֲפְזִיִּים ולנסות לממש את זה....

וכעת, הבה נחזור להנחות המוצא שלנו. מתברר אם כן, שחג הפסח הוא:

- א. לא רק זיכרון היסטורי של יציאת מצרים, אלא חג אקטואלי, עם מסר אישי ועכשווי.
- ב. חג שהדגש בו, הוא לא רק על העם והאומה, אלא יש בו מקום גדול וחשוב גם לפרט – לאני שלי.
- ג. חג שהדגש בו הוא לא רק על העשייה האלוקית (הניסים), אלא גם על העשייה האנושית – אישית. מה אני עושה עם מה שקיבלתי. כיצד אני מנצל את סגולתו וערכו הרוחני והניסי של החג, כדי לצאת לחירות...

בברכת שבת שלום וחג חירות שמח,

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל:

nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה פסח – מנקים את האבק מהתריסים ואת החמץ מהלב / ניר אביעד

כמידי שנה, גם הפעם נמצא את עצמנו סביב שולחן אחד עם הגפילטה – פיש או החריימה המסורתיים, עם הרגל הקרושה ומרק העוף. שוב פעם דודה שרה עם הפטפטת הבלתי נגמרת על הביקור האחרון במספרה ושוב פעם דוד נחום עם אותן בדיחות הקרש המוכרות. בין לבין, תשאל השאלה הנוקבת – מה נשתנה? מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? במה שונה השנה הזאת מקודמתה? האם באמת החיים שלנו זוו לאן שהוא מאז הסדר הקודם? האם בתוך כל העמל והטורח האינסופיים של היום-יום אנחנו יכולים לציין מאורע אחד אחר, חי ואמיתי?

בפסח יורדת הארה רוחנית ענקית אל העולם ועבורנו חג זה יכול להיות פתח ושער לשינוי אמיתי ולרכישת תכונות ומידות יקרות שיכולות לתת לנו כוח למשך כל השנה הקרובה. מצאתי לנכון לרכז מספר נקודות מרכזיות עליהן נוכל כולנו לדון בליל הסדר יחד עם בני המשפחה. לרגע נשים בצד את העיסוק בתוכנית הטלוויזיה החדשה והמטריפה, בפוליטיקה המקומית או סתם בטרדות היום-יום ונאפשר לאור הגדול להיכנס אל חיינו. על מנת שזה יקרה מומלץ בחום לנצל את מעט הזמן שעוד נותר עד לחג לניקוי החמץ והאבק מהלב ולעשיית סדר במחשבות וברצונות (ולא רק בארון הבגדים...).

ידוע שהמצווה העיקרית של החג היא "והגדת לבינך", ומכאן גם מקור השם – הגדה. אנחנו מצווים להגיד ולספר ביציאת מצרים כל הלילה, וככל המרבה – הרי זה משובח. המובא במאמר זה הוא כמובן רק בגדר על קצה קצהו של קצה המזלג. ניתן בכל אחת מהסוגיות הבאות (וברבות נוספות) להרחיב, לחדש ולשוחח עד בוא הבוקר, וזו בדיוק המטרה של לילה מיוחד זה!

בסוף המאמר מצורף שאלון אישי שאולי יכול לסייע למי מהקוראים בהכנה ובהתכווננות פנימית אל החג הקרב.

הפתח לחרות בנפש

הלימוד על תקופת העבדות במצרים ועל הדרך להשתחרר מעבדות זו הוא השורש לאמונה היהודית ובכוחו לחשוף עולם עשיר ומגוון של כלים שיכולים לשמש אותנו כאן ועכשיו. במציאות ההיסטורית מצרים הייתה ארץ של עבודה זרה, טומאה וסבל לעמינו והיא שייכת לעבר, אולם במציאות הרוחנית הנצחית מצרים עדיין חיה וקיימת בכל אחד מאתנו והיא מה שעושה מייצרים – מציאות רוחנית של צמצום הדעת להתעסקויות בדברים קטנים. גם היום אנחנו מתמודדים עם הכוח של מצרים בנפש של כל אחד ואחת.

מצרים זה לא רק מקום פיזי. זו בעיקר התפיסה שקוראת לנו לא לחשוב על שום דבר שמעבר להוויה הגשמית שלנו, לא להתעסק בתכלית, להיות כבולים לתפיסות שטחיות על החיים, לחשוב ולחיות בתוך שבלונות וכמובן לא להכיר במציאות של הבורא. ברגע שעם ישראל התחיל לחשוב על מצבו ולהתנגד, פרעה הכביד עליהם את העבודה ודרש מהם להכין את הלבנים לבניית המבנים בעצמם. פרעה (מלשון פרוע) ידע שברגע שהאדם קצת עוצר וחושב על מצבו בעולם הוא יבין שהוא לא רוצה להיות יותר עבד. במציאות של היום פרעה (שהוא כאמור כוח רוחני שקיים בעולם וגם בכל אחד מאתנו) מוסיף לנו שעות עבודה, מוסיף מטלות, מוסיף מיסים, מוסיף מחויבויות חברתיות, מוסיף הסחות דעת כמו פלאפונים, מסכי פלזמות ענקיים, תוכניות ריאליטי מטופשות ועוד ועוד. העיקר – לא להתבונן בעצמינו ולחשוב על המטרה של כל המסע הזה שנקרא "החיים".

לעבדות היום פנים רבות. כמעט כולנו קשורים בשלשלאות ברזל עבות למוסכמות ולתפיסות שמונעות מאתנו להיות בני חורין אמיתיים. כמעט כולנו רודפים אחר "המראה הנכון", אחר "המשקל הנכון", אחר "מקומות הביילוי הנחשבים", אחר סמלי סטאטוס כמו אוטו מפואר ותואר מנכ"ל/ד"ר, או מאידך בהכרה ב"מעלתנו וגדולתנו הרוחנית". כמעט כולנו עסוקים בלי הרף בלעשות רושם על הזולת, בלהתגנדר ובלקבל

אישורים מזרים שאנחנו "בסדר". כשמתבוננים על כל זה אפשר ממש להרגיש כמה זה מעייף לנסות ולממש את כל מה שמכרו לנו ש"נחשב" ושיעשה אותנו אנשים טובים ומוצלחים. המחשבות והרגשות שלנו כלואים בתוך תבניות, הם עבדים לפרעה!!

אפשר לראות אנשים שכביכול הגשימו את החלום (היום החלום של רובינו הוא החלום האמריקאי ואימצנו את המודל שלהם להצלחה), ובכל זאת הם אינם מאושרים. הם הרוויחו הון עתק, חיים בוילה מפוארת בסביון ונוסעים במרצדס, ובכל זאת הם אינם מאושרים. מאידך ניתן לראות אנשים שחיים בפשטות חומרית אבל בשמחה גדולה כבני חורין אמתיים. לא צריכה להיות חלילה מטרה בחיים לחיות בדלות, אולם כל בר דעת יכול להבין שהמרדף אחר החומר והעושר בסופו של יום לא מביא לאושר, לשקט ולשמחה הנכספים!!

רבי נחמן מברסלב טען בליקוטי מוהר"ן כי "מה שהעולם רחוקים מהשם יתברך ואינם מתקרבים אליו הוא רק מחמת שאין להם ישוב הדעת ואינם מיישבין עצמן...". כלומר אין להם זמן לחשוב בנחת ובשקט על חייהם.

"יישוב הדעת" פירושו לעצור ולשאול "מה אני מרוויח מכל מרדפי העולם-הזה האלה? בשביל מה אני מתאמץ כל החיים? לאן אני רץ?".

עם היד על הלב - כמה פעמים (אם בכלל) אנחנו עוצרים ושואלים מה מטרת החיים? למה אנחנו כאן? בשביל מה בעצם שווה כל המאמץ והסבל שלנו אם עוד מעט במילא נמות ולא יישאר מאתנו דבר? משום מה את חוסר הידיעה לשאלות החשובות באמת אנחנו לרוב מקבלים בשוויון נפש. אם בני אדם היו מיישבים דעתם הם היו מבינים שהכסף, הכבוד וההצלחה אינם קניינים אמתיים המעשירים את ה"אני" שלהם לנצח, אלא אך ורק הקרבה לקב"ה ולדרכי המילוט מהעבדות שהוא נתן לנו.

הבעיה הגדולה היא שיציאה מעבדות לחרות מפחידה! רוב בני ישראל לא רצו לעזוב את המוכר ואת ההרגלים ("ביושבינו על סיר הבשר").

למרות העובדה שהם חיו במציאות איומה ונוראה, עדיין זה היה המוכר וההליכה אל הארץ המובטחת עברה דרך המדבר. במדבר לעיתים נראה

שאינן אוכל ומפחיד להיות שם, ולכן רבים מעדיפים לחיות בתוך הצמצום. נכתב ש-80% מבני ישראל העדיפו להישאר במצרים ולא לצאת עם משה, ולכן מצאו שם את מותם. רק אותם 20% שהבינו את החשיבות והתגברו על הפחדים וההרגלים לבסוף ניצלו.

בליל הסדר נקרא בהגדה: "בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא עצמו יצא ממצרים", ואכן עלינו לעבור מקריאה של ההגדה כסיפור היסטורי וחיצוני לנו אל קריאה של הטקסט כמו היה זה סיפור חיינו אנו. משום כך, כל אחד יכול ואף צריך לחשוב בינו לבין עצמו היכן הוא עצמו כלוא ומה הן התבניות המחשבתיות והרגשיות שמעכבות מבעדו להיות אדם שמח, נינוח ואוהב יותר. רובינו חיים ברמת תודעה כזו שהדברים די ידועים לנו, ובכל זאת אנחנו מפחדים לעשות שינוי. אנחנו מפחדים לעזוב עבודה לא טובה, אנחנו מפחדים להתחייב לתמיד חלמנו עליו, אנחנו מפחדים להפסיק לעשן ולשנות הרגלי תזונה ואנחנו מפחדים להיות יותר אדיבים, מנומסים ומשפיעים מהחשש ש"בעולם כה קר ומנוכר ירמסו אותנו". היום החשש הגדול ביותר הוא "לצאת פראייר" ותחת הדמיון הזה אנחנו מצטמצמים בתוך עצמינו ולעתים רבות אף פוגעים בסובבים אותנו מבלי להתכוון.

לפער הזה בין מה שאנחנו מבינים שנכון לנו לעשות לבין מה שאנחנו עושים בפועל קוראים פרעה. 'פרעה' זה מלשון 'עורף' ו'הפרעה'. מבחינה רוחנית פרעה יושב היכן שממוקם הצוואר והעורף ומונע מהידע שישנו בשכל שלנו לרדת אל הלב שמרגיש ואל הידיים והרגליים שמבצעות. אנחנו יודעים שאסור לעשן, לאכול ג'אנק-פוד, להיות אנוכי, לכעוס ולרכל, ובכל זאת לא אחת נעצרים ברמת הידיעה השכלית. בכל פעם שעשינו מעשה שלא רצינו והיצר הרע ניצח אותנו פרעה סימן לעצמו וי קטן וחיוכו התרחב.

על מנת להצליח לעשות שינוי אמיתי יש להתבגר. עלינו להבין שיש לנו תפקיד בעולם ושלא באנו לכאן רק כדי להעביר את הזמן בהבל וריק. מתוך ההבנה הזו יש לקחת אחריות על העשיות השונות שלנו בחיים.

החיים ללא ספק מלאים בעשיות שאינן תמיד קלות ופשוטות, כאשר החוכמה האמיתית היא לוותר על הילד שקיים בתוכנו ושמחפש רק פינוקים והנאות, ולבצע את שנדרש בשמחה ומתוך חיבור למטרה. רגע לפני פסח זה הזמן המושלם להוציא מלכסיקון המונחים והמחשבות שלנו את הביטוי "אכלתי אותה". גם אם קשה לנו בהתמודדות כזו או אחרת (עם הבעל/אישה, עם הילדים, עם המינוס בבנק, עם השכן מלמעלה, עם החמות, וכו') – הקושי הזה אינו סתמי. לא מדובר ב"גורל אכזר" וגם לא ב"עונש משמיים". כל מה שאנחנו עוברים וחווים נשלח אלינו בהשגחה פרטית כשיעור כדי שנהיה אנשים טובים ומודעים יותר, ולכן יש להתייחס אל ההתמודדויות השונות בשמחה ומתוך אתגר וסקרנות.

המובן הפשוט של "גולה" זה ישיבה של עם ישראל לא בארץ ישראל. מבחינה פנימית לשהייה בגולה יש משמעות עמוקה מאוד. גלות זה כשבן האדם רחוק מעצמו, מהנשמה שלו, מהאמת. זה מצב שבו האדם תקוע בשאיפות וברצונות שלו והוא לא מתפתח ועסוק בבנייה של עולם פנימי וחיצוני טובים יותר. כולנו בסוג של גולה ולכן כולנו נדרשים להוסיף את ה-א' (האות א' מסמלת את האלוקות) ולהגיע מגולה לגאולה. החומרים של הגולה והגאולה הם אותם חומרים – היחסים במשפחה, הקשר עם בן/בת הזוג, היחס לילדים, למקום העבודה, לחבר, לשכן במעלית, לנהג לידי בכביש וכו'. השאלה היא האם אנחנו מכניסים לאותן התמודדויות רגילות של החיים את החתירה למשמעות והשאיפה לאלוקות?

לא צריך לשנות את החיים, לא צריך להרחיק עד לאשרם בהודו או להסתגר בישיבה במאה שערים. הגאולה היא בלרומם את החיים שלנו כפי שהם, בלהכניס את הטוב ליום יום. לא לחיות רק את הרגע, לא לחיות "בשביל לחיות", אלא לעשות את זה עם כוונה, עם משמעות. אל לנו להניח לדברים פשוט "לקרות". עלינו להתבונן במתרחש ולשאול את עצמינו מהי הסיבה שאנחנו עושים את מה שאנחנו עושים? מה אנחנו רוצים באמת? האם הבחירות שלנו בחיים הם של "טייס אוטומטי"

שהפעלנו אי שם בעבר או שהם פרי החלטה מושכלת ועכשווית?
החלטותינו מעצבות את חיינו וקובעות את גורלנו. אם לא ניקח פיקוד
ונשאר צופים מן הצד, החיים פשוט יחלפו על פנינו.
למה אנחנו עצלנים? למה אנחנו אוכלים יותר מדי? למה אנחנו נוטים
להתעצבן ולכעוס במהירות? כאשר נזופים בנו על התנהגות שאיננה
נאותה, יש לנו בדרך כלל תגובה קבועה: "ככה אני!". אנחנו פשוט מי
שאנחנו. התשובה שלנו היא למעשה דרך חלופית לומר לסביבה ולעצמנו
שאיננו אחראיים למעשינו. אנחנו אומרים בכך שאין ביכולתנו לשנות את
עצמנו, משום שכך נוצרנו. במילים אחרות, אין בידינו את הבחירה
החופשית להשתנות ולהיות אחרים ממה שאנחנו. "ככה אני" היא תגובה
כל כך שכיחה משום שלמעשה רובנו איננו מאמינים באמת שיש בידינו
בחירה חופשית. זהו אחד מהמאפיינים של עבד בהיותו רחוק מעצמו
ומפנימיותו.

ליל הסדר זה הזמן לעצור את הטייס האוטומטי ולקבל החלטות לשינוי.
נכתב בספרים הקדושים כי בערב מיוחד זה וביום שלאחריו אנחנו
מקבלים כוחות מלמעלה, "אתערותא דלמעלה", בדמות דחיפה בגב
מהקב"ה בכבודו ובעצמו ואנחנו יכולים לשבור כל חומה ולעבור כל
מחסום, שאנחנו והסביבה בנינו עבורנו. זה הזמן לבקש מהקב"ה שיעזור
לנו לצאת מבתי הכלא של התפיסות והרגשות המעוותים שלנו, לבקש
ממנו שיעזור לנו לצאת לחרות מהכעסים שעולים בנו אם לא עושים את
שאנחנו רוצים, מהפחדים המדומיינים, מהתאוות הנמוכות, מהמתחים
והדאגות המיותרות, מתחושת ה"מגיע לי", וכו' וכו'.
אז קדימה לעבודה "והעיקר – לא לפחד כלל"...

הפתח לענווה

מצה בגימטרייה זה 135. חמץ, לעומתה, זה 138. מה הם, אם כך, אותם
3 דברים שמבדילים בין השניים? מה הם 3 הדברים שאנחנו עומלים כבר
כמה שבועות לנקותם מביתנו ולבערם מנשמתנו? חכמי הסוד מלמדים

אותנו שהתשובה נמצאת באמרה המפורסמת בפרקי אבות: "שלושה דברים מוציאים את האדם מהעולם – הקנאה, התאוה והכבוד". החמץ, אם כך, מסמל את כל המיותר בחיים שלנו, את ההרגלים הרעים, את המידות הרעות, את המחשבות השליליות. ידוע היטב ש"טבע האדם רע מנעוריו", ולכן אל לנו לקבל את עצמנו כמו שאנחנו. נולדנו כשבתוכנה הבסיסית ביותר שלנו טבוע חזק ועמוק "יצר הרע". זה לא "באג" בייצור. כך בדיוק רצה הבורא שנהיה וזאת על מנת שנאבק על משמעות חיינו במאמצים והשתדלות גדולה. "יצר הרע" פירושו כוח חזק ושלילי שמחויבותנו להילחם בו ולא להסכים לקבל אותו. המחויבות שלנו היא לבחור בטוב בכל רגע מחדש. אדם שמצליח להתגבר על כל ה"שדים" הללו שבתוכו הוא אדם חזק ובריא, הוא אדם חופשי, הוא בן חורין אמיתי. בפועל, ימי ההכנה לחג, ניקוי ואח"כ שריפת וביעור החמץ בבית מסמלים את המלחמה ביצר הרע. לאחד החמץ הוא כעסים גדולים על אנשים ומצבים שסביבו, לשני קנאה ותחרותיות ולשלישי גאווה/פחדים/חרדות/עצבות/תחמנות/אגואיזם וכו'. רובינו "בורכנו" בכמה סוגי "חמץ", כאשר הניקיון הסיזיפי של הבית לפני החג הוא הזדמנות לבער מתוך הנשמה את החמץ והמיותר (הבית הגשמי מסמל את הבית לנשמה שבקרוב כל אחד). אדם נבון תוך כדי קרצוף הרצפות והפנלים יעשה "בדק בית פנימי" וידמה שגם את נשמתו הוא ממרק. מומלץ לשבת לפני החג עם דף ועט ולכתוב בלי מסננות את כל "החמץ" שאנחנו חושבים שקיים בנו בנפש. הרשימה הזו סודית ואינטימית והיא תהווה את הבסיס לניקיון הפנימי שנתכוונן אליו במהלך החג וכמובן גם אחריו (שאלון עזר מצורף בסוף המאמר). חז"ל לימדנו אותנו שאדם שניגש אל החג עם הגישה הזו מובטח לו שמשמיים יסיעו לו כל השנה עד הפסח הבא להילחם באותו חמץ.

המצה, מאידך, מסמנת את תכונת הנפש הרצויה של ענווה ועדינות. למעשה במצה יש את אותם חומרים מזינים ואת אותם אבות המזון כמו בלחם, אלא שהיא פחות נפוחה, פחות מלאה בעצמה, פחות יפה חיצונית

ומריחה פחות טוב. אין בה את ה"דאווין" וה"שוויץ" שיש בלחם ואפשר ללמוד ממנה רבות על התנהלות חכמה יותר בעולם. חז"ל לימדו אותנו שענווה היא שורש המידות הטובות. שורש הכוונה לסיבה ומסובב, לתולדה של משהו אחר. כך, הענווה היא זו שמביאה תכונות נוספות כמו כבוד לזולת, אכפתיות, שימחה ורוגע. מאידך, גאווה היא שורש למידות הרעות. גאווה מביאה כעס, אגואיזם, עצבות ובדידות.

הקב"ה ייצר אותנו בעלי תחושת ישות נפרדת מהזולת. באופן טבעי אנחנו דואגים לעצמנו יותר מלכל אדם אחר, אוהבים את עצמנו ודואגים לעצמנו. באופן טבעי האדם נוטה להגדיר מי הוא ע"י השוואה לאחרים ונוטה להגביה את עצמו ולהנמיך את האחרים כדי להרגיש קיים ולחזק את ביטחונו העצמי. זהו בדיוק שורש הקלקול שלנו ומכאן גם שורש התיקון! אנחנו נדרשים להילחם ביצר הרע הזה וע"י הכנעתו נפתחות לנו דלתות אינספור של אוצרות נפש נפלאים.

כל אחד יכול להעיד שהמצאות בסביבתו של בעל גאווה אינה נעימה. ניתן ממש לראות כיצד אדם כזה שם עצמו תמיד במרכז. הוא לוקח כל דבר באופן אישי וכל מה שקורה סביבו מיחסו אליו. אדם כזה נעלב בקלות כי הוא חושב שמכוונים אליו את הדברים וכל מה שהוא שומע הוא מיד מתרגם לחשיבה של מה זה אומר מבחינתי? איך אני מושפע מהדבר? האם אני מרוויח או מפסיד מכך?

על מצה ניתן לשים מצות רבות נוספות. היא יכולה להכיל ולהחזיק רבות כמותה. לעומת זאת, על לחם נוכל לשים לכל היותר לחם אחד נוסף (וגם הוא יתנדנד ולא יהיה יציב). ניתן ללמוד מכך שכשאדם נקי מהאוויר, האגו והפזזה שמנפחים אותו, וטהור מהחמץ שמחמיץ לו את הלב, הוא יכול להיות לעזר ותועלת לאנשים נוספים. לצערנו, ניתן לראות את התופעה ההפוכה אצל זוגות רבים, אשר לא משכילים לשים בצד את האגו/ההרגלים/הקיבעונות/השריטות, ולכן כמו הלחם על הלחם לא מצליחים לשרוד ביחד ולבסוף נופלים.

חז"ל לימדו אותנו עוד מימים ימימה שכל אדם צריך להתייחס אל בן/בת זוגו מתוך ההבנה העמוקה שתכלית בואו לעולם היא כדי שהוא יגרום לבן/בת הזוג להיות הכי מאושר/ת שאפשר. זה נכון שיש לנו בחיים עוד משימות ועוד התמודדויות, אולם משימת העל היא בדיוק זו. גבר אמיתי הוא מי שמשכיל לגרום לאשתו להרגיש לא פחות ממלכה, וכך גם להיפך – אישה אמיתית היא כזו שמסתובב לידה מלך שמח ומאושר. מתוך התפיסה הזו ומתוך העדר השמרים והנפיחות העצמית, מובטח שהקשר יצליח והמשפחה תוכל להיבנות כמגדל מצות יציב ומאוזן. אין בדברים משום קריאה חלילה להיות כנועים ולוותר על צרכים בסיסיים, אולם רבים מאתנו (במיוחד בשנים האחרונות בהן הדגש הכללי בחברה הוא על מרדף אחר "מימוש עצמי" וסיפוק ההנאות אישיות) מחמיצים את הקשר וכלל לא ממצים את הפוטנציאל לטוב ואושר שיכול להיות לנו עם בן/בת זוגנו. אם נשכיל להיות קצת יותר מצה צנועה ופחות לחם 8 דגנים משוכלל או פוקצ'ה אוורירית ומשובחת נזכה לאושר גם בחי הזוגיות שלנו, שהם, כידוע, המפתח לכל השאר.

גם מהיין, המשמש לשתית ארבעת הכוסות, ניתן ללמוד רבות. באופן פלאי אנו מקדשים את היום הזה ואת עצמינו עם מיץ ענבים אשר דרכו עליו ומחצו אותו עם כפות הרגלים, שהן החלק הנמוך ביותר באדם. הגאווה נכתשת ודווקא בזכות כך יוצא ממנה תוצר כה משובח. התורה מעידה כי משה היה "עניו מכל אדם" (לראייה, בכל ההגדה שמו לא מוזכר אפילו פעם אחת!) בעוד פרעה סימל את שיא האגואיזם והאנוכיות ("לי יאורי ואני עשיתיני"). מעבר לסיפור היסטורי, מדובר, כאמור, בסיפור של החיים שלנו. בכל אחד מאתנו יש בנפש את הכוח של משה רבנו, כמו גם של פרעה הרשע, כאשר המאבק הוא עם מי אנחנו מזדהים. אם לא נתאמץ להתגבר על עצמנו סביר להניח שכוחות החיים והאגו ייקחו אותנו להיות יותר כמו פרעה, ולכן כה חשוב לזהות את הגאווה והאגו ולהילחם בהם.

הפתח לאופטימיות ולראיית הטוב

אחד המוטיבים העיקריים, ששזורים לאורך כל ההגדה וחוזרים על עצמם, הוא הכרת תודה לקב"ה על שעשה לאבותינו ניסי-ניסים והוציאנו מעבדות לחרות. השיא כמובן מגיע בקריאת ההלל ובשיר "דיינו" בו אנחנו מציינים את כל המופתים שהקב"ה עשה ("אילו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים - דינו", "אילו עשה בהם שפטים ולא עשה באלוהיהם - דינו", וכו').

מידת הכרת התודה וההודיה הן חשובות ביותר ועל כן עלינו לאמץ לכל השנה את רוח ההגדה ולהביאה גם אל היום-יום האפור והקשה. ביהדות ישנו מושג בסיסי מאוד המדבר על "חוש הכרת הטוב", שמשמעו, בתמציתיות, להפך את המשקפיים איתן אנחנו מסתובבים בעולם ולסגל מחשבות חיוביות במקום השליליות. במקום לראות את מה שאין, עלינו להתחיל לראות ולהרגיש את שישנו - את חצי הכוס המלאה. רובינו כלואים בתוך הלופ הזה של תאוות לא ממומשות וצרכים לא מסופקים. הכרת הטוב פרושה לעצור ולומר בזה הרגע: "ברוך השם, עכשיו טוב לי! כן, ממש עכשיו. עם האישה הזו, הילדים האלה, העבודה הזו, המשכנתא והפקקים. אני מקבל באהבה את הטוב ואת הטוב פחות ושמח בחלקי". לא מדובר בפשרה ובבינוניות, אלא בהכרה במציאות והשלמה מבורכת עימה. החיים הם כאן ועכשיו ולא בדמיונות בהקיץ על העתיד.

"נכרת הטוב" פרושה הודיה למי שעשה מעשה רצוי וטוב ועזר לנו. זה נכון ביחס לכל אדם בסביבתנו הקרובה והרחוקה (בן/בת זוג, הורה, חבר למשרד, נהג האוטובוס בדרך לעבודה, וכו') ונכון ביחס לבורא שמחייה ומאפשר כל נשימה ונשימה. להודות לזולת נותן לצד השני הרגשה טובה וגורם לנו להיות אנושיים וצנועים יותר, ולכן אין צורך לחכות שמישהו/משהו יעשה עבורנו מעשה חיובי בצורה קיצונית כמו עשר מכות, חציית הים לשניים ושחרור מעבדות לחרות בשביל לומר לו תודה.

תודה לעולם הנפלא שמאיר לנו את הבוקר בקרני שמש יפות, תודה שיש לי משפחה אוהבת ותומכת, תודה שאני הולך על שני רגליי, תודה שיש לי בגד ללבוש, לחם לאכול (כמובן לא בפסח...), חבר לחלוק עימו מועקה וכו' וכו'. מודעות עצמית בסיסית לדברים הנפלאים שקורים בחיינו רק תעצים ותגדל ותגרום לנו להמשיך לקבל עוד ממה שכבר יש לנו. כל אדם מוצא את מה שהוא מחפש, "בדרך שאדם רוצה לילך – בה מוליכין אותו" (הגמרא במסכת מכות). כך לדוגמא, מי שאוהב פרחים יבחיץ בהם, למרות שאחרים פשוט יחלפו לידם ומי ששונא אשפה המושלכת ברשות הרבים יראה את האשפה בכל מקום במקום להבחיץ בציפורים ובשקיעה יפה. על פי עקרון זה, אם נחליט שחשוב להכיר תודה אז נתחיל לשים לב לדברים הטובים שיש בחיינו ושנשים אחרים עשו ועושים למעננו בלי סוף.

בליל הסדר יש לנו הזדמנות להתחיל מחדש ולבחור לראות טוב. נראה לי שהסיבה שאנחנו אוכלים מרור זה לא רק כדי שנזכור שהמצרים מיררו את חיינו, אלא גם כדי שנזכר בתכונת המירמור הפנימי שיש בתוכנו ונחליט בערב מיוחד זה לפסוח מעליו. אם יש דבר שמקבע אדם כעבד זאת תחושת המסכנות והבכיינות הפנימית. "אין לי", "קשה לי", "לא מבינים אותי". בפסח שמים לזה סוף!

הפתח לאחדות

על פי חז"ל, אותם 80% מבני עמינו שלא זכו לצאת ממצרים מתו בזמן מכת החושך, עליה נאמר "לא ראו איש את-אחיו, ולא קמו איש מתחתיו" (ספר שמות פרק י'). לפי ר' יהודה אריה לייב אלתר, מאדמורי חסידות גור, המכונה גם "השפת אמת", יש ללמוד מפסוק זה מסר חשוב: החושך הנורא והקשה ביותר הוא כשמגיעים למצב של "לא ראו איש את אחיו". כשאינו רואים את אחיו, כלומר אינו יודעים מה חסר לו ואינו משתדל לעזור לו – אין מציאות אפילה מזו. התוצאה של מצב זה היא אחת: "ולא קמו איש מתחתיו". כאשר בן אדם דואג רק לעצמו, וכל מחשבותיו הן כיצד להציל את נפשו בלבד – הוא נשאר במקומו ואינו

מסוגל להתרומם משפל המדרגה בה הוא נמצא, וזאת משום שכלל רוחני ידוע אומר שאת ההתעלות העצמית משיגים על ידי העלאת הזולת. הביטוי העממי "אני לא רואה אותך מטר" מקבל כעת משמעות נוספת. במצרים אומנם היה גם חושך פיזי שהפריע לראות אחד את השני, אבל הבעיה הייתה חמורה הרבה יותר. המצרים, כמו גם חלק גדול מבני ישראל, היו שקועים באגואיזם ובאנוכיות הקטנה והצרה שלהם ולכן נענשו בחושך אמיתי ומשתק.

מסתבר שכמו אז, כך גם היום, המחלה של החברה המודרנית היא בדידות ועצבות, אשר נובעים מדאגה יתרה ומוגזמת לעצמינו. כאשר אנחנו עסוקים כל כך הרבה בצרכים/העדפות/חשקים האישיים אנחנו מאבדים את מקור החיות שלנו שהוא חברה וסביבה אנושיים מפרים ותומכים. בהחלט חשוב שנשאף להרגיש טוב יותר, אולם המרדף האובססיבי אחר ההנאות והתועלת האישית גורמים לנו במקרים רבים לא לראות את שכנינו. מתוך כך אנחנו מכלים את זמנינו ורגשותינו היקרים בתחרותיות, חשדנות, קינאה ואף נקמנות.

התפיסה הרווחת של "אם יהיה לי טוב אז במילא יהיה גם לסביבה שלי טוב" היא נכונה, אבל מוגבלת מאוד. החשיבה צריכה להיות ש"אם לסביבה שלי יהיה טוב אז גם לי במילא כבר יהיה טוב". לצערנו, יש לא מעט אנשים שחושבים כיום רק על טובתם האישית. לא אכפת להם מה קורה עם האחרים שאינם קרובים להם, לא מפריע להם שיש אנשים שאין להם מה לאכול, שיש אנשים שאין להם כסף לתרופות ושיש אנשים שהולכים עם מועקות רגשיות בלב. התפיסה שלהם על העולם תחומה בגבולות של עצמם בלבד.

להיות בן חורין אמיתי, לצאת מהשעבוד והעבדות של הדאגה העצמית המפורזת, פרושו לפקוח את העיניים, לראות למעבר לקצה חוטמי ולהתחשב במי שסביבי.

על פי הלכה בליל הסדר נאכל את המצה ונשתה את היין בעודנו מסבים (נשענים) לצד שמאל. ההסבר הפשוט הוא שבערב זה כולנו בני מלכים

ולכן אנו יושבים בהסבה כמנהג המלכים והאנשים החשובים. פרושים
נוספים מדברים על כך שאנו נשענים על הצד שמייצג את היצר הרע
ומידת הדין (זו הסיבה שמניחים תפילין על יד שמאל) ובכך רוצים לעקוד
אותו. הסבר נוסף להסבה הוא שכדי שלא ניפול עלינו בהכרח להישען על
מי שיושב לידינו, וכך בעודנו תומכים איש ברעהו אנו מתקנים את אותם
חושך ואנוכיות.

הפתח לאמונה

"חג הפסח עניינו אמונה, וליל הסדר ליל גילוי שכינה הוא בבחינת ראש
השנה לאמונה" (מתוך 'הנתיבות שלום'). אברהם אבינו היה ראשון
המאמינים, אולם ההתגבשות שלנו לעם ותחילתה של האמונה בקרב כלל
הציבור היו רק בעת יציאת מצרים. "מעשה אבות סימן לבנים", ומשום כך
בחג זה ניתן להתחזק באמונה בבורא ובהשגחתו הפרטית עלינו כעם ועל
כל אחד ואחת מאתנו כפרטים. בפרקי אבות נכתב: "איזהו העשיר –
השמח בחלקו". הפרוש המובן הוא שמי שמסתפק במה שיש לו הוא
מאושר, אולם הרב מרדכי שיינברגר הוסיף רובד נוסף באומרו שאותו
"חלק" בו העשיר שמח הוא ה"חלק אלוקה ממעלה" שבו – הנשמה
העליונה והנשגבת שניתנה לו. כשאדם זוכר מי הוא באמת, שיש בתוכו
ממש חלק מהקב"ה בכבודו ובעצמו, שהעולם הזה הוא לא כאוטי (למרות
שלעיתים זה נראה כך) ושיש מי שמשגיח עליו ומאוד אוהב אותו – אזי יש
לו שמחה.

טיפ אחרון לסיום: גדולי ישראל הזהירו אותנו במיוחד לבל נכעס בערב
ליל הסדר. בכל השנה מידת הכעס מגונה ומאוסה, אולם מאחר וליל
הסדר הוא הפתח הרוחני לשפע של השמחה, הרוגע והצמיחה הרוחנית
שלנו לכל השנה, עלינו להיזהר במיוחד מלכעוס, לרטון ולקטר בשעת
רצון גדולה זו. גם אם המרק יצא קר, היין נשפך על המפה החדשה או
האח/הדודה אמרו משהו שלא מצא חן בעינינו – בכל מקרה ומצב חשוב

שנשמור על אווירה פנימית חיובית, ניקח נשימה עמוקה ונמשיך במסע אל האור עם חיוך על הפנים.

בס"ד

עושים קצת סדר לפני ליל הסדר
(הצעה לשיח אינטימי ביני לבין עצמי)

1. במה התקדמתי השנה מאז פסח הקודם?

2. מהו לדעתי ה"חמץ" בחיי? (מה מעכב מבעדי להיות אדם שמח ומאושר יותר?)

א.

ב.

ג.

ד.

3. מה מבין כל הדברים האלה הוא הדבר העיקרי?

4. למה חשוב לי להשתפר / "לבער את אותו החמץ"?

5. מה אני מתחייב השנה לעשות למעני?

א.

ב.

ג.

6. אגרת ברכה לחג לעצמי:

היקר/ה, _____

חג שמח וכשר לכל עם ישראל, ניר אביעד ©

לאתר פרשות השבוע: www.nir.benny-aviad.com

לאתר העיסקי של ניר אביעד: www.wise-planning.co.il

תקציר ווורטים לפרשת אחרי מות

א. סיכום מתומצת של פרשת אחרי מות

- השבוע נעסוק בסדר כניסת הכהן הגדול לקודש הקודשים ביום הכיפורים • בהקטרת הקטורת • באיסור להקריב קרבנות מחוץ לבית המקדש ועוד בתחילת פרשת "אחרי מות" מובא סדר עבודת המקדש ביום הכיפורים. יום קדוש ומיוחד זה מאופיין במספר דברים בלעדיים השונים מעבודת המקדש במשך כל ימות השנה.

הכהן הגדול – העבודה נעשית אישית ע"י הכהן הגדול לעומת העבודה היום יומית במקדש הנעשית ע"י כהנים המחולקים למשמרות וכל אחד עובד בזמן הקבוע לו מראש.

בגדים מיוחדים – שתי מערכות בגדים היו לכהן הגדול: בגדי זהב ובגדי לבן. כאשר היה נכנס פנימה לקודש-הקודשים היה משתמש רק בבגדים הלבנים. הסיבה לכך: "אין קטגור נעשה סנגור!" היות ומטרת עבודתו של הכהן הגדול ביום זה היא לכפר על עוונות עם ישראל ולסנגר עליהם אינו נכנס בבגדי זהב המזכירים את חטא העגל שהיה עשוי מזהב.

הקטורת – מלבד הקטרת הקטורת (סמי בושם וריח) בהיכל המקדש בכל יום היה הכהן כותש היטב את סממני הקטורת ומקטירם בקודש-הקודשים.

שני השעירים – הכהן לוקח שני שעירי עיזים. את האחד הוא שוחט ומקריב לחטאת לכפרה על חטאי בני-ישראל ועל השני סומך הכהן את ידיו ומתוודה על עוונות העם. אחר-כך מוליכים את השעיר הנשא את העוונות ל"עזאזל" – מקום הררי, שם משליכים אותו מראש הצוק.

ביום הכיפורים ישנו איסור אכילה ושתיה והשבתת כל מלאכה, יחודו מתבטא גם בשמו המקראי – "שבת שבתון".

בית-המקדש הוא המקום היחיד המיועד להקרבת קורבנות, ולכן מי שמקריב בכל מקום אחר מתחייב בנפשו. הקדוש-ברוך-הוא התיר לנו לשחוט בעלי-חיים לדברים שיש לנו מהם תועלת ולכן סתם להמיתם זוהי השחתה, המקריב נקרא שופך דמים ועונשו בכרת.

דם החיה או הבהמה אסור באכילה כי "הדם הוא הנפש" ולכן יש לכסות דם חיה ועוף לאחר השחיטה.

נבילה – שנמצא פסול בשחיטתה או טריפה שנמצא בה מום מסוים לאחר השחיטה גם הן אסורות באכילה.

בסיום הפרשה מובא איסור גילוי עריות – שאיש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערווה". דינים אלו מטרתם לשמור על טהר החיים ולהבדיל אותנו משאר האומות שמעשיהן מקולקלים.

המקום הנכון, הזמן הנכון והאדם הנכון

הפרשה מכינה אותנו ברגע האחרון לפני פסח, נותנת לנו כלים של דיוק ומכוונת אותנו אל התדר החשוב ביותר, אמונה תמימה ופשוטה שזכותה נזכה להצליח בעבודה הרוחנית.

פתיחה

פרשת 'אחרי מות' פותחת בפסוק, "וַיְדַבֵּר ה', אֶל-מֹשֶׁה, אַחֲרֵי מוֹת, שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן--בְּקִרְבָּתָם לְפָנַי-ה', וַיָּמָתוּ". לאחר מותם של נדב ואביהוא, בהקריבם אש זרה במשכן, ביום חנוכתו, הקב"ה מורה למשה כיצד צריך להתנהג בבית המקדש – אזהרות איך להיכנס אל הקודש. עיקרה של הפרשה מתאר את עבודת הכהן הגדול, בבית המקדש, ביום הכיפורים.

כיצד קשורה עבודתו של הכהן הגדול אל המציאות שלנו ומה יש לנו ללמוד ממנה? הפרשה נקראת רגע לפני הפסח, וכמובן מתחברת לזמן הקדוש והמיוחד הזה. ננסה להתבונן כיצד הדברים מתקשרים.

עולם, שנה, נפש

עבודת כהן גדול היא אחד הדברים היותר מורכבים בתורתנו הקדושה. יש בה הרבה עניינים ופרטים שלא ניכנס אליהם כאן. ידוע לנו מספרי הקבלה שהעולם מורכב משלושה מרכיבים: עולם, שנה, נפש – ר"ת עשן. מה זה אומר? יש מסגרת המקום, שזה עולם, יש מסגרת הזמן, שזה שנה, ויש מסגרת האדם, שזה נפש. כל דבר במציאות מורכב משלושת אלה. השיא של החיבור של שלושת המרכיבים של המציאות קורה ביום הכיפורים, בקודש הקודשים, כאשר נכנס לשם כהן גדול. הכהן הגדול הוא הנפש הגבוהה ביותר שעושה את העבודה עבור כל הנפשות, עבור כל העולם, כפי שנראה בהמשך. קודש הקודשים זה המקום הכי מקודש במסגרת העולם, ויום הכיפורים זה היום הכי מקודש בשנה, יום שקובע כל מה שיהיה בכל השנה, כפי שנראה. יוצא מכך, שעבודתו של כהן גדול ביום הכיפורים מאגדת בתוכה את כלל המציאות וחשוב מאוד להבין בדיוק מה קורה שם.

עבודת כהן גדול

יום כיפורים זהו היום הגדול, יום של תשובה, יום של כפרה. "כִּי-בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם, לְטַהֵר אֶתְכֶם: מִכָּל, חַטָּאתֵיכֶם, לְפָנַי ה', תִּטְהָרוּ". כל עיני ישראל היו נשואות אל הכהן הגדול – האם יצליח בעבודה? כל מה שצריך להיות במשך השנה תלוי על כף המאזניים. יום כיפור זה החתימה של מה שנגזר בראש השנה. זה עניין מאוד רגיש וצריך זהירות שחם ושלוש לא יבוא הכהן הגדול לאיזה תקלה. כל חיי עם ישראל וכל המציאות של העולם תלויים בעבודתו. לכן, צריך הרבה שמירה. מסביר הרב שליט"א, הכל תלוי על חוט השערה. חוט השערה זה הלשון של זהורית, חוט מיוחד, שהיה אדום והיה צריך להיהפך ללבן וזה היה הסימן שנתכפרו עוונות בית ישראל.

כל כך גדולה היתה עבודתו של הכהן, שאף אחד לא יכול היה להיות באוהל מועד באותה שעה, אפילו מלאכי השרת היו בורחים משם. אמנם הכהן היה מקריב קורבנות ומקטיר קטורת, אך הכל נכלל בגדר תפילה.

כל עבודת המקדש היתה של תפילה. תפילה זה להעלות דברים למעלה. על הקורבן נאמר 'קורבן להוי-ה'. קורבן מלשון לקרב – להקריב ולקרב מדרגות ממטה למעלה, להעלות את כל ענייני העולם הזה עד שזה יגיע להוי-ה. תפילה זה גם 'תפילה להוי-ה'. תפילה מראה בטחון בהשם בלבד, אדם מעלה את כל עניניו אל השם. ביום כיפור, הכהן הגדול היה עושה פעולות של תפילה עבור כלל ישראל – היה מעלה את כל המציאות של עם ישראל לדרגה גבוהה, בשביל שנה שלימה.

המלחמה – הפרדה בין טוב ורע

הכהן היה עורך ממש מלחמה עבור כל ישראל, מלחמה של הטוב ברע, מלחמה בכל הכוחות החיצוניים. לכן יש עניין של שתי גורלות, שני שעירים (עזים), זהים במראה, אחד קורבן להשם ואחד קורבן לעזאזל. בעבודתו, הכהן עשה הפרדה גמורה בין הטוב והרע. כל השנה זה מטושטש, לא יודעים להבחין בין טוב ורע. יום כיפור זה יום הבהירות. השעירים שנבחרו בגורל, מי לטוב ומי לרע, הם הביטוי להפרדה המוחלטת. אומר הרב שליט"א, הסוד של המלחמה וההפרדה סובב על עניין שליחת הקורבן לעזאזל. למראית עיין, ח"ו, זה נראה כאילו זה עבודה זרה, להקריב קורבן לסטרא אחרא, עוד נבין בהמשך מדוע זה בדיוק ההיפך.

אמנם, עד לביאת משיח, אי אפשר לבטל את כוחות הס"א לגמרי. אבל, עד לאותו זמן, צריך לנצח עד כמה שאפשר. חלק מהמלחמה זה לתת לס"א את חלקו. גם במשך השנה, נותנים לו חלק בכל דבר שבקדושה, כדי שייפרד ויעזוב את הקדושה. כמו כלב, שבא להפריע, נותנים לו חלק שיתרחק מהמחנה, כך יש את השערה של עגל שיוצאת מהתפילין, וגם עניין מים אחרונים בסיום סעודה.

הקב"ה ברא גם את כוחות הסטרא אחרא, והם רוצים וצריכים קיום, לכן הם מקטרגים על עם ישראל. אם הם מצליחים בקטרוג הם זוכים בכל האור. אבל למעשה, הקיום שצריך להיות להם, זה רק נהירו (אור) דקיק.

הארה קטנה כדי קיום, כדי שיהיה מציאות של ס"א, כדי שיהיה מציאות של בחירה ולא יותר מזה. אם יש איזה פגם בקדושה, בהתאם לגודל הפגם, כך החוזק שלהם מתעלה, והם, מצד עצמם, תמיד רוצים את כל ההארה.

אז המערכה היתה כבדה. השעיר לעזאזל היה נשלח לארץ גזירה, מלחמה על הגזירה. ארץ גזירה – מקום שאין שם שום מקור של קדושה, ידוע בקבלה כחלל הפנוי, מקום הצמצום, מקום שכל החסרונות של העולם צומחים משמה, מקום שאין לו תיקון עד לגמר התיקון. עוד נדבר עליו בהמשך.

כ"ח עיתים

המפתח להבנת כל העניין טמון במילה 'זאת'. כתוב, "בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן", "וְאֵל-יָבֵא בְּכָל-עֵת אֶל-הַקֹּדֶשׁ" – לא בכל עת. יש הרבה עיתים, אבל אפשר לבא אל תוך קודש הקודשים רק ביום כיפורים. לא כתוב במפורש שמדובר על יום הכיפורים, אלא כתוב, "בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן".

בספר קהלת מדבר שלמה המלך על סה"כ כ"ח עיתים, "לְכָל, זְמַן; וְעַת לְכָל-חֶפְצִין, תַּחַת הַשָּׁמַיִם. עֵת לְלָדֵת, וְעֵת לָמוּת; עֵת לְטַעַת, וְעֵת לְעִקּוֹר נְטוּעַ. עֵת לְהַרוֹג וְעֵת לְרַפּוֹא, עֵת לְפָרוֹץ וְעֵת לְבָנוֹת" (קהלת ג' א'). יש י"ד עיתים לטובה ויש י"ד לרעה. מסביר הרב שליט"א, המילים, "בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן", מרמזות על מעשים ולא על זמן. נראה שהמעשים הם למעלה מהזמן.

"בְּכָל-עֵת", זה דברים שקשורים לעת, לזמן מסוים ולמצב מסוים. פעם זה טוב, פעם זה רע. כהן גדול צריך להתעלות למעלה מהכל. אל יבוא בשום עת! יבוא בשליטה שמעל הזמנים השונים, מעל הנסיבות המשתנות – ישלוט על הי"ד עיתים הטובים, אבל גם על הי"ד עיתים הרעים.

סוד המילה 'זאת'

'זאת' זה עניין של אמונה. זאת מרמז על המלכות, הכח של השכינה הקדושה, עניין של אמונה פשוטה. המלכות, זאת הספירה האחרונה,

המקום החשוך ביותר, המקום בו צריך אמונה פשוטה. עם הכח הזה, אהרון הכהן יבוא אל הקודש. ברגע שיש אמונה פשוטה, שאני, אין לי שום דבר, לא חוקר ולא יודע שום דבר, אלא בוטח בהשם, זה פותח את כל השערים. הכהן הגדול היה צריך לפתוח פתח, לא רק בשביל עצמו, אלא בשביל כל עם ישראל ובשביל כל העולם כולו. ב'זאת' יש את הכל, זה הפתח של כל הדברים הטובים. כתוב, "וְכִסִּיל, לֹא-יָבִין אֶת-זֹאת" (תהילים צ"ב ז').

כסיל זה מי שלא מבין את 'זאת'. אומר דוד המלך, "בְּזֹאת, אֲנִי בּוֹטֵחַ" (תהילים כ"ז ג'). כך היה מנצח בכל המצבים הקשים. העבודה היא עבודה של אמונה פשוטה, קיום המצוות כפי שאנו מצויים. כמובן שצריך גם ידיעה, "דַּע אֶת-אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעַבְדֶּהוּ" (דברי הימים א' כ"ח ט'), אבל העבודה היא עבודה של אמונה. בזה היה הכהן הגדול מנצח. אבל, יש עוד עניין, והוא, הדיוק המוחלט בקיום הציוויים. מה שנקרא בלשון צבאית, ציות להוראות.

אי ציות להוראות

"אַחֲרֵי מוֹת, שְׁנֵי בְּנֵי אֶהֱרָץ", אפילו שהם היו קדושים וטהורים, גדולים בקומתם הרוחנית ממשה ואהרון, נענשו. דיברנו במקומו על הסיבות השונות לכך, כשאולי הסיבה הראשית היא שעשו את מה שעשו ללא הוראה מלמעלה. הצלחת עבודתו של כהן גדול תלויה ישירות ביכולת שלו לפעול לפי ההוראות המדויקות. לכן יש ציווי שאהרון הכהן, ידקדק במעשיו ביום הכיפורים, וישמרו עליו שיעשה הכל כמו שצריך בדיוק, כדי שלא יהיה שום סטייה, שום קלקול ושום נפילה, כדי שהמשימה תצלח.

זהירות

הרב שליט"א אומר, אם אנשים כאלה גדולים כמו בני אהרון, יכולים לעשות טעויות, מה יעשו אזובי הקיר? אדם צריך לדעת שעל כל צעד ושעל הוא עלול לעשות טעויות. אם בעסקים האדם נזהר כל כך, כמה צריך להיזהר מטעויות בדרך הרוחנית. הזהירות, זה לא רק לגבי כהן גדול, ולא רק לגבי יום כיפור, אלא, זה לכל אדם, לכל השנה, והאמת היא,

שאדם לא יכול שלא לטעות. לגבי הכהן, שכתוב, "וְאֵל-יָבֵא בְּכָל-עֵת אֶל-הַקֹּדֶשׁ", הכוונה לכל השנה. כמו שאמרנו, יש כל מיני עיתים, עת כזאת ועת כזאת, והאדם צריך לנווט ולהחליט איך לנהוג בעת כזאת ואיך לנהוג בעת כזאת. בכל רגע, העיתים מתחלפים, מפני שהאדם מורכב מכל מיני דברים והוא גם קשור להרבה דברים וקשה לדעת מה מושך אותו לכיוון כזה ומה מושך אותו לכיוון כזה. בן אדם בודאי חושב שרק הטוב מושך אותו והוא מחפש רק את הטוב. אבל אי אפשר לדעת, האדם לא יכול לסמוך על עצמו. צריך לדעת שאם פועלים מתוך הוראה מלמעלה, זה עושה את התיקון הכי גדול. כאשר אין רשות מלמעלה, זה עושה את הקלקול הכי גדול.

למשל, אם לא היתה הוראה על עניין שליחת השעיר לעזאזל, לארץ גזירה, זה אולי היה נחשב לעבודה זרה, קורבן לס"א. כיוון שיש על זה הוראה מלמעלה, אז זה מבטל את כל הדינים, ומכפר לכלל ישראל על מעשיהם.

ערב פסח

אנחנו נמצאים ממש בערבו של חג הפסח, כפי שאומר הרב שליט"א, הלילה הכי חשוב בשנה, "וְלַיְלָה, בַּיּוֹם יְאִיר" (תהילים קל"ט י"ב). השנה, בגלל היותה שנה מעוברת, יוצא שאנו קוראים את פרשת "אחרי מות" ממש בסמוך לפסח ואפשר למצוא הקשרים רבים למעמד הגדול הזה. ראשית, מה שדיברנו, על הדיוק בפרטים ושמירה על דרכי ההלכה בפסח, ציות לציוויים המדויקים כל כך. זה הסוד להצלחת הרגע הרוחני העצום של ליל הסדר, הרגע בו יכול כל אחד מאתנו להתחבר להארה הגבוהה כל כך ולצאת לחופשי מכל הצרות, מכל המייצרים שלו.

שנית, אחרי כל הלימוד שכל אחד עשה לקראת הפסח, אחרי החקירה של ההלכות, התעמקות בכוונות ובפנימיות, אנו מגיעים סוף, סוף לרגע הגדול והנשגב. אלא, שדוקא בליל הסדר, מה שנדרש מאתנו זאת אמונה פשוטה, אמונה תמימה (שלמה), "בְּזֹאת יָבֵא אֱהָרֹן", בזאת – במלכות,

בבחינת אמונה. ההמלצה החמה ביותר, היא לבא ככה, כמו ילדים תמימים לליל הסדר. לעשות את המעשים שאנו מצווים לעשות, באמת ובאמונה טהורה, להתחבר לרגע מתוך מקום של פשיטות.

ב . פרפראות מפרשת אחרי מות

1 . "אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אֶהֱרָן בְּקִרְבָּתָם לְפָנָי ה' וַיָּמָתוּ." (טז,א)

נאמר בזוהר הקודש כי נדב ואביהוא עדיין היו למטה מבני עשרים ולפיכך נקראו "בני אהרן", כלומר בני ברשות אביהם. אם כן כיצד נענשו, והלא כלל הוא בידינו שאין מענישים מן השמים בטרם מלאו לאדם עשרים שנה?

אמנם נראה מהגמרא בברכות דף לא לפי הסברו של הצ"ח שם שקטן פיקח וחכם מאד נענש אפילו פחות מגיל עשרים. ואם כן זה הסבר הפסוקים "ויהי אחרי מות שני בני אהרן": ואם תאמר הרי הם קטנים, לכן ממשיכה התורה ואומרת "בקרבנתם לפני ה'", כלומר הם היו בדרגה גבוהה של חכמה עד כדי כך שה' דיבר איתם, ואם כן נחשבים כגדולים לעניין זה ולכן

2. "וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ." (טז,א)

ויעוין במדרש רבה אחרי מות (כ, ח) בר קפרא בשם רי ירמיה בן אלעזר אמר, בשביל ד' דברים מתו בניו של אהרן, על הקריבה ועל הקרבה על אש זרה ועל שלא נטלו עצה זה מזה.

ויל"ע דבשלמא שלא נטלו עצה ממשה ואהרן הוא תביעה דמן הסתם היו מייעצים להם שלא לעשות את שעשו. אכן צ"ע איזו טענה היא שלא נטלו עצה אחד מן השני והרי שניהם עשו יחדיו את הדבר, וא"כ בודאי שהיו מייעצים האחד לחבירו לעשות הדבר.

אולם חזינן מהבא גודל הענין של ההתייעצות ולהמלך האחד בחבירו. ועל כן זוהי הטענה על נדב ואביהוא שאולי אם היו מתייעצים שוב בענין ואפילו האחד עם חבירו, אולי היו נמנעים מלעשות הדבר.

3. "אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן" (טז,א)

כיון ששמע איוב מיתת שני בני אהרן אמר: "אף לזאת יחרד לבי" (מדרש)

חכמינו אמרו, כי איוב נדון ביסורים על שום ששתק בעת שגזר פרעה להשליך את ילדי ישראל אל היאור, ולא מחה על כך.

והנה, על חטאתם של נדב ואביהוא אמרו חכמינו: "היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהו מהלכין אחריהם וכל ישראל אחריהם, אמר לו נדב ואביהוא, אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור. אמר להם הקב"ה: נראה מי קובר את מי".

וקשה, אם נדב אמר זאת מדוע איפוא נענש אביהוא ?

אלא מכאן אנו למדים, שהשומע דבר רע ואינו מוחה אלא שותק, הריהו ראוי לעונש.

ובכן, כיון ששמע איוב על דבר מיתת שני בני אהרן גם של אביהוא למד מזה, שהעובר בשתיקה על דברים רעים נענש גם הוא מיד נחרד לבו, כי הבין שגם הוא צפוי לעונש על אשר שתק ולא מחה כנגד גזרותיו של פרעה.

4 . "וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לְפָנָי ה' וַיִּמָּתוּ." (טז,א)

איתא בירושלמי (יומא א, א) דלכך מזכיר הכתוב את מיתת בני אהרן בפרשת יוה"כ ללמדך שכשם שיוה"כ מכפר על בני"י כך מיתתן של צדיקים מכפרת, ואיתא עוד בגמרא (כתובות קג, ב) ביומא דאשכבתיה דרבי, יצאה בת קול ואמרה "כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העולם הבא".

ויש לדקדק למה נקט הש"ס לשון "כל" ולא נקט סתמא "מאן דהוה באשכבתיה דרבי", מה משמיענו "כל" זה.

אך בגמרא (יומא פה, ב) ישנה מחלוקת בענין כפרת יוה"כ, דרבנן סברי דיוה"כ מכפר רק אם עשה תשובה ורבי סבר שכל עבירות שבתורה בין אם עשה תשובה ובין אם לא עשה תשובה הרי שיוה"כ מכפר, וא"כ י"ל דאף דרבי היה יחיד ויחיד ורבים הלכה כרבים, אבל ביום פטירתו פסקו הלכה כמותו. וכיון שמיתת צדיקים מכפרת כמו יוה"כ, לכן "כל" מי שהיה באשכבתיה דרבי זכה לעולם הבא אפילו מי שלא עשה תשובה, כיון שמיתת רבי כיפרה עליו ובאותו יום פסקו הלכה כמותו

5 . "אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לְפָנָי ה' וַיִּמָּתוּ." (טז,א)

על סיבת מיתתם של בני אהרן, מובא בגמרא (יומא נג ע"א): "לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבין". ומה היתה ההלכה שהורו: "אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט".

ובספר "מרגניתא טבא" (דבריו מובאים בספר ילקוט האורים) באר את הדברים, על פי מה שידוע מדברי חז"ל, שיש ואדם החייב מיתה בידי שמים ובכל זאת הוא נצל בזכות זרעו או בזכות הבנים הטובים העתידים לצאת הימנו, או שכבר נולדו לו, ועליו לחנכם ולהכשירם לעתיד הגדול הצפוי להם. ואם כן, תמוה, מדוע משמים המיתו את בני אהרן, הלא היה להם להנצל בזכות זרע הצדיקים שעתיד לצאתמהם?

אלא, מובא בגמרא, (ערובין סג ע"א), שיהושע מת בלא בנים, מפני שהורה הלכה בפני משה רבו. אם כן, מאחר וזהו ענשו של המורה הלכה בפני רבו, שהוא מת בלא בנים, גם לנדב ואביהו לא היו אמורים להיות בנים, שהרי מורי הלכה בפני רבן היו, ולכן מתו בעצמם מיתה בידי שמים, כי לא היה זרע כשר עתיד לצאת מהם שבכחו להגן עליהם מפני המיתה.

6. "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן אַחִיךָ וְאֵל-יְבֵא בְכָל-עַתָּה אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְכֶת וְגו' כִּי בְעֵנַן אֲרָאָה עַל-הַכַּפֹּרֶת" (טז, ב)

ולכאורה הרי ביום הכיפורים מותר לכ"ג ליכנס לקודש הקדשים, וא"כ היה מן הראוי לומר זאל יבוא בכל עת אלא בעשור לחודש'.

עוד יש לדקדק הא דסיימה התורה ואמרה 'כי בענן אראה על הכפורת', דמה ענין ענן זה לאיסור כניסה לקודש הקדשים.

ונראה דה"ק, 'כי בענן אראה על הכפורת', כלומר, דבשעה שהמחתה עומדת בפנים וענן הקטורת עולה מותר לבוא, ושפיר אתי לפ"ז דביוה"כ מותר לבוא.

עפ"ז מיושב, הא דהשבעו את הכ"ג בערב יוהכ"פ שאינו צדוקי, דלכאורה מה הוצרכו לשבועה זו, דממה נפשך, אם הוא צדוקי א"כ הרי אינם מודים

בקידוש החודש, ואין יום זה יום הכיפורים, ובלא"ה אסור ליכנס דלשיטתם מתחייב מיתה בכך.

אך לפי המבואר ניחא שפיר, דכיון דסוף סוף איכא ענן הקטורת. א"כ אף אם אין זה יום הכיפורים היה מותר ליכנס, ולכך היו זקוקים להשביע את הכ"ג שאינו צדוקי.

7. "בְּקִרְבָּתְּם לְפָנַי- ה' וַיִּמְתּוּ" (טז,א)

לתוקף מורא מקדש

במיתתם הפתאומית של בני אהרון, נדב ואביהוא:

אקדמות מילין:

חיל ורעדה אחזנו בבואנו לברר באופן פרשני נוקב ומרתק, מה באמת התרחש באחד לחודש הראשון בשנה השנית עת שביום זה חיכו כולם להתגלות השכינה ושבמהלך היום הגדול הזה נשרפה נשמתם של נדב ואביהוא אך גופם ע"פ חז"ל נשאר קיים. על פניו זה מוות יחיד ומיוחד שיש בו כדי לתת לנו הזדמנות חד פעמית והצצה נדירה בחלון הזדמניות צר, שדרכו ניתן אולי לתת לנו את תחושת היראה הכל כך נצרכת בבואנו אל הקודש ונדע ונחוש את הנהגת ה' שאכן סביביו נסערה מאוד ואלוקים מרקדק עם חסידיו בחדות דקה ביותר כמו חוט של שערה.

יום זה שנטל עשרה עטרות אך הנורא מכל התרחש ונדב ואביהוא בניו של הכהן הגדול נשרפו באש שיצאה מאת ה' ויש לברר על פי חז"ל מה היה חטאם שכך נענשו האם היה כאן מידה כנגד מידה או שהיה כאן מעשה שבא לתת לעם ישראל את תחושת היראה מהשכינה ולהורות להם דרך בעבודת ה'.

מבאר באופן מופלא בעל ספר "הכתב והקבלה" את הפסוק הקשה: "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'" מה יש להוסיף וימתו אם רשום

"ותאכל אותם"? אלא באמת בעצם לא הייתה כוונתם לחטוא חלילה. כי אף הם בשמחתם שכאשר ראו אש חדשה שיוצאת מלפני ה' ותאכל את העולה עמדו להוסיף אהבה על אהבה ואמר להם המקום: 'אתם כיבדתם אותי ואני אכבד אתכם יותר' ונקראו בשל כך 'מיודעיו של מקום גדולים ממש' ואהרון. ותאכל אותם הכוונה מעניין האכילה השניה קבלת נשמתם בשמחה.

מתברר שסיפור טרגי זה מופיע בתורה כחמש פעמים אנו נביא המקורות. נמשיך בפרשנות ובמדרשי חז"ל ונבוא לידי מסקנה שיש לתת את הדעת ולכוון את מעשינו נכונה בבואנו אל הקודש פנימה.

הרמב"ם בספר המצוות מצוות עשה כא' – שציוונו לירא מן המקדש הזה מאוד עד שנשים בנפשנו הפחד והיראה כמו שנאמר: "ואת מקדשי תיראו".

אנו נדון במאמר זה במספר סוגיות: 1 – מהי אש מן השמים? 2 – מה זה אש זרה? אשר לא ציווה, מה כן ציווה? ומהו מיקומם הרוחני של נדב ואביהוא במסורת ישראל?

תחילה נביא המקורות בעניינם של נדב ואביהוא:

מקור א – וַיִּקַּח אֶהֱרֵן אֶת-אֱלִישֶׁבַע בֵּת-עַמִּינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-נְדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא אֶת-אֶלְעָזָר וְאֶת-אִיתָמָר.

מקור א 2 – מקור נוסף וחשוב ביותר להבנת כל העניין ומכאן הכל מתחיל והוא בפרשת משפטים שם הם מוזכרים שבזמן מתן תורה נאמר... ספר שמות פרק כד' א' – וְאֵל-מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל-יְהוָה, אֲתָה וְאֶהֱרֵן נְדָב וְאֲבִיהוּא, וְשִׁבְעִים, מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל; וְהִשְׁתַּחֲוִיתָם, מֵרַחֵק. וְעוֹד בַּהֲמִשְׁךְ: פֶּרֶק כֹּד' פֶּסוּק ט' – וַיַּעַל מֹשֶׁה, וְאֶהֱרֵן – נְדָב, וְאֲבִיהוּא, וְשִׁבְעִים, מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעוֹד בַּפֶּס' יא' – וְאֵל-אֲצִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא שְׁלַח יָדוֹ; וַיַּחֲזוּ, אֶת-הָאֱלֹהִים, וַיֵּאָכְלוּ, וַיִּשְׁתּוּ.

מקור 2- א ויקחו בני-אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם. ב ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה. ג ויאמר משה אל-אהרן הוא אשר-דבר יהוה לאמר בקרבי אקדש ועל-פני כל-העם אפבד וידם אהרן. ד ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אלהם קרבו שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוץ למחנה. ה ויקרבו וישאם בכתנתם אל-מחוץ למחנה כאשר דבר משה. ו ויאמר משה אל-אהרן ולא לעזר ולאיתמר בניו ראשיכם אל-תפרעו ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו ועל כל-העדה יקצף ואחיכם כל-בית ישראל יבכו את-השרפה אשר שרף יהוה. ז ומפתח אהל מועד לא תצאו פן-תמתו כי-שמן משחת יהוה עליכם ויעשו כדבר משה.

מקור 3- ויקרא טז א וידבר יהוה אל-משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני-יהוה וימתו:

מקור 4- במדבר פרק א' "ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר יהוה את-משה בהר סיני. ב ואלה שמות בני-אהרן הבכור נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר. ג אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר-מלא ידם לכהן. ד וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבתם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא-היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר על-פני אהרן אביהם."

מקור 5- במדבר פרק כו- ס ויילד לאהרן את-נדב ואת-אביהוא את-אלעזר ואת-איתמר. סא וימת נדב ואביהוא בהקרבתם אש-זרה לפני יהוה.

הנצי"ב בפירושו לפרשה מקדים ואמר כך: כבר בימי משה היו כיתות בישראל הרודפות לדעת את ה' והיתה בהם התנוצצות של קדושה אך עדיין לא דהיינו באותו הזמן, לא הגיע העת לכך וההתפעלות מקדושת ה' היתה יכולה להיות מאוד מסוכנת. כאשר היא פורצת לא בדרכים אשר ציווה ה'. אומר משה להם העבירו יצר הרע שבכם כי לא טוב הוא שהלוא

מביא אתכם לידי תשוקה עצומה לקרבת ה' אך לא כך בדיוק היא הדרך הרצויה. אם לא תלכו בדרך אחת ובעצה אחת בעבודת ה' תסתבכו.

נמצא מדיוקים בפסוק שנדב ואביהוא נכנסו פנימה מתוך האש הפנימית שהתלהב בלבבם בקרבתם לה' ומתוך אהבת ה' שיקדה בהם. ואף שמצווה זו יקרה היא בעיני ה', אבל לא בזה הדרך אשר לא ציווה ה'.

ולמה כתיב וימתו לפני ה'? פגעה בהם מידת הדין תכף ומיד, מדוע? בשביל שהיו בפלטיץ של מלך מה"מ הקב"ה, ואם היו עושים עבירה שחייבים עליה מיתה בידי שמים אך בחוץ. לא היתה פוגעת בהם מידת הדין תכף ומיד.

המדרש על הפרשה הקשה הזו אומר כך: ועת ומשפט יודע לב חכם (קהלת ח ה), זה משה, שכבר אמר לו הקדוש ברוך הוא, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמו' כט מג), מתקדש אני שם במכבדי. והיה משה משמש כל שבעת ימי המלואים. והיה מתירא לומר שמא מדת הדין פוגעת בו, שנאמר, ונקדש בכבודי. ולא עשה, אלא אמר לאהרן, שמרו אבל שבעת ימים. אמר לו, למה. אמר לו, כך אמר לי הקדוש ברוך הוא, כי כן צויתי. כיון ששמרו שבעת ימי האבל ובא יום השמיני, נכנסו נדב ואביהוא להקריב, פגעה בהן מדת הדין ונשרפו, שנאמר, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה'. בא משה ואמר לאהרן, הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש. והיכן דבר. במדבר סיני, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי. וכן אמר משה לאהרן, העת שאמר לי בקרובי אקדש, חשבתי כי בי או בך יפגע, ועכשיו אני יודע כי הם גדולים ממני וממך. וידום אהרן, היה לו הדבר לנחמה. לכך נאמר, שומר מצוה לא ידע דבר רע:

ועוד במדרש פרשת אחרי מות – דבר אחר, כטוב כחוטא. כטוב, אלו בניו של אהרן. כחוטא, אותן שחלקו, קרח ועדתו שקרבו כדי לחלק על משה ונשרפו, שנאמר, ואש יצאה מאת ה' (במד' טז לה). ובניו של אהרן נכנסו להקריב, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם (ויק' י ב).

הגמרא במסכת עירובין דף סג' – והא תניא: רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן! מאי דרוש? (ויקרא א ז) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח [וערכו עצים על האש], אמרו: אף על פי שהאש יורדת מן השמים – מצוה להביא מן ההדיוט; ותלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר שהורה הלכה בפניו; אמר רבי אליעזר לאימא שלום אשתו: "תמיה אני אם יוציא זה שנתו" – ולא הוציא שנתו. אמרה לו: נביא אתה? אמר לה: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך מקובלני: כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה.

המהרש"א על הסוגיא במסכת עירובין מוסיף הבנה נוספת – הוא רוצה לאמר כך: אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. אש זאת נמצאת על המזבח תמיד אש זו הגיעה במעמד הר סיני עת התגלה ה' עליו וכל יום היו מוסיפים שני גזרי עצים וכך האש תמיד דלקה וגם בזמן המשאות רבוצה היתה האש תחת כלי מיוחד ואש זו היא שאכלה את העולה ואת החלבים ואש זו יצאה מלפני ה' בארבעה לשונות ונכנסה בחוטמיהם (של נדו"א) וכך נשרפה נשמתם וגופם (נשאר) קיים.

גמרא זבחים דף קטו – ... רבי אומר זו פרישות נדב ואביהוא בשלמא למ"ד זו פרישות נדב ואביהוא היינו דכתיב (ויקרא י, ג) הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש אלא למ"ד זו פרישות בכורות היכא רמיזא דכתיב (שמות כט, מג) ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי אל תקרי בכבודי אלא במכובדיי דבר זה אמר הקב"ה למשה ולא ידעו עד שמתו בני אהרן כיון שמתו בני אהרן אמר לו אהרן אחי לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה כיון שידע אהרן שבניו ידועי מקום הן שתק וקבל שכר שנאמר (ויקרא י, ג) וידום אהרן.

רשי מבאר – זו פרישת נדב ואביהוא – כלומר לא נקראו בכורות כהנים אלא מי הן הכהנים הנגשים שהוזהרו כאן לפרוש מן ההר זה נדב ואביהוא שנעשו בסיני כהנים והן הכהנים הנגשים אל ה' להקריב קרבנות: היינו דכתיב – כשמתו נדב ואביהוא אשר דבר וגו' כדקאמר בסיני (שמות יט) פן

יפרוץ בהם ה' וכיון שלא נזהרו לפרוש מן ההיכל בהקמת המשכן פרץ בהם:

הגמרא במסכת סנהדרין דף נב' – רבי אלעזר אמר אתיא שריפה שריפה מבני אהרן מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים ... ומאן דיליף מבני אהרן מנא ליה דכתי' (ויקרא י, ב) וימותו לפני ה' כעין מיתה ואידך ההוא שריפה ממש הוא ומאי דכתיב וימותו דאתחיל בהו מגואי כעין מיתה דתניא אבא יוסי בן דוסתאי אומר שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבע ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ושרפום והכתיב (ויקרא י, ב) ותאכל אותם ולא בגדיהם. ועוד מוסיפה הגמרא: וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן אמר לו נדב לאביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור אמר להן הקב"ה (בא) ונראה מי קובר את מי ?

מבאר ה'חזקוני' – "אשר לא ציווה אותם" – היות שביום זה הייתה צריכה להתגלות שכינת ה' על ידי האש. ככתוב "אש אוכלה אש", ולכן לא ציווה שיביאו אש מן ההדיוט. כי טעו בהוראתו להקריב היום אש זרה ומה שכתוב "ונתנו בני אהרון אש ... שאף על פי שירדת אש מן השמים מצווה להביא מן ההדיוט היינו מיום זה (ב' ניסן והילך) אך היום א' ניסן, לא. ולמה? כי היום תרד אש מן השמים ובה ורק בה רצה ה' להתכבד. מה זה "לא ציווה"? – הכוונה שלא למעט כבוד שמים ואת כבוד השכינה.

היכן מצאו את מותם? – בנושא זה יש מחלוקת תנאים ומובא כך במדרש. רבי אליעזר אומר – "לא מתו אלא בחוץ מקום שבו מותרים הלווים להיכנס שנאמר: "וישאום בכותונתם" אם כן למה נאמר "לפני ה'"?" שנגפן המלאך ודחפן לחוץ.

רבי עקיבא אומר – לא מתו אלא בפנים שנאמר "וימותו לפני ה'". א"כ למה נאמר "וישאום בכותונתם"? מלמד שהטילו חניתות של ברזל וגררום לחוץ.

"וימותו" – מידה כנגד מידה חטאו באש ולכן נענשו באש שהרי מצינו שכבוד ה' 'כאש אוכלת בראש ההר' והוזהרו בה כבר מהר סיני ולכן כשחטאו באש אין מנוס והם גם ילקו באש.

ודווקא בכוהנים הקרובים אלי לשרתני רצוני להתקדש ולא שיתחלל שמי. וידם אהרון" – ממה שרוצה היה להתאבל אך לא עשה זאת.

ובכן מי אכן ראוי שיבכה על השריפה הזו? מבאר ה'שפת אמת' בני ישראל. ולמה? כי במעמד הר סיני הקדימו ישראל נעשה לנשמע אך בחטא העגל ירדו ממדרגתם אך נדב ואביהוא לא ירדו ונשארו במדרגת נעשה ונשמע. גם כעת ובעיקר כעת, ומכיוון שישראל ירדו ממדרגתם נמצא שהם הזקוקים כעת יותר מכל לבכות על השריפה הזו. שלמעשה מבטאת את 'חטאתם' בירידתם, הרוחנית.

ואמרו נדב ואביהוא לעצמם שיכולים הם להנהיג את ישראל כמו בזמן שלפני החטא אבל באמת לא כן היה רצון ה' כי בכל דור יש את ההנהגה שלו ולכן המיתם, כי אין הם באמת ראויים להנהיג את הדור.

ע"פ החסידות הטעות היתה בזה שהקטירו את הקטרת על מזבח העולה, למה? כי חשבו שהיום שירדה אש מן השמים ותאכל את העולה ואת החלבים הוא כעין מזבח הזהב מזבח הקטרת מזבח הפנימי אך טעו בכך. שעליו מקריבים קטרת. ומכיוון שהקדושה יצאה לדעתם מפנימה, החוצה הקריבו על מזבח העולה... את הקטרת והנה זו היתה הטעו שלהם.

"ועל פני כל העם אכבד" – הכוונה בזה שגובר כח כללות פשוטי בני ישראל מתוך כח היחידים הקרובים אליו והם שיבכו את השריפה כי ירדו ממדרגתם.

שתויי יין – ע"פ השפת אמת אין שום מקום לבוא ולומר שנו"א עשו זלזול מאוס שכזה אלא מאי? כי אין כהן המשרת לפני ה', רשאי בכלל להוסיף שום התפעלות מצידו ובא לידי ביטוי במליציה "שתויי יין".

הרב כשר בספרו 'תורה שלמה' מביא עוד הסבר בנושא –

על הפסוק "ותצא אש מלפני ה'" – מהיכן יצאה? – הוי אומר מן השמים יצאה כי נאמר כאן "ותצא אש מלפני ה'" ובמדבר יז' – "כי יצא הקצף מלפני ה'" מה להלן מן השמים אף כאן מן השמים.

"וימותו לפני ה'" – מיתתם לפני ה' ונפילתם בחוץ. רבי ישמעאל אומר – וימותו לפני ה'" – מיתתם לפני ונפילתם לפני אלא מאי? גרום בחנית של ברזל. איסי בן עקיבא אומר – לא מתו נדב ואביהוא אלא כדי לקדש שמו של מקום ושלא ליתן פתחון פה לכל באי עולם, שלא יאמרו שלא שרתה שכינה באהל מועד אלא רק בערפל שהרי נדב ואביהוא נכנסו לפנים ולא ניזוקו...

הפרשנים מבארים ומצביעים בנושא דידן, שיש מצב של התקרבות לא רצויה ויש מצב של הקרבה לא רצויה וזה מן השינוי שפסוק אחד אומר 'ויקרבו לפני ה' אש זרה', ופסוק אחר אומר בקרבתם לפני ה' וימותו" ובא הפסוק שלישי ומכריע' בהקריבם אש זרה " וה' יאיר עינינו בעניין זה ונדע שלא כל הרוצה לקרובה אל ה' אם פיזית ואם בקרבן, יעשה זאת איך שבא לו, אלא אך ורק בציווי ה'. תונשל"ע

8 . "דִּבֶּר אֶל-אֶהְרֹן אַחִידָ וְאֶל-יָבֵא בְּכָל-עַת אֶל-הַקֹּדֶשׁ וְגו'.

בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן אֶל-הַקֹּדֶשׁ" (טז, ב-ג)

צריך ביאור בדבר שמלשון הפסוק משמע שתלויים זה בזה ולכאורה הרי שני דינים המה, הא' הוא לאו ליכנס אל קודש הקדשים, ויש ענין אחר של

עבודת יום הכפורים על דיניה ופרטיה, שאז בלבד הורשה הכהן ליכנס בקודש פנימה.

הנראה לומר בזה דאכן תלויים זה בזה שהכהן גדול בשעה שנכנס לקודש הקדשים ביום הקדוש, עליו להבין ולהשכיל שהמקום אשר נכנס עתה הוא מקום קדוש, שאינו יכול ליכנס שם כי אם פעם אחת בשנה, ואז כשיעשה העבודה הרי היא תהיה באופן שונה לגמרי מאשר יחשוב שקודש הקדשים הוא מקום עבודה ככל מקומות העבודה בביהמ"ק. עד שאפשר שכ"ג עם הארץ וכדוגמת הכהנים ששימשו בבית שני אשר יעשה העבודה בפנים בהעדר המחשבה הנאותה, אולי תפסל עבודתו שם.

ולפי זה נמצא שאם הכ"ג יבין חומר המקום יהיה לו מצד הדין היתר ליכנס בו בשאר פעמים, רק משום "הוקר רגלך מבית רעך" (משלי כה, יז), היינו שבגלל ההרגל עלולה להיפגם יראתו מן המקום הזה, לכן יכנס רק פעם אחת בשנה. אך לא כן משה רבינו שהותר ליכנס בכל פעם, וכמ"ש הרמב"ן כאן, וייתכן דהיינו משום שמשה היה יודע ומרגיש תדיר את קדושת המקום.

9 . "וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת-בְּשָׂרוֹ וְלַבְּשָׂם." (טז,ד)

פירש רש"י, אותו היום טעון טבילה וכו' ובכל חליפה טעון טבילה, ושני קידושי ידים ורגלים מן הכיור.

וקשה מאד שהרי שנינו בהדיא (יומא מג, ב) דבכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור ובזוה"כ מקדש מקיתון של זהב, ואיך כתב רש"י דבאותו היום מקדש ידיו ורגליו מן הכיור.

ויש ליישב בהקדם הא דשנינו (זבחים כא, ב כב, א) א"ר יוסי ברבי חנינא כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו אין מקדשין בו וכו', מיתבי כל הכלים מקדשין בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית

ובלבד שיהו כלי שרת, אמר רב אדא בר אחא בקודח בתוכו (רש"י קודח דופנו של כיוור ותוחב בתוכו כלי קטן ומקצתו לחוץ ויונק מימי הכיוור ומוציא), והא "ממנו" אמר רחמנא, "ירחצו" לרבות כלי שרת. ובתוס' שם (ד"ה והא ממנו) פ"י דקאי אהא דשני בקודח מתוכו, ופריך והא ממנו אמר רחמנא דאין לקדש אפי' קודח אלא אם כן יהא כמוהו שיהא בו כשיעור.

והנה לדעת התוס' דפירכת הגמ' היתה דחסר שיעור, צריך להבין מאי מתרצינן בגמ' "ירחצו" לרבות שאר כלי שרת. וביאר הגרי"ז דלדעת התוס' ליכא ענין בכיוור דוקא אלא כל קידוש ידים ורגלים מכלי שרת שיש בו כשיעור ד' כהנים הרי הוא חשוב כקידוש מכיוור, וא"כ כלי שרת שיש בו שיעור ד' כהנים לא בעי ריבוי ד"ירחצו", וע"כ צריך רק לרבות כלי שרת שהוא פחות מכשיעור ד' כהנים.

א"כ י"ל דהא דתנן ביומא דביוה"כ מקדש מקיתון של זהב, הך קיתון החזיק שיעור מים דד' כהנים ושפיר חשיב כיוור. ואתי נמי שפיר מש"כ רש"י דטעון קידוש ידים ורגלים מן הכיוור, ולא תקשי דביוה"כ קידש מקיתון של זהב, דלפי המבואר אף ביוה"כ היתה מצות כיוור רק שאין ענין בכיוור דוקא אלא כל כלי שרת כשיעור ד' כהנים הוי כיוור.

אלא שהתוס' (יומא מד, ב ד"ה והיום) כתבו דהא דביוה"כ מקדש מקיתון של זהב היינו מדכתיב "ירחצו" לרבות שאר כלי שרת. אלמא דבעינן קרא ד"ירחצו" למילף נמי על כלי שרת שיש בו כשיעור ד' כהנים.

ועוד שבירושלמי (יומא ד, ה) על הא דתנן "והיום מן הקיתון של זהב", איתא אמר ר' יונה חוץ מקידוש הראשון, א"ר יוסה ואפילו מקידוש הראשון. מתניתא פליגא על רבי יונה, כל הכלים שהיו במקדש היו ראויין לקידוש ידים ורגלים, פתר לה חוץ מקידוש הראשון. הרי נראה מהירושלמי דקיתון של זהב לא חשיבא כיוור, ורק נכלל בריבוי דכל כלי שרת ודלא כמש"כ וצ"ע

10 . וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי-שְׁעִירֵי עִזִּים לַחֲטָאת וְאֵיל
אֶחָד לְעֹלָה. (טז,ה)

לכאורה יפלא שחטאתו של אהרן ביום הכיפורים הוא פר ואילו קרבן העם לה' לחטאת הוא רק שעיר, והרי מן הראוי היה להטיל על ציבור שלם קרבן גדול יותר מאשר מוטל על הכהן גדול שהוא יחיד, או עכ"פ קרבן שווה כמו שמצינו שהכהן המשיח וגם הציבור שוים להביא פר על העלם דבר.

אך הנה מצינו (יומא סא, א) דר"ש אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשיו, כך דם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו.

א"כ, מאחר שפרו של הכהן בא לכפר גם על אחיו הכהנים הנמצאים תמיד בבית המקדש, ועלולים להיכשל בחטא זה של טומאת מקדש וקדשיו, לפיכך צריך הכה"ג להביא קרבן גדול יותר גם עבורם, משא"כ הציבור המרוחק בתכלית מאהל מועד, והופעתו במחיצת העזרה היא רק לעתים רחוקות, בוודאי סגי להו בקרבן קטן יותר שהרי אינם נכשלים הרבה בטומאת מקדש וקדשיו

11 . וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת-פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר-לוֹ וְכִפֶּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד
בֵּיתוֹ. (טז,ו)

ופירש"י מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו, והיינו אשתו.

ויל"ע דבשלמא כשאדם מתודה על עונותיו הרי זה זידווי, אבל כשמתודה על עונות של אחר מה שייך כאן וידווי, אדרבא לכאורה הוא לשון הרע' כשאומר שיש להם עונות, ומצינו בישעיה (ו, ה) שאמר בתוך עם טמא שפתים אנכי יושב, ואמרו עלה שהיה בזה חטא לשה"ר שהזכיר את עונות בני ישראל, ושם הוא חידוש, שכן אינו מפרט זאת על אדם מסויים אלא

על הכלל, ובתוך הכלל ודאי יש חטאים, ומ"מ הוי לה"ר, וכ"ש כשאומר על אדם מסויים שחטא דהר"ז לשה"ר.

וחזינן מכאן דכשמזכירים חטא של אדם בכדי לבקש מחילה אין זה שייך כלל לדיני לשון הרע, ואדרבא כך הוא צורת בקשת המחילה.

והנה הדבר פשוט דגם אם הכה"ג יודע בעצמו או באשתו שלא חטאו בשנה זו, דהרי הוא צריך להתודות, לפי שכגודל דרגת האדם כן הוא נתבע יותר. והרמב"ם כתב באגרת (נדפס בגליון המשניות אבות פ"ב מ"ח) שאילו ידע גודל חובתו היה רואה שכל יום עובר על כל המוזכר בוידוי ויותר מכך. ובשם האריז"ל אומרים שהוידוי הוא אף על מה שחטא האדם בגלגוליו הקודמים.

12 . "וְנָתַן אֶהְרֶץ עַל-שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גְּרִלוֹת גֹּזֵרֶל אֶחָד לַה' וְגֹזֵרֶל אֶחָד לְעֹזָאֵל." (טז,ח)

הנה צונו יוצרנו להטהר ולהתכפר באמצעות בהמה על ארבע. וכן מצות וידוי על הבהמה וכמ"ש (פסוק כא) 'וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתוודה עליו וכו' ונתן אותם על ראש השעיר 'וכו'. ובאמת צ"ב מה ענין אדם לבהמה, וכן נתינת העוונות של אדם על הבהמה. ובזוה"ק אמרו שהכונה שנותן את עוונות יבני ישראל על עשו הרשע אשר נקרא שעיר. כלומר אשר העוונות שייכים לו ורק לו, אלא שמחמתו, נכשלו בני ישראל, אך בעצם המה טהורים שאין הפשעים והעוונות במהותם.

ברם, יתכן לפרש כי בהמה אפשר שנפשה אשר בתוכה היא נפש אדם, ורק חיצוניותה בהמה בסוד הגלגול. והנה מדוע יהיה נפש אדם תוך בהמה ומאין הגיעה לשם. אך אותה הנפש בהמה בחייה עשתה מעשה בהמה ושנתה ושלשה בהן, הלוך ושוב, עד אשר הורידה מטה מטה ונעשה כבהמה רק שהולך על שתיים, וז"ש חז"ל (שבת קנא:) אין חיה פוגעת

באדם עד אשר נדמה לה "שהוא כבהמה". ע"ש. כלומר, יש סוגי אנשים שהן במעשיהם כבר המה בהמה, בסוד "אדם ובהמה תושיע ה'". הוא אדם ועשה עצמו כבהמה (וע' דרשת חז"ל בחולין דף ה:).

ואשר על כן מזמין ה' בהמה אשר נפשה נפש אדם והיא באה נפש תחת נפש. ונותן עוונתם של בני אדם על ראש שעיר שהוא האדם שבתוכה, וזה 'ראש השעיר' כלומר שעיר זו ההולכת על ארבע בחיצוניות, וראש שלה הוא הנפש אדם אשר נתגלגל בתוכה.

ומאותה מימרא של חז"ל (שבת קנא:) הנ"ל, למדין אנו כי אע"פ שאדם בדרגה יותר גבוהה מן הבהמה שיש דצמ"ח – [דומם, צומח, חי, מדבר] כנודע, מ"מ ניתן רשות לבהמה לראות ולהבחין בזה מה שאין בן אדם מבחין, כי היא מבחינה מדרגת החוטא והאדם אינו יכול להבחין, שהרי אין אדם רואה את החוטא שהוא כבהמה, אבל הבהמה רואה את החוטא שאינו אדם אלא בהמה. אבל המתנהג כהוגן אזי כל הבריאה יראה מפניו, וכמ"ש ב(ראשית ט, ב) "ומוראכם וחתכם יהיה על כל" וגו'.

13 . "וַיִּנְתֵּן אֱהֲרֹן עַל-שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גְּרִלוֹת גֹּזֶרֶל אֶחָד לַה' וְגֹזֶרֶל אֶחָד לְעִזָּאזֵל." (טז,ח)

רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל באר את ענין שעירי יום הכפורים, זה לה' וזה לעזאזל באופן הבא:

שעיר עזים אינו מסוגל, כידוע, לחשוב. אולם, הבה ננסה לצייר את מחשבותיו של השעיר לעזאזל, אלו היה חושב: "ראו נא את הקורה עמי ועם חברי! שנינו נולדנו באותו הכפר, ביחד גדלנו, וזה לצד זה יצאנו למרעה, אולם הוא אדוק ונבחר להיות לה', ואני נבחרתי לעזאזל.

"מה יצא לחברי מכך שנבחר לה'? הוא נשחט במהירות וכל האפשרויות נחסמו עבורו. ואני, לעומתו, עודני חי! ולא רק זאת, הביטו וראו: אותו אדם

שעומד שם כבר מאתמול, ממתין במיוחד עבורי מיום האתמול, על מנת להוציא אותי לטיול מעניין... וגם גשר מיוחד בנו עבורי... עיני זוכות לראות עולם ומלואו, ואיני מסוגר לי בתוך ד' אמות כתברי האדוק".

תוך כדי הטיול עוצר השליח בעשרה מקומות ושליחים קבלו את פני האישה המשלח, והשעיר התענג על הכבוד הגדול שהוא זכה לו: כדי לפגוש בו על אם הדרך, לא התפללו אותם עשרה יהודים במנין ביום זה! "כל הטרחה המרובה הזו", המשיך לחשוב, "נועדה כדי שארגיש טוב... כמה חשוב אני בעיניהם ובעיני... כמה חבל שכתברי האדוק לא זכה לכך"...

וכאשר מגיע השעיר לצלע ההר, נגלית למול עיניו התהום הפעורה והוא חושב לעצמו, "אח... איזה נוף עוצר נשימה", ומפליט: "חבל שלא הצטיידתי במצלמה... חבל שכתברי נפטר כבר ואינו יכול להבין את מה שהפסיד"...

ובזאת עדיין לא מסתיימות הנאותיו הגדולות לשון של זהורית נקשרת לקרניו והשעיר מאושר על הכתר המהודר שניתן בראשו...

ואינו יודע שכל הפעלות הללו מובילות אותו אל העזאזל, ובעוד רגע קט, כאשר ידחף אותו השליח אחורנית אל התהום הנוראה ישברו בזו אחר זו כל עצמותיו... הוא יגיע אל השדים שבמדבר, לחלקו של הס"מ, ואלו חברו זכה להיות קרבן חטאת, דמו נשפך לפני ה' בקדש הקדשים!

תאור ציורי זה הוא בבואה למתרחש בעולמנו: מביט אדם אל חברו האדוק ואומר: ראו נא, שנינו גדלנו יחד ואנחנו שווים במראה ובקומה. הוא דווקא בחור כשרוני... כמה חבל עליו! מסכן שכזה... הלך לישיבה... מה יצא לו מכך?!...

ואני מאושר עד לב השמים! רכשתי השכלה וידע רב, אני משתכר בכל חדש משכורת עתק! כל מחמדי העולם פרושים לפני, הנוף שאני נחשף לו משכר ממש... טוב לי כל כך!!!

אך הוא אינו יודע כי הדרך שהוא צועד בה מובילה אותו לרסוק עצמות, הוא הפוסע לעזאזל, ואלו חברו עולה ומתעלה לפסגות קדשה וטהר.

14 . "וְהִזָּה עָלָיו מִן-הַדָּם בְּאַצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטָהְרוּ וְקִדְּשׁוּ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל." (טז, יט)

בספרא כאן דרשו על "והזה עליו", דהיינו שצריך להזות על "טהרו של מזבח". וכן פירש"י בגמרא (יומא טו, א ד"ה הזה) דמזה על טהרו של מזבח שבע פעמים כמו שנאמר והזה "עליו" מן הדם.

לפי דרשא זו אפשר לבאר את הסתירה שיש לכאורה במה שנאמר בזה בפרשת תצוה (שמות ל, א) וכפר אהרן על "קרנותיו" אחת בשנה, מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר "עליו" לדורותיכם, דברישא קאמר וכפר אהרן "על קרנותיו" אחת בשנה, היינו שיש חובה להזות בזמן קבוע פעם אחת בשנה והיינו ביום הכפורים, ובסוף כתב לשון "עליו".

והנה אם איקלע להזות שוב כיוצא בזה במשך השנה כגון בפר העלם דבר של כהן משיח או של צבור, יש להקפיד כי ההזייה תהיה בדוקא על קרנות המזבח ולא על "טהרו של מזבח", משום שאחת בשנה יכפר "עליו" לדורותיכם, הזייה זו שהיא "עליו" היינו על טהרו של מזבח כמ"ש בספרי, הוא אך ורק "אחת בשנה".

15 . "וְשִׁלַּח בְּיַד-אִישׁ עֵתִי הַמְדַבֵּרָה." (טז, כא)

בגמ' (יומא סו, א) ת"ר 'איש' להכשיר את הזר, 'עתי' שיהא מזומן 'עתי' ואפילו בשבת, 'עתי' ואפילו בטומאה וכו'. ואמרינן התם 'עתי' ואפילו בשבת למאי הלכתא וכו', ופרש"י מה חילול שבת יש בה.

ותמה בעל חלקת יואב בקונטרס 'קבא דקשייתא' (קו' ח), מאי פריך הש"ס 'עתי' למאי הלכתא, ופרש"י מה חילול שבת יש בה, והלא משכחת לה

שפיר ביוה"כ שחל באחד בשבת, אלא דקמ"ל קרא דמותר להזמין איש זה בערב יוה"כ אע"פ שהוא שבת ויש בזה איסור הכנה דאורייתא, והיינו משום שהקפידה התורה שיהיה איש "עתי" מזומן, וא"כ הרי זה עדיף מסעודת יו"ט לשבת, דדעת רש"י במס' ביצה (ב' ע"ב) דכיון שהיא מצוה יש בו משום הכנה, וכ"ש כאן דבפירוש הקפידה התורה שתהיה הכנה הרי שפיר צריך קרא להתיר חילול שבת זה. והניחו הגאון הנ"ל בצע"ג.

ובספר 'שערי זיו' בקונטרס 'קבא דניחותא' כתב הגר"י וינוגרד זצ"ל לתרץ, דאין שייך בזה לאסור משום הכנה לדעת רש"י, לפי מה שפירשו האחרונים דרק במקום ששייך איסור מוקצה או נולד בכה"ג אסור לזה ההכנה המתירה, וגם לדעת התוס' הלא כתבו שם דלכך אופין ומבשלין מיו"ט לחול משום דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך בו הכנה, דהא אין מחוסר כי אם תיקון בעלמא ולא דמי לביצה שהוא דבר חדש. לפ"ז סרה ממילא קושית הגאון הנ"ל.

ברם, אכתי יש מקום לקושיית החלקת יואב לפי שיטת הרמב"ן (מלחמות, פסחים פ"ג) החולק על תוס' וס"ל דכיון דאסרינן בהכנה דממילא כ"ש שאסור הכנה בידי אדם, ומה שהתירו לאפות מיו"ט לשבת הוא רק משום 'הואיל'. נמצא לפי זה דבכל אופן שייך הכנה והדרא קושיא לדוכתה.

אמנם הנראה בזה, דאם אכן יש בזה הכנה בוודאי היה אסור להזמינו בשבת דהא אפשר שפיר להזמינו ביום קודם, דאין הכרח מן הקרא דחייב להזמינו דוקא בערב יוה"כ, ומהיכי תיתי שהכנה זו תדחה שבת דהא דשחיטת קרבנות ציבור דוחה שבת משום דאי אפשר לעשותו מערב שבת (כדפירש"י מנחות עב, ב). ואם כן ברור שאי אפשר לאוקמי קרא בכך, ושפיר מתמה בגמ' מה חילול שבת יש בה ומיושבת היטב קושית הגאון הנ"ל.

16 . "וְנִשָּׂא הַשָּׁעִיר עָלָיו אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹתֶיךָ אֶל-אֶרֶץ גְּזֵרָה" (טז, כב)

יש להבין מדוע לא השעיר אשר נשחט במקדש הוא המכפר על עוונות בני ישראל, אלא דווקא זה שנשלח למדבר? ועוד קשה מדוע השעיר אשר נשלח אל ארץ גזירה נשלח על ידי איש עתי, שאינו כהן – הרי גם זו מעבודות המקדש והכפרה?

והנה כבר ביאר הרמב"ן שטעם הקרבנות הוא בשביל שיראה האדם מה עושים לקרבן ויחשוב בליבו שאותו דבר היו צריכים לעשות לו בגלל חטאו, ורק ה' חס עליו ואיפשר לו לתת תחליף במקומו. אם כן, כאן כאשר יחשוב באיזה מיתה משונה ואכזרית הקרבן הזה נהרג מיד עולים בדעתו הרהורי תשובה.

ועל פי זה נראה ליישב גם את השאלה השניה שהעלנו – הסיבה שנשלח למדבר וגם נשלח על ידי איש זר ולא כהן היא שכך מועבר המסר לכל יהודי, שהענישה מאיתו יתברך יכולה להתבצע לכל אחד ובלי מגבלה של מקום.

17 . "כִּי-בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם וְגו' לְפָנַי ה' תִּטְהָרוּ. (טז, ל)

מתנ"י [יומא פ"ה ע"ב] מיתה ויום הכיפורים מכפרין עם התשובה. ואמרינן בגמ' עם התשובה אין בפני עצמן לא, נימא דלא כרבי, דתניא רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכיפורים מכפר חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפיר ברית בשר שאם עשה תשובה יום הכיפורים מכפר ואם לא עשה תשובה אין יום הכיפורים מכפר, אפילו תימא רבי תשובה בעיא יום הכפורים יום הכיפורים לא בעיא תשובה.

והנה יש להקשות מהא דאמרינן במסכת ראש השנה בינונים תלויים ועומדים עשה תשובה נכתב לחיים לא עשה תשובה נחתם למות, והרי

לרבי יום הכיפורים מכפר בלא תשובה, ודוחק לומר דאיירי על עבירות שבין אדם לחבירו שאין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו או כמבואר בגמ' בפורק עול ומפיר ברית.

ונראה לתרץ דידוע הקושיא בדברי הרמב"ם שכתב דבינונים תלויים ועומדים עשה תשובה נכתב לחיים, ואמאי רק אם עשה תשובה, והרי גם בלא עשה תשובה אם הוסיף מצוה אחת איכא עלה רוב מצות ויהא נכתב לחיים, וכבר נאמרו בזה כמה אופנים ליישב.

ומשמיה דהגאון ר' אהרון קוטלר זצ"ל מטו לתרץ, דבאמת הרי בראש השנה דן הקב"ה כל אדם ואדם על אותה שנה שחלפה, וא"כ גם אם יוסיף בעשרת ימי תשובה עוד מצוה לא הועיל כלום, כיון שמצוה זו מתייחסת לשנה החדשה, וע"כ דמה דתלויים ועומדים הוא רק לענין התשובה, ותשובה מועלת כיון דכוח התשובה עוקר למפרע גוף העבירה, ובתשובה מאהבה מצינו ביותר דנעשו להם כזכויות.

ולהאמור מיושב שפיר דחלוק מעשה תשובה שמכפר לבין רבי שיום הכפורים מכפר, דבשלמא תשובה עוקר הדבר למפרע, משא"כ יום הכיפורים רק הוי כפרה בעלמא, וכיון שהדין הוא על השנה הקודמת הרי בזה לא יועיל מה שאיכא לו עתה בשנה החדשה כפרה, דהא בעי לעקירה לדינו שתלוי ועומד משנה קודמת.

18 . "פִּי-בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר" (טז,ל)

כשיבין האדם כי ידיו ריקניות מכל, ויכניע עצמו לפני מלכו של עולם, בידעו את מעוט מעשיו ופחיתות ערכו, יוכל לזכות לכפר על כל עוונותיו.

הרב אהרן סורסקי בספרו "מרבִּיצֵי תורה מעולם החסידות" מספר, כי בכל שנה, בערב יום הכפורים, היה ציבור גדול מתכנס בביתו של הרבי ר' חיים

מרדכי מסלונים, ושם אזנו כאפרכסת לשמוע את דברי ההתעוררות שיצאו
מפי קדשו.

ר' מוטל היה באותה שעה כמרחף בעולמות עליונים, פניו בערו כלפידים,
וכל מילה שיצאה מפיו הרטיטה לבבות.

בשנה אחת פתח ואמר:

משל למלך גדול שישב על כסא המשפט ובקש לדון את עמו. בני המדינה
חפשו נואשות אחר שליח הגון שיצליח לפייס אותו ולרצות את כעסו,
אולם כולם התייראו לגשת אליו.

גדולי השרים יראו, משום שחשו, שלפי ערכם גדול עוונם מנשא, וגם כל
שאר נכבדי הארץ חששו לקבל על עצמם את המשימה הגדולה לבוא
ולנסות לרצות אותו, משום שכל אחד ידע את מרת נפשו, והכיר בחטאים
שיש בידו.

לבסוף החליטו כל אנשי המדינה לבחור באדם בזוי ופחות מכולם, באיש
מחוסר כל, שכל בגדיו קרועים ובלויים. הוא יהיה האיש שיוכל להכנס אל
המלך, אמרו, רק לו יש פתחון פה לפני המלך.

כאן געה ר' מוטל בבכיה גדולה ומרה ורק בקושי רב הצליח להוציא מפיו
את המלים הבאות:

בא השליח הבזוי בלב נשבר, עמד לפני המלך ואמר בתחנונים: "הבה
המלך נשלים בינינו, הבה נתפיש אתה עמנו ואנו אתך..."

19 . "וְאֵל-אִשֶּׁת עֲמִיתָךְ לֹא-תִתֵּן שְׂכָבֶתָךְ לְזָרֵעַ לְטַמְאָהּ-בָּהּ.
וּמִזְרַעֲךָ לֹא-תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמִלְךָ וְגו'. וְאֵת-זָכָר לֹא תִשָּׁבּ וְגו'.
וּבְכָל-בְּהֵמָה לֹא-תִתֵּן שְׂכָבֶתָךְ וְגו' (יח, כ-כג)

יש להתפלא על סדר המקראות שלפנינו, דהנה בתוך פרשת עריות
המפורטת מופיע הפסוקמ 'ומזרעך לא תתן להעביר למלך וגו', שאין לו
לכאורה שום קשר לעריות. ולא עוד אלא שמסיים הכתוב אחר פסוק זה,

בשני דינים נוספים המקושרים לענייני עריות. ויעויין בתפארת ישראל על משניות (מגילה ד, ט) שהעיר אף הוא מה לקרא זה כלל בין העריות.

אך מצינו שדרשו בגמרא (סנהדרין סד, ב) 'זרעו' אין לי אלא זרע כשר, זרע פסול מנין (שהיה לו ממזר והעבירו למולך, מנין שאף הוא חייב) ת"ל 'בתתו' וכו'.

מעתה א"ש, דכאשר גמר הכתוב לפרט את העריות שיוכל להולד מהן זרע, מסיים וכתב ומזרעך לא תתן להעביר למולך, ללמדנו כי גם על זרע פסול חייבים כשהעבירו למולך וכו"ל. ורק אח"כ כתב הא דואת זכר לא תשכב וגו', ובכל בהמה לא תתן שכבתך וגו', שבאלו אין שייך שיהא זרע.

20 . "כִּי כָל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנֶּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם." (יח, כט)

יש להבין למה פתח הכתוב בלשון יחיד אשר יעשה, וסיים בלשון רבים ונכרתו הנפשות העושות.

וי"ל, דהנה מצינו שכל פר' העריות נאמרה בלשון יחיד, חוץ מפסוק אחד והוא (פסוק ו) 'לא תקרבו לגלות ערוה, ופירש שם רש"י להזהיר הנקבה כזכר לכך נאמר לשון רבים. ואף כאן שנאמר ונכרתו וגו' בלשון רבים פירש"י כיוצא בזה ד'הנפשות העושות' היינו הזכר והנקבה.

והנה, בשפתי חכמים בתחילת פר' העריות הקשה אמאי איצטריך לרבות אשה לגבי עריות, הרי אלו מצוות לא תעשה וגם אשה חייבת בכל הלאוין שבתורה כדאיתא בגמרא (קדושין לה, א), ותירץ דבשלמא שאר איסורין שבתורה כגון אכילת איסור שפיר האשה חייבת בהם כי היא עשתה מעשה איסור כמו האיש, אבל גבי עריות שרק הבעל עשה מעשה ואילו הנבעלת לא עשתה ולא כלום, שהרי היא קרקע עולם כמפורש בסנהדרין (עד, ב), לכן איצטריך לרבווי שאפ"ה הרי היא חייבת.

אלא שתמוה, דאם אשה היא קרקע עולם א"כ מדוע באמת חייבה אותה התורה בכל איסורי העריות.

על זה ניתן להשיב למאי דאיתא בגמ' (ב"ק לב, א) דמזיק את אשתו איהו קעביד מעשה והיא לא, ופריך והכתיב ונכרתו הנפשות 'העושות' מקרב עמם, דמזה משמע דהאשה ג"כ עושה מעשה, ומשני הנאה לתרווייהו אית להו איהו מעשה דקעביד, דהיינו שאת המעשה עושה באמת רק האיש, אבל כיון שגם לאשה יש הנאה לכן הנאתה נחשבת כמעשה. מעתה מובן למה אשה חייבת בכל איסורי העריות שבתורה, כיון שהנאתה חשובה כמעשה.

ולפי האמור נחא, דמה שפתח הכתוב בלשון יחיד 'עשה' היינו משום שבאמת המעשה נעשה רק ע"י האיש, אבל סיים הכתוב בלשון רבים 'העושות', שהרי העושות קאי אהנאה (וכבב"ק שם), והרי הנאה יש לשניהם, הלכך נקט שפיר לשון רבים וכולל את הזכר והנקבה.

21 . "וְהִקְרִיב אֶהָרֶץ אֶת פֶּרֶ הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ" (ט"ז, ו')

מה עניין ביתו, הרי הכהן בא להתפלל על עצמו ועל העם כולו? אלא מפרש רבי שמשון רפאל הירש, שאין לתאר כהן גדול בלא בית, בלא נישואין ובלא אישה, שהרי הכהן הגדול מבטא עבור העם אידיאל מוסרי, הוא משמש דוגמא להתנהגות, ועליו להיות מודל לחיי משפחה שקטים, רגועים ומוסריים

22 . "וּסְמַךְ אֶהָרֶץ אֶת שְׁתֵּי יָדָיו [יָדָיו] עַל רֹאשׁ הַשָּׁעִיר הַחַי וְהַתּוֹדָה עָלָיו אֶת כָּל עֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשָּׁעִיר וְשָׁלַח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמְדַבֵּרָה" (ט"ז, כ"א)

כתוב במסכת יומא: "מיקירי ירושלים היו מלווין אותו עד סוכה הראשונה". אותם בני ירושלים, שהיה בידם לשאוב קדושה וטהרה ממעמד בית

המקדש בעבודת יום הכפורים מתחילתה ועד סופה, ככל יתר הכהנים
והעם שהיו אז בעזרה במעמד נורא ונשגב זה, בכל זאת העדיפו לצאת
מבית המקדש וללוות את המשלח את השעיר מחוץ לירושלים, כדי
להנעים לו את דרכו ולהיות לו לצוותא. החכמים הזכירום לשבח ולתהילה
על מעשה זה וקראום בשם "יקירי ירושלים", הרי שגדולה מידת החסד
יותר מהשתתפות בעבודת יום הכיפורים (הרב מ.י.ל. זק"ש)

4. מיצירתם וממורשתם הרוחנית של רבותינו

הרב פרופ' משה עמאר שליט"א יו"ר מכון "אורות יהדות המגרב"

הגדה של פסח עם פירוש שיורי מצוה

להרה"ג רבנו אברהם מונסונייגו זצ"ל

משפחת מונסונייגו, שימשה כאחת המשפחות המרכזיות בקהילה היהודית בעיר פאס, החל מהמאה הי"ח ואילך. מתוכה יצאה שושלת של חכמים והיא היתה מעורבת בפעילות ציבורית מגוונת מקומית וארצית. וחכמי המשפחה היו כתלפיות לפניית מקהילות קרובות ורחוקות, של הפרט והכלל. הם ייצגו את שדר"י ארץ ישראל, ושימשו להם לפה ולמליץ. במקורות שהגיעו לידינו בולטים הקשרים שהיו בין חכמי המשפחה לחכמי הערים הסמוכות צפרו ומכנאס, ולרבי יצחק בן ואליד מהעיר הרחוקה תיטואן.

הרבנים למשפחת מונסונייגו, השאירו אוצר בלום של יצירה רוחנית, הכוללת עשרות חיבורים: פרשנות למקרא ולמדרשים, הלכה ושאלות ותשובות, דרושים, מוסר ושירה. אולם חלק ניכר מיצירה זו אבד בצוק העיתים – פרעות ופגעי טבע, טחב ועש ויש שהתפוררו לדפים ולחצאי דפים. חיבורים אחדים הועברו לרשות אחרים בעיר פאס ומחוצה לה, כמו החיבור שיורי מצוה שלפנינו המורכב משני כתבי היד ושניהם לא היו ברשות המשפחה, ועד לתקופה האחרונה לא ידעו על קיומו. תרמו לכך גם חוסר אמצעים וחוסר קיומם של בתי דפוס במארוקו עד למאה העשרים. בביקורי במארוקו בשנים תשמ"ט – תשנ"א, לתור אחר אודים משרידי תורתם של רבותינו הקדושים חכמי המגרב, נפגשתי עם הרה"ג רבי ידידיה מונסונייגו זצ"ל ודננו בחשיבות ההדרתם של כתבי היד, ולאחר התייעצות עם בנו ידידי הרה"ג רבי אהרן שליט"א, קבלתי על עצמי את מלאכת הקודש לההדיר תורתם של חכמי המשפחה.

ב"ה זכותם עמדה לנו והצלחנו להעלות יצירות רבות מתהום הנשיה ולהעמידם בקרן אורה בבית המדרש. כמו כן זכינו לעלות על עקבותיהם של חיבורים נוספים מחכמי המשפחה שהיו בחזקת אבודים או שלא היה ידוע על קיומם. דוגמת מר"ן המאור הגדול המקובל האלהי וכו' רבי אברהם בה"ר מנחם מונסונייגו זצוקלה"ה, שחי במחצית השניה של המאה הי"ח ובמחצית הראשונה של המאה הי"ט. שעד לתקופה האחרונה כמעט לא היו ידועים עליו פרטים ולא על חיבוריו שכתב, לבד מהעובדה שהוא היה אחיו של הרה"ג רבי ידידיה משה מונסונייגו זצ"ל. דומה כי העמל שהשקיע בתורה עמד לו בל יהיה יגיעו ח"ו לריק, ובת קול מתורתו המנהמת כיונה וצועקת מתהום הנשיה הצילו! הצילו! בדרך נס הדהודה הגיע לאזנינו. ומעשה שהיה באחד מביקורי במרוקו בהיותי בבית עמיתי הרה"ג רבי אהרן מונסונייגו שליט"א, מסר לי כתב יד של ספר 'שיירי מצוה' מרבי אברהם, שהגיע לידו באקראי. חידושים לחומש במדבר ודברים, ועוד. מיד כשעיינתי בספר ועמדתי על שיטת פרשנותו, נזכרתי בקובץ כת"י גדול החסר בתחילתו ובסופו שראיתי שנים קודם באוסף חברי ר' יעקב אלבאז נ"י, ובו חידושים על החומשים בראשית שמות וויקרא, ועוד, ושיערתי ששניהם שייכים לאותו מחבר ואחד משלים את השני. ואכן עיון מחודש בכת"י הנ"ל, אישש את הנחתי.

כדי להביאו לידיעת הציבור, עוד באותה שנה פרסמנו מתוך שני הכת"י את ההגדה של פסח עם פירוש שיורי מצוה, הפירוש נמצא בכתב יד ב, ואנו אספנו והוספנו פירושים מתוך כתב יד א על הפסוקים המוזכרים בהגדה. המחבר בפירושו לפרשת בא כותב ו'פרשת קדש לי ופרשת כי יביאך, יפה נדרשת אצלי בפירוש ההגדה שיש לי, וקחנה משם'. בפירוש ההגדה שלפנינו אין פירוש לפרשת קדש ולפרשת והיה כי יביאך, ומכאן לכאורה שהמחבר כתב פירוש להגדה שכנראה גם הוא אבד, ומה שנמצא בכתב יד ב' אינו אלא ליקוטים מתוך עזבונו הרוחני שלא הוכנסו לתוך חיבורו הראשון. אם כי יתכן שהפירוש היחידי שכתב רבי אברהם להגדה, הוא זה שנמצא בכת"י ב, וגם החידושים לפרשת קדש ופרשת והיה כי

יביאך שמזכיר, היו בין שרידי עזבונו הרוחני, ורק המאספים לא הצליחו למצוא אותם.

וב"ה זכינו גם להגיש לפני מרנן ורבנן, בני תורה וחובבי ספר שני כרכים גדולים מחידושינו על התורה בדרך הפרד"ס. וכרך שלישי פירושו של רבינו אברהם על המגילות והנ"ך.

פרשנותו של רבי אברהם

הרושם מתוך עיון בכתבי רבי אברהם שתוארו לעיל, הוא שיצירתו עסקה בעיקר בפרשנות לתורה ולספרי נ"ך שקבוע להם זמן קריאה בצבור, הן כחובה הלכתית כקריאה בתורה והמגילות או ממנהגי חסידות כמו תהלים, או ממנהג המקום כמו משלי, דניאל ואיוב, שנהגו בצפון אפריקה לקוראם בשבתות של עונת הקיץ.

כאמור לא כל יצירתו לפנינו וכנראה חלקים ניכרים מתוכה אבדו בצוק העתים. אולם גם ממה שנותר ניכרת גדולתו בתורה וידיעותיו המופלגות. בפירושו הוא כמעין המתגבר ומפרש הפסוקים באופנים שונים. מפירושו בולטת בקיאותו העצומה בספרות התלמודית והמדרשית. בתורת הרמז ובחוכמת הנסתר. שיטתו של רבי אברהם בלולה בפרשנות דרך הפרד"ס [=פשט, רמז, דרש וסוד], כאשר הסוד והקבלה תופסים בה מקום נכבד בדרך הרמז ובחכמת הצירוף.

פירושו בנויים על מדרשי חז"ל והזוהר. הוא עושה שימוש נרחב בילקוט שמעוני. פעמים פירש פירושים מפליגים עפ"י הקבלה, הוסיף מעין התנצלות ורתיעה: 'בינותי בספרים ואם שגיתי אתי תלין משוגתי וה' יכפר'. בדרך כלל חידושינו הם מקוריים, לכן כמעט אינו מזכיר פרשנים ודרשנים שקדמו לו. במקום שפירש פירוש וחשש אולי ראה אותו באיזה ספר או שמע אותו מחכם אחר, הוא טרח לציין זאת: 'זאפשר שכן ראיתי באיזה ספר או עברה אזני שמץ מינהו'. במקרים שהשתמש בספרים הוא הזכירם בשמם.

עד היום זכינו לההדיר מכתבי יד ולהוציא לאור 14 ספרים מתורתם של חכמי משפחת מונסונייגו, רובם בנושאי הלכה, ומקווים בע"ה להמשיך במלאכת קודש זו עד להצלחתה של יצירה חשובה זו ולהנחלתה לדורות, בתוך מורשת העם היהודי.

זכות מרנן ורבנן המחברים וזכות רבנו רבי אברהם בה"ר מנחם מונסונייגו זצוקל"ה, אשר עשיתי עמו ועם תורתו, והקדשתי מאמץ וזמן רב לברר מקחו של צדיק, ולהעמידו בקרן אורה באספקליה מאירה בבתי מדרש, תעמוד לכלל ישראל ולנו להתברך בבריאות איתנה, ונזכה יחד לרוות נחת מצאצאינו מתוך בריאות הגוף ושלוות הנפש, אכי"ר.

כעתרת המתאבק בעפר רגלי רבותינו הקדושים ובתורתם
ע"ה **משה עמאר הי"ו**
בלא"א **שלמה ומ"א רחל נ"ע**

5. בין אדם לחבירו , מושגים ביהדות ודמויות

חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1. בין אדם לחבירו

'קמחא דפסחא' – מעות חיטין

כולנו רגילים לצמד המילים 'קמחא דפסחא', המבשר את הגבייה השנתית לצורכי הפסח של עניים מחוסרי אמצעים. אולם, רבים אינם מודעים לכך שלא מדובר במגבית צדקה רגילה, כבכל ימות השנה, אלא בגבייה מיוחדת שלה דינים וסדרים מיוחדים. נעסוק אפוא בדיני קמחא דפסחא וגדריו.

מנהג מעות חיטין

ה'דרכי משה' (אורח חיים, סימן תכט) הביא את דברי ה'אור זרוע' (הלכות פסחים, סימן רנה) שקובע את הדין של מעות חיטין: "מנהג הקהילות להשים מס על הקהל לצורך החטים, ליתן בפסח לעניי העיר". ובן פסק ברמ"א (שם, סעיף א') : "ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח". מקור המנהג, כפי שמביא ה'אור זרוע', הוא מדברי הירושלמי (בבא בתרא פרק א, הלכה ד') : "אמר רבי יוסי בר בון, לחיטא דפיסחא שנים עשר חודש, בין לישא בין לתת". מכאן שמדובר במנהג וותיק, שכבר היה נהוג בימי חז"ל, ומוזכר בתלמוד הירושלמי.

כל הפוסקים הלכו בעקבות הרמ"א, וכן המנהג, כמו שכתב ב'שולחן ערוך (הרב') (סעיף ה') : "מנהג פשוט בכל ישראל שכל קהל וקהל משימין מס על בני עירן לצורך חיטים לפסח, לקנות ולחלקם לבני עירם".

מנהג או חיוב?

מתוך עיון במקורות אלו, עולה קושיה בעיקר הדין של מעות חיטין (כפי שהקשה בספר 'בית דוד'

של הרב יוסף דוד בן שבתאי משאלוניקי, סימן קלו). מחד גיסא, מבואר בדברי הרמ"א שנתנית מעות חיטין אינה אלא מנהג: "ומנהג לקנות חטים".

מאידך גיסא, הרי שמקור הנתנה הוא מדברי

בשבת החודש קידמנו את פני חודש ניסן בקריאת 'פרשת החודש':
"החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה".
עם ישראל התהווה לעם ברגע שבו התרחשה יציאת מצרים, כלשון הפסוק
(יחזקאל טז, ד): "ומולדותיך ביום הולדת אתך לא כרת שרך, ובמים לא
רחצת למשעי, והמלח לא המלחת, והחתל לא חתלת". כתינוק בן יומו,
יצאנו ממצרים

להיות לאומה חדשה, ואף ניתנה לנו אחיזה גיאוגראפית, כיאה לעם בין
האומות – ארץ ישראל. אולם, עוד טרם יציאתנו ממצרים גילתה פרשת
החודש שעם ישראל לא יהיה "אומה בין האומות", אלא אומה ייחודית
שאינ כמותה בכל הארץ.

בנוסף לשפה ייחודית, תרבות ייחודית, ואחוזת ארץ ייחודית, פרשת
החודש

חידשה בעם ישראל פן יחודי נוסף: הזמן. במקום המניין למעגל השמש, עם
ישראל מונה ללבנה: "החודש הזה לכם ראש חודשים". עוד לפני שיצא
העם ממצרים, התגלתה מערכת זמן חדשה, מיוחדת ומזומנת לעם נולד.
מאמר השבוע דן בדיני מגבית 'מעות חיטין'. חשוב לדעת: מגבית 'מעות
חיטין' אינה מגבית צדקה פשוטה, כמו כל מגבית אחרת של ימות השנה,
אלא מצווה מיוחדת עם דינים שונים.

איך מוגדרת מצווה זו – כנתינת 'צדקה', גביית 'מס', או חובה נפרדת?
האם ניתן לתרום למגבית 'מעות חיטין' מכספי מעשר? איזה סכום ראוי
לתרום, ומי חייב בנתינת תרומה? מי ראוי לקבל את התרומות, ולאיזה
צרכים ניתן להשתמש בהן?

עם ישראל בולט בייחודיותו בתחומים רבים ובמיוחד הוא בולט
בייחודיותו בתחום הפילנתרופיה

שלושים וששה אחוזים מתוך חמישים התורמים הגדולים בארצות הברית
הם יהודים. בתוך מאמרו המפורסם של מרק טוויין "על היהודים", מזכיר
הכותב שאצל היהודים "אין קבצנים", משום שכל עניי ישראל מקבלים
את פרנסתם מתוך הקהילה. מי שהולך בשכונות מסוימות בירושלים

יתפלא לראות שכמעט כל הבנינים נתרמו על-ידי מאן דהו, מלבד מאות
ואלפי צדקות, כוללים, וארגונים המיוסדים על פעולה וולונטארית וכספי
תורמים. סימן היכר לטבע הנדיב של עם ישראל הוא הלכות 'מעות חיטין',
בהן אנו דנים במאמר זה.

איך ניתן לצפות מיהודים, שכעת רוקנו את כיסיהם לטובת האביונים ביום
הפורים, לתרום שוב למגבית ציבורית למען הוצאות הפסח? אכן, לא היינו
מצפים זאת משום עם אחר, אלא מעם ישראל. ידועים דברי הרמב"ם
(הלכות יום טוב פרק ו), הכותב ששמחת יהודי במועד אין שמה שמחה עד
שידאג לאחיו העניים.

עם ישראל הוא משפחה אחת, וכל עוד שהאחד מתייסר בעוניו, אין
השמחה שלמה אצל רעהו.

אנחנו, כחלק מכלל ישראל, יודעים וחשים היטב עד כמה הדברים נכונים.
בירושלמי, נקבע שכופים את בני העיר במתן מעות חיטין ולא כמנהג
בלבד. כיצד מתיישבת החובה העולה מדברי הירושלמי עם המנהג הנקבע
להלכה?

על כך משיב ה'בית דוד' שאמנם המקור בירושלמי מורה על חיוב, אך
מכיוון שדין נתינת מעות חיטין אינו מופיע בתלמוד בבלי (ודברי הירושלמי
לא הובאו בדברי הרמב"ם והטור), לא נקבעו דברי הירושלמי להלכה.
לדידן, שלא כדברי הירושלמי, אין חובה של נתינה בערב פסח מעבר
לחובת נתינת צדקה של כל השנה, ודין מעות חיטין נשאר בגדר 'מנהג'
בלבד.

לכאורה נראה שדבריו של בעל ה'אור זרוע' סותרים את ההבנה הנ"ל,
מפני שמחד גיסא הוא כותב את ההלכה בהתבסס על דברי הירושלמי, אך
מאידך כותב ש"מנהג הקהילות להשים מס על הקהל לצורך החטים". אם
הבסיס הוא דברי הירושלמי, שלפיהם יש חובה לתת מעות חיטין,

איך הסיק מתוכם שיש כאן אך מנהג בלבד?

ב'משנה ברורה' (שער הציון, סימן תכט, אות ז) הציע דרך אחרת ליישב את הקושיה: "ולענ"ד אפשר לומר דמן הדין היה יוצא במצוות צדקה אם היו נותנים להעניי מעות, שיקחו בעצמם חטים או קמח למצה – להכי קאמר דמנהג לחלק חטים, שיהיה מקרב הנייתא".

לפי דברי ה'משנה ברורה', ניתן לקיים את חובת הירושלמי על-ידי נתינת מעות, ואילו המנהג שנקבע ברמ"א הוא של נתינת חטים, ולא מעות. אך דוחק הוא ליישב בדרך זו את דברי ה'אור זרוע', שהביא, כאמור, את דברי הירושלמי, ומהם הסיק מנהג ליתן חטים לעניי העיר. מדבריו משמע (אם כי אינו מוכרח) שמנהג נתינת החטים היא ההבנה הפשוטה בדברי הירושלמי, ועדיין נותרת השאלה בעינה: האם יש כאן חובה או מנהג? מס או צדקה?

מתוך עמידה על סתירה נוספת (לכאורה) בדברי הפוסקים, נוכל להציע יישוב נוסף. מחד גיסא, כתבו הפוסקים שדין מעות חיטין הינו מס על הקהילות, כלשון שולחן ערוך הרב הנ"ל: "שכל קהל וקהל משימין מס על בני עירן לצורך חיטים לפסח", – וכן דברי ה'אור זרוע'. מאידך, מסיים ה'שולחן ערוך הרב' וכותב (שם): "ואפילו תלמידי חכמים הפטורין ממס נותנים חלקם, לפי שצדקה היא זו". מקור דבריו הוא מדברי 'שיירי כנסת הגדולה' (סימן תכט, ס"ק ב)

שם הובא מנהג קושטא לפיו אפילו תלמידי חכמים נותנים חלקם, וכן הביא ב'אליה רבה' (ס"ק ה). גם ב'משנה ברורה' (ס"ק ו) הביא דין זה, אלא שציין לדברי ה'פרי מגדים' (א"א ס"ק ב),

שם כתב שייתכן שתקנה זו נתקנה בקושטא בלבד, ובשאר מקומות תלמידי חכמים פטורים מן המס.

למדנו, אפוא, שלדעת רוב הפוסקים גם תלמידי חכמים חייבים להשתתף במגבית מעות חיטין – בניגוד לשאר מיסים – משום שיש כאן דין צדקה. לכאורה, הדבר אינו מובן: האם יש

ניתן לכאורה להציע דרך פשוטה ביישוב הקושיה, והיא שבאמת כוונת הירושלמי עצמו הוא למנהג, כענייני קהילות רבים שהתפתחו כמנהגים, אלא שמתוך המנהג נקבעה ההנהגה כחובה. אולם, הפוסקים הנ"ל הבינו שגם בהעדר מנהג, יש ללמוד חובה של נתינת מעות חיטין מדברי הירושלמי, ומכאן הקשו על דברי הרמ"א שפסק שאינו אלא מנהג. לדברי ה'בית דוד' צריך לומר שכוונת ה'אור זרוע' היא להביא את המנהג ששורשו בחובה המבוארת בדברי הירושלמי. אך אין זו משמעות דבריו, וצ"ב. כאן דין מס או דין צדקה?

לכן נראה, שביסודו, הדין הוא מהלכות צדקה: כמו בכל השנה, מי שהתברך באמצעים צריך לספק את הצרכים הבסיסיים למי שאין לו. אולם, כדי שיהיה לעניינים די צרכם ברווח ובכבוד, בהתאם לאופי המיוחד של חג הפסח שהוא 'חג החירות' (ראה להלן), נהגו לקבוע מתן צדקה זו בדרך של מס, ולכפות את בני הקהילה להשתתף בנתינתו (ראה 'מבית לוי' מאת הרב רובין, ח"א, עמ' קכט-קל).

אין כאן, אפוא, מנהג מאוחר ומחודש, אלא כך הוא פירוש דברי הירושלמי עצמם. מתוך החיוב המקורי של נתינת צדקה, נהגו הקהילות להטיל מס על יושביהן, ולגבות חטים לצורך העניינים. בנוסף לכך, תקנת מעות חיטין מרחיבה את הסיוע הניתן לעניינים מעבר למצות צדקה של כל השנה, כפי שיבואר להלן. ייתכן שבשל כנהגו לגבות את הצדקה בדרך של מס, שכן בדרך זו מוודאים הגבאים שההכנסות תהיינה מספיקות לכיסוי ההוצאות המרובות של מעות חיטין. למה דין נתינת צדקה מיוחדת לפסח?

ה'משנה ברורה' חקר למה נתקנו 'מעות חיטין' דווקא לחג הפסח. לא מצאנו תקנה דומה במועדים אחרים, למרות שגם בחגים אחרים (כגון סוכות וראש השנה) ישנן הוצאות לא מבוטלות ביישוב חקירה זו כתב בעל ה'משנה ברורה' שתי אפשרויות (שער הציון, אות) "ואפשר דמשום זה תקנו קדמונינו בפסח יותר משארי רגלים, שהוא זמן חירות, ויושבין מסובין וכל אחד הוא וביתו ברוב שמחה, אין

זה כבוד לה' שהעניינים יהיו אז רעבים וצמאים, וע"כ נותנין לו קמח על כל ימי הפסח, שיוכל גם הוא לספר יציאת מצרים בשמחה. ועוד טעם פשוט דחמץ אינו רשאי לאכול, ומצה אינו מצוי כל כך להשיג לקנות, ואם לא יכינו לו על כל ימי פסח אפשר שישאר ברעב, או יוכל לבוא לידי קלקול. ומצאתי זה הטעם במטה יהודה".

לפי הטעם הראשון שכתב ה'משנה ברורה', נתקנה נתינת מעות חיטין מחמת האופי המיוחד של חג הפסח, שהוא 'חג החירות'. לפי הטעם השני, אין כאן מעמד מיוחד של חג הפסח, אלא חשש הנובע מאיסורי חמץ בפסח: מצה אינה מצויה כל כך לקנות, והעני עשוי להישאר רעב, או ח"ו להיכשל באיסור אכילת חמץ.

אמנם, בספר משנת יעב"ץ (סימן ז) כתב שתקנת מעות חיטין נתקנה לא רק בפסח, אלא אף בשאר רגלים, אך דבריו המחודשים לא התקבלו בשאר פוסקים.

נתינת מעבר למתן צדקה

בהלכות צדקה (שולחן ערוך, יו"ד סימן רנג, סעיף א) למדנו שעני שיש לו מזון י"ד סעודות אינו רשאי ליטול מן הצדקה. ה'מקור חיים' (סימן תכט, חידושים ס"ק ג) כותב שבנוגע למעות חיטין אין הדין כן, אלא רשאי עני לקבל מעות חיטין למרות שיש לו יותר מכמות מזון זו (הלכה זו הובאה בביאור הלכה ד"ה י"ב, ובכף החיים ס"ק ט). מכאן יש ללמוד שתקנת מעות חיטין היא תקנה נרחבת יותר מהלכות צדקה הרגילות.

אפשר למצוא את הסיבה להלכה ייחודית זו בטעם הראשון שכתב ה'משנה ברורה' בתקנת מעות חיטין (לתת לעניים את התחושה הנעלה של 'חג החירות'). גם לאחר שדאגנו לפרנסתו הבסיסית, לא ירגיש העני תחושת 'חירות' אלא בתוספת, באופן שיש לו מזון ברווח.

ייתכן שגם עניין זה כלול בתקנת מעות חיטין, ובמה שנהגו לגבות מס הקהילות, שיש בכך גבייה מעבר לחלוקת צדקה הרגילה.

נתינה מכספי מעשר

כיון שנקבע להלכה שמעות חיטין נגבים בדרך של מס, וכחובה המוטלת

על הקהילה, לכאורה יש לומר שאין לתרום מעות חטים מכספי מעשר, שכן כל החיובים אינם משתלמים מן המעשר. לפי מה שנתבאר לעיל יש להסתפק בזה, כיון שעיקר החיוב מבוסס על דין צדקה (ואפילו תלמידי חכמים, הפטורים מן המס, חייבים בה).

להלכה נפסק שבמקום שהקהילה אינה כופה על מעות חיטין, מותר לתרום מכספי מעשר (ספר צדקה ומשפט, פ"א, ס"ק ה). כך גם הורה הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה חודש ניסן, סעיף ב), שבזמננו מותר לתת עבור קמחא דפסחא ממעות מעשר כספים, כיון שאין אצלנו סדר גבייה או סכום קבוע. לכן, מותר לתרום מעות חיטין מכספי מעשר.

מה מחלקים במעות חיטין?

התקנה המקורית נתקנה על חטים בלבד: "ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח". באותם זמנים, כל אדם היה טוחן לעצמו את החטים, ואופה מצות מן הקמח. בתקופות מאוחרות יותר, חדלו אנשים מלטחון את החיטה בעצמם, וכתבו ה'חק יעקב' (ס"ק ה) וה'משנה ברורה' (ס"ק ד) שהמנהג לתת קמח, משום שהנאתה קרובה. בזמן הזה, מרבית האנשים אינם אופים מצות בביתם, ולכן מן הראוי לתת מצות (ולא קמח). אכן, ב'כף החיים' כתב שכיום המנהג לתת מצות. אם כי עיקר התקנה הייתה לתת חטים כדי שיהיו לעני מספיק מצות בפסח, נפסק שבכסף הנותר מן המגבית ניתן לספק לעני את שאר צרכי החג (שערי תשובה, ס"ק ג). כיום, מכיוון שרמת החיים גבוהה מבעבר, נהגו לכתחילה להשתמש במעות חיטין לספק לעניים את כל צרכי החג (הליכות שלמה, חודש ניסן, הערה צ).

כפי שנפסק בשולחן ערוך, ה'חירות' של חג הפסח כוללת גם כלים נאים ושאר ענייני גדולה ומלכות הנהוגים בפסח. לכן ניתן להשתמש במעות חיטין אפילו לצרכי ביגוד, כלים נאים, וכדומה.

עני המבקש מצה שמורה

שאלה מעניינת עולה כשעני מבקש מצות מהודרות. מעיקר הדין, אין

חובה לאכול מצה שמורה משעת הקצירה, כמבואר בפוסקים (שולחן ערוך סימן תנג, ו'משנה ברורה' ס"ק יז), אך רבים נהגו בחומרה זו. האם יש לספק מצות מהודרות אלו, היקרות יותר ממצות רגילות, ממעות חיטיין, או שמא אין לעני רשות להדר על חשבון הקופה הכללית. בביאור הלכה (סימן תרעא) (כתב בשם ה'חמד משה' בדין נרות חנוכה שאין לתת לעני בחנוכה כדין מהדרין מן המהדרין, אלא די בנר אחד בלבד. לכאורה, כך יש לומר אף לעניין מצות פסח, שאין לאפשר לעני להדר על חשבון הציבור, ויש לו להסתפק במצות רגילות. אולם, כתב ה'פתחי תשובה' (סימן תכט) שעני המדקדק במצוות להיות מן המהדרין לאכול מצה שמורה (בתנאי שהוא 'בר אוריין', או שכבר נהג כך ונעשה לו לנדר), וכך נוהג בשאר מיני זהירות בשמירת המצות ואפייתן, יש לספק לו מצה שמורה לפי רמת ההידור שהוא נוהג, וכן נפסק להלכה ב'מעדני שמואל' (סימן קצ, ס"ק ה) וב'כף החיים' (ס"ק יד).

נראה שאין בכך סתירה לדין נר חנוכה (דין שהובא אף הוא ב'כף החיים', סימן תרעא, ס"ק ד), משום שנרות חנוכה ניתנים לעניים מדין צדקה רגילה. בשל כך נפסק שאין להוציא הוצאות מיותרות מקופת הצדקה הכללית, אלא יש לספק לעני את צרכיו המינימאליים בלבד. בניגוד לכך, תקנת מעות חיטיין מרחיבה את תחומי הנתינה כדי שיהיה העני במצב של 'חירות' (כטעם הראשון של ה'ביאור הלכה').

עני המקפיד על כל חומרות הפסח בודאי לא ירגיש תחושה של 'חירות' באכילת מצה שאינה שמורה, ולכן יש לספק לעני מצות כפי רמת הידורו. בספר מועדים וזמנים (ח"ז, סימן קמח) כתב כנ"ל שחייבים לתת לעני ברווח, וראוי לתת לו מצות עבודת יד השמורה משעת קצירה, אם כך מנהגו.

ניתן להציע חילוק אחר בין מצת פסח לבין נרות חנוכה. בנרות חנוכה, ברור לכל מי שמהדר בהדלקת הנרות שריבוי הנרות נעשה כהידור, ולא מעיקר הדין 'מהדרין מין המהדרין'. אבל בנוגע לשמה שמורה,

המחמירים בכך רואים במצב רגילה חשש של אכילת חמץ, ויש שקשה להם להעלות על הדעת אכילת מצה שאינה שמורה. בשל כך, יש להבחין בין חלוקת נרות חנוכה בעיקר הדין, לבין חלוקת מצה שיש לחלק מצה שמורה למקפידים בכך.

מי חייב במעות חיטין והדין בזמן הזה בזמן שהיו מטילים מס על הקהילות, היו גדרים ברורים לתחולת המס על אנשי העיר. בירושלמי כתוב שמי שדר בעיר תקופת י"ב חודש חייב במעות חיטין. כך גם עני חייב לדור בעיר י"ב חודש על מנת לזכות ליהנות מהתקנה. כן נפסק ב'אור זרוע', ברמ"א, ובשאר פוסקים, על-פי דברי הירושלמי. ברבות השנים, הרחיבו הפוסקים את התקנה, וכתבו שגם מי שדר בעיר שלושים יום חייב להשתתף במגבית מעות חיטין (סמ"ק בסימן רמז; 'מגן אברהם' בסימן תכט, ס"ק ב, ושאר הפוסקים).

כל זה נאמר במי ששוהה בעיר לתקופה קצובה. אבל מי שבא להשתקע בעיר, מיד מתחייב בנתינת מעות חיטין (חוק יעקב סימן תכט, ס"ק ה; שו"ע הרב סעיף ו; משנה ברורה ס"ק ה).

כיום, אין לקהילות אותו מעמד ותוקף כבימי קדם, ולא נהוג להטיל 'מס' על חברי הקהילה כבעבר. אולם, ישנם כיום ארגונים רבים, מקומיים ובינלאומיים, האוספים מעות חיטין לצורך עניים בפסת, ואין ספק שמצווה רבה לקיים תקנה קדומה זו. כדברי ה'משנה ברורה' (ס"ק ו), על כל אחד לתרום כפי יכולתו לשם מעות חיטין, ובודאי שכך יש לנהוג אף כיום.

לסיום, נזכיר את דברי המהרי"ל במנהגי חודש ניסן, וזה לשונו: "וכשמתחילין השלושים יום דרך בני אדם לכבד החדרים ולהדיח הכלים, ובראש כל דבר לקנות חיטים לעניים".

את החלק הראשון של דברי מהרי"ל – לכבד את החדרים ולהדיח את הכלים – מקיימים כולנו בהידור רב. אבל יש להקדיש תשומת לב גם לחלק השני אשר הוא כדבריו, "בראש כל דבר" – תקנת מעות חיטין – ולוודא שתשרה שמחת החג על עניי ישראל בכל אתר ואתר.

ויה"ר שבזכות מצווה זו – מצות צדקה, שתלו בה חז"ל (ב"ב י, א) את
הגאולה – נזכה לראות את הבטחת הכתוב מתקיימת (מיכה ז, טו):
"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

הרב חיים קנייבסקי שליט"א נשאל על-ידי יהודי שהשלים נתינת
מעשר כספים עבור השנה קודם לפסח, אם יש לו לתת מעות חיטין, או
שמא פטור מכך משום שכבר השלים נתינת מעשרותיו. הרב קנייבסקי
השיב שחובה לתת מעות חיטין, אף למי שאינו חייב בנתינה בגדרי
מעשה כספים.

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – תשע"ד ב"הפנינים לשבת"

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבתות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת "אחרי מות" קדושים (המשך)

רמ. שלא להלבין פני אדם מישראל.

רמא. שלא לנקם.

רמב. שלא לנטר.

רמג. מצות אהבת ישראל.

רמד. שלא להרביע בהמה מין עם שאינו מינו.

רמה. שלא לזרע כלאי זרעים ולא נרכיב אילן בשום מקום בארץ.

רמו. שלא לאכול ערלה.

רמז. מצות נטע רבעי.

רמח. שלא לאכל ולשתות כדרך זולל וסובא.

רמט. שלא לנחש.

רנ. שלא לעונן.

רנא. שלא להקיף פאת הראש.

רמ. שלא להלבין פני אדם מישראל.

שלא לביש אחד מישראל, וזה העון יקראו רבותינו זכרונם לברכה (אבות ג טו) מלבין פני חברו ברבים. והלא הבא על זה הוא מה שכתוב (ויקרא יט

יז) הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. ואמרו בספרא (קדשים ד ח) מנין שאם הוכחתו אפילו ארבעה או חמשה פעמים חזר והוכח שנאמר הוכח תוכיח. יכול אפילו פניו משתנות? תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא. שרש המצוה ידוע, לפי שהבשת צער גדול לבריות אין גדול ממנו, ועל כן מנענו האל מלצער בריותיו כל כך, כי אפשר להוכיחם ביחוד ולא יתביש החוטא כל כך.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (יומא פו ב), שלא בכל הדברים הזהרנו בכך, אלא בדברים שבין אדם לחברו, אבל בדברי שמים אם לא חזר מן התוכחה שבסתר מצוה להכלימו ברבים ולפרסם חטאו ולבזותו ולקללו עד שיחזר למוטב, כדרך שעשו הנביאים לישראל. ומה שאמרו זכרונם לברכה (ברכות מג ב) על דרך אזהרה בענין זה נוח לו לאדם, שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, מנא לן? מתמר, שלא רצתה להלבין פני חמיה לאמר בפרסום שממנו היא הרה, ולולא שמצאה הערבון והודיעה הדבר ברמז היתה נדונת בשרפה ולא הלבנה פניו. ושאר פרטי המצוה במקומות מהגמרא בפזור ובמדרשות. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן. ועובר עליה והלבין פני חברו ברבים במזיד שלא מחמת עברה על הענין שאמרנו, עבר על מצות מלך, אבל אינו לוקה, לפי שאין בו מעשה, וכמה שלוחים למקום להפרע מעוברי רצונו.

רמא. שלא לנקום.

שלא לנקם. כלומר, שנמנענו מלקחת נקמה מישראל, הענין הוא, כגון ישראל שהרע או צער לחברו באחד מכל הדברים, ונוהג רב בני אדם שבעולם הוא שלא יסורו מלחפש אחרי מי שהרע להן, עד שיגמלוהו כמעשהו הרע או יכאיבוהו כמו שהכאיבם, ומזה הענין מנענו השם יתברך באמרו (ויקרא יט יח) לא תקם. ולשון ספרא (קדושים ד י) עד היכן כחה של נקמה?

אמר לו השאילני מגלך ולא השאילו, למחר אמר לו השאילני קרדמך, אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלת לי מגלך, לכך נאמר, לא תקם. ועל כגון זה הקש כל הדברים.

משרשי המצוה. שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא. ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצערהו או יכאיבהו אדם

ידע בנפשו כי עונותיו גרמו, והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקם ממנו, כי הוא אינו סבת רעתו, כי העון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב טז יא) הניחו לו ויקלל כי אמר לו יי. תלה הענין בחטאו ולא בשמעיו בן גרא. ועוד נמצא במצוה זו תועלת רבה להשבית ריב ולהעביר המשטמות מלב בני אדם, ובהיות שלום בין אנשים יעשה השם יתברך שלום להם.

דיני המצוה. קצרים, כבר זכרנו רבן לפי הנראה. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר עליה וקבע בלבו לשנא חברו על שהרע לו עד שיגמלהו כרעתו עבר על לאו זה, ורעתו רבה כי הוא סבה לתקלה מרבה, אבל אין לוקין על זה הלאו, לפי שאין בו מעשה. וכלל זה יהיה בידך בכל מקום שנאמר לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו, שאף על פי שעשה בו שום מעשה אינו לוקה עליו מפני כן, מכיון שאפשר לעבר על הלאו מבלי מעשה. ותזכר דבר זה בכלן, כי דבר ברור הוא, אין צורך לשנותו במקום אחר.

רמב. שלא לנטר.

שלא לנטר, כלומר שנמנענו מלנטר בלבבנו מה שהרע לנו אחד מישראל, ואף על פי שנסכים בנפשותינו שלא לשלם לו גמול על מעשיו, אפילו בזכירת חטאו בלב לבד נמנענו, ועל זה נאמר (ויקרא יט יח) לא תטר. ולשון ספרא (קדושים ד יא) עד היכן כחה של נטירה? אמר לו השאילני מגלך ולא השאילו, למחר אמר לו השאילני קרדמך, אמר לו הילך, ואיני כמותך שלא השאלתני מגלך, לכך נאמר ולא תטר. כל ענין מצוה זו כמצות הנקימה הקודמת.

רמג. מצות אהבת ישראל.

לאהב כל אחד מישראל אהבת נפש, כלומר שנחמל על ישראל ועל ממונו כמו שאדם חומל על עצמו וממונו, שנאמר (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמור. ואמרו זכרונם לברכה (שבת לא א) דעלך סני לחברך לא תעביד. ואמרו בספרא (קדושים ד יב) אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, כלומר, שהרבה מצות שבתורה תלויות בכך, שהאוהב חברו כנפשו לא יגנב ממונו ולא ינאף את אשתו, ולא יונהו בממונו ולא בדברים,

ולא יסיג גבולו, ולא יזיק לו בשום צד, וכך כמה מצות אחרות תלויות בזה. ידוע [גלוי] הדבר לכל בן דעת. שרש המצוה ידוע, כי כמו שיעשה הוא בחברו, כך יעשה חברו בו, ובזה היה שלום בין הבריות.

ודיני מצוה זו, כלולים הם בתוך המצוה, שכלל הכל הוא שיתנהג האדם עם חברו כמו שיתנהג האדם עצמו לשמר ממונו ולהרחיק ממנו כל נזק. ואם יספר עליו דברים יספרם לשבח ויחוס על כבודו ולא יתכבד בקלונו, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א) המתכבד בקלונו חברו אין לו חלק לעולם הבא, והמתנהג עם חברו דרך אהבה ושלום ורעות ומבקש תועלתם ושמח בטובם עליו הכתוב אומר (ישעיהו מט ג): ישראל אשר בכך אתפאר.

ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן. והעובר עליה ולא נזהר בממון חברו לשמרו, וכל שכך אם הזיק אותו בממון או צערו בשום דבר לדעת בטל עשה זה מלבד החיוב שבו לפי הענין שהזיקו, כמו שמפרש במקומו.

רמד. שלא להרביע בהמה מין עם שאינו מינו.

שלא להרביע בהמה כלאים, כלומר שלא נרכיב הזכר על שום מין בהמה או חיה שאינו מינו, שנאמר (ויקרא יט יט) בהמתך לא תרביע כלאים. ובבאור אמרו זכרונם לברכה (ב"מ צא א), שאין החיוב עד שיכניס כמכתול בשפופרת ואז ילקה.

משרשי המצוה. כי השם ברוך הוא ברא עולמו בחכמה בתבונה ובדעת, ועשה וציר כל היצורות לפי מה שהיה צורך ענינו ראוי להיות מכוונות כוון העולם, וברוך הוא היודע, וזהו שנאמר במעשה בראשית (בראשית א לא) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. וראיתו ברוך הוא ידיעתו והתבוננותו בדברים, כי הוא ברוך הוא לגדל מעלתו, אינו צריך לראית העין אל הדברים אחר מעשה, כי הכל נגלה וידוע ונראה לפניו קדם מעשה כמו אחר מעשה, אבל התורה תדבר לבני אדם במלות מכוונות אליהם, ותכנה בשם דברים כדברים המכנים בהם, שאי אפשר לדבר עם בריה אלא במה שידוע אליו, כי מי יבין מה שאין בכחו להבין? ועל כיוצא בזה אמרו זכרונם לברכה (מכילתא שמות יט יח) כדי לשבר [לשכך] את האזן מה שהיא יכולה לשמוע. ובהיות יודע אלהים כי כל אשר עשה הוא מכון בשלמות לענינו שהוא צריך בעולמו, צוה לכל מין ומין להיות עושה

פרותיו למינהו, כמו שכתוב בסדר בראשית, ולא יתערבו המינין, פן יחסד שלמותן ולא יצוה עליהן ברכתו. ומזה השרש, לפי הנראה במחשבתינו, נמנענו מהרביע הבהמות כלאים, וכמו כן הזהרנו בכך מזה הטעם בצרוף טעם אחר, שכתבנו כבר על מיני הזרעים והאילנות.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (ב"ק נד ב), דלאו דוקא בהמה לבד הוא באסור זה, אלא אפילו חיה ועוף, כל שהרביעין בשאינן מינן לוקה, ואפילו הרביע בהמה או חיה במיני חיה שבים לוקה עליהן, ואחד בהמה חיה או עוף שלו או של חברו לוקה עליהן. ומה שאמרו (ב"מ צא ב) שמתר להכניס שני מינין לסהר אחד, ואם רבעו זה את זה, אין זקוק להפרישן. ומה שאמרו (שם צ א) שאסור לישראל להרביע בהמתו כלאים על ידי גוי, וכך מה שאמרו שמי שעבר והרכיב בשאינו מינו, הנולד מהן הוא מתר בהנאה ובאכילה, ובלבד ששתיהן בהמות טהורות, וכל שהן שני מינין בכלל אסור זה אף על פי שדומין זה לזה, וכל שהן מין אחד, אף על פי שהאחד מדברי והאחד ישובי מתרין. אבל אוז הישוב ואוז הבר אינן בהתר זה, לפי שהן שני מינין, שהישובי ביציו מבפנים, והמדברי ביציו מבחוץ. וכוי כלאים עם הבהמה וחיה ואין לוקין עליו מפני שהוא ספק. ובענין אסור זה הכל הולך אחר האם, שאין חוששין לזרע האב כלל, לפי הנראה מפסק הרב אלפסי זכרוננו לברכה. ויש מפרשים אחרים שפסקו (חולין עט, א תוס' ד"ה עייל) כי מפני שנסתפקו בענין זה בגמרא אם חוששין לזרע האב או אין חוששין אזלינן ביה לחמרא לעולם. ולענין אותו ואת בנו חוששין לזרע האב ואין שוחטין האב עם הבן אם אנו מכירין אותו, ולענין הרבעה וחרישה והנהגה זה עם זה אין חוששין לזרע האב להיות נחשב מין אחד עם הבן כל זמן שהאם מין אחר. זהו העולה מן השמועה עם הפרוש הטוב בחלין פדק אותו ואת בנו (שם). ושם הזכירו לנו בגמרא סמנים להכיר מן הפרדים, שיהיו מאם אחת באזנים וזנב וקול, ואין ספק כי בהיות מין אמן של פרדים שוה, מן אביהם שוה גם כן, זה ידוע לכל אדם. ויתר פרטי המצוה במסכת כלאים [עיי' ד סי' רצ"ז].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר עליה והרביע כלאים, והוא שהכניס כמכחול בשפופרת, לוקה מן התורה, ואם העלם זה את [על] זה או שעזרן בקול מכין אותו מכת מרדות.

רמה. שלא לזרע כלאי זרעים ולא נרכיב אילן בשום מקום בארץ.

שלא לזרע שני מיני זרעים כגון חטה ושעורה או פול ועדשה ביחד בארץ ישראל דוקא, שנאמר (ויקוא יט יט) שדך לא תזרע כלאים. ובא הפרוש עליו (קידושין לט א) שבשדה שיהיה לנו בארץ הכתוב מדבר (מצוה סב). משרשי המצוה כתבתי מה שידעתי במצוה הקודמת, וכן במצות מכשפה בסדר משפטים (מצוה סב).

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (מו"ק בב) שאחד הזורע ואחד המנכש או המחפה בעפר כלן בכלל זריעה הן ללקות עליהן, ובין שחפה אותן בידו או ברגלו או אפילו בכלי על כלן לוקה. והזורען בעציץ נקוב כזורע בארץ ממש הוא (כלאים ז ח). ומה שאמרו (ירושלמי כלאים פ"א ה"א) שאין אסור משום כלאי זרעים אלא זרעים הראויין למאכל אדם, אבל זרעים המרים, אפילו עומדים לרפואת בני אדם, אין בהן משום כלאי זרעים. וכלאי אילנות, הרי הן בכלל לאו זה של שדך לא תזרע כלאים. ואמנם אין האסור בכלאי האילנות אלא דרך הרכבה, כגון שהרכיב יחור של תפוח באתרוג וכן כל כיוצא בזה שהן שני מינין, אבל דרך זריעה כגון לזרע זרע אילן עם זרעים, דבר זה מתר אפילו לכתחלה, חוץ מן הכרם, כמו שנפרש בסדר כי תצא (מצוה תקמט) בעזרת השם.

ואמרו זכרונם לברכה (כלאים ח, א) שהזורע זרעים כלאים וכן המרכיב אילנות כלאים, אף על פי שיש מלקות בכל אחד מאלו הרי אלו מתרין באכילה, שלא נאסר אלא זריעתן בלבד. וכן התירו לטע יחור של אילן שהרכב כלאים או לזרע מזרע שנזרע כלאים, והזרעים נחלקים לשלשה חלקים ושלשה שמות, ואלו הן תבואה קטנית וזרעוני גינה, ויש מזרעוני הגינה קצתם שנקראין מיני ירק. ואף על פי שנאסרו לנו לערב כל שני מיני זרעים ואף על פי שהם משם אחד, כגון חטה ושעורה ששניהן נקראין תבואה, וכן פול ועדשה אף על פי ששניהן נקראין קטנית, מכל מקום חלוק יש בהן קצת בשני השם, כיצד? שאם נתערב שלא בכונה חטה עם שעורה חלק אחד ביתר מעשרים ושלשה, אין צריך לבר אותן בפחות מכן יבר אותן. ואם נתערב באחד מזרעוני גנה שעורן אחד מעשרים וארבעה ממה שזורעין בבית סאה מאותו המין של זרעוני גנה. ותבואה וקטנית לענין זה, כמין אחד הוא, ושעורן בעשרים וארבעה בתבואה. ואמרו זכרונם לברכה (שקלים א א) שבאחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, וכל אחד

יוצא לגנתו ולשדהו ומנקה אותו מהם וכל שהן שני מינין, אף על פי שדומין בצורתן, אסורין משום כלאים, וכל שהוא מין אחד, אף על פי שמשנין בצורתן מחמת שנוי המקומות או שנוי עבודת הארץ הרי הוא כמין אחד. ודיני שעורי ההרחקה הצריכה בין שני המינין רבים (כלאים ב, י), ושעור הרחקת שני מיני ירק שלא יינקו זה מזה, אמרו זכרונם לברכה (רש"י שבת פד ב ד"ה ואחת באמצע) שהוא טפח ומחצה לכל אחד, שנמצא רוח שניהם שלשה טפחים. ומה שאמרו במשנה בכלאים פרק ג' (מ"א), והביאו אותה גם כן בשבת פרק אמר רבי עקיבא (פ"ד ב) שערוגה שהיא ששה על ששה טפחים, זורעים לתוכה חמשה זרעונים, ולפי דברינו היה להם לומר תשעה, שמנה בארבע רוחותיה ואחד באמצע, אין זה קשה, שכבר תרצו אותה בידושלמי (שבת ט ב) כי בערוגה שבערוגות היא מתניא. והכלל העולה בידינו מדבריהם זכרונם לברכה בענין כלאי הזרעים הוא, שכל זמן שיש בין שני המינין הרחקה הראויה והוא טפח ומחצה כמו שאמרנו, אפילו נתערבו העלים אין חוששין להם, וכך כל זמן שיראו מבדלים זה מזה שהטה עלין שבערוגה האחת לצד אחד ועלין שבערוגה שבצדה לצד אחר, אף על פי שהן יונקין זה מזה אין חוששין ליניקתן, דבשניהם יחד הקפידה תורה. שיינקו זה מזה ותראה יניקתן לעיני הדואים להדיא. ובמה דברים אמורים שצריך הרחקה או דבר המבדיל, כשזרע בתוך שדהו, אבל אם היתה שדהו זרועה חטים מתר לחברו לזרע בצדה שעורים, שנאמר שדך לא תזרע כלאים. כלומר, שדך דוקא, שלא נאמר הארץ לא תזרע כלאים. ועוד למדו זכרונם לברכה (קדושין לט א) שדך לומר, דוקא בארץ הוא שנוהג אסור כלאי זרעים, אבל לא בחוצה לארץ. ואף על גב דלענין הרכבת אילן דנפקא ליה גם כן משדך לא אמרו כן, אלא שנוהג בכל מקום, וכדאמר שמואל בפרק קמא דקדושין, דמקיש הרכבת אילן להרבעת בהמה שנוהג בכל מקום, כבר תרצו הדבר זכרונם לברכה שם בקדושין, ואם חפצך בני לדעת תראנו משם. ויתר פרטיה במסכת כלאים.

ונוהג אסור כלאי זרעים, בזכרים ונקבות בארץ ישראל בלבד, כמו שאמרנו, אבל בחוצה לארץ מתר לערב הזרעים לכתחלה ולזרען, ואפילו בארץ אין האסור אלא לישראל, אבל מתר לומר לגוי לזרע לו כלאים, ומכל מקום אסור לקימן לכשיגדלו בשדהו. וכל זה שאמרנו, דוקא בכלאי זרעים, אבל כלאי האילנות, כלומר ההרכבה שהיא אסורה בהן, נוהגת אפילו בחוצה לארץ. כמו שאמרנו. ואסור לישראל להניח הגוי להרכיב

אילנו, אפילו בחוצה לארץ. והעובר על זה בין איש או אשה וזרע כלאי זרעים בארץ ישראל, חיב מלקות, והמרכיב אילן באילן שאינו מינו, או ירק יח אולי צ"ל הרמב"ן באילן או אילן בירק, אפילו בחוצה לארץ, וכל שכך בארץ, חיב מלקות גם כן.

רמו. שלא לאכול ערלה.

שלאכל מפרות האילן תוך זמן ערלתו (ספרא קדושים ג ג) והן שלש שנים ראשונות לנטיעתו, ואחד הנוטע נטיעה או יחור מן האילן, שנאמר (ויקרא יט כג) שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל.

משרשי מצוה זו, כתבתי במצות נטע רבעי (מצוה רמז) בזה הסדר בשם הרמב"ם סיח זכרונו לברכה.

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה (ערלה א, א) שהנוטע לסיג ולקורות פטור מן הערלה דעץ מאכל כתוב, כלומר שלא יטע אותו לדעת שיאכל פרותיו, אלא שיהיה האילן סיג סביב גנתו, או לדעת שיעשה ממנו קורה לביתו. נטע לסיג או לקורה וחזר וחשב עליו למאכל חיב בערלה, כיון שערב בו מחשבת חיוב חיב. ושומר הפרי חיב בערלה. וכמו שדרשו (ברכות לו ב): את פרו את הטפל לפריו. כלומר, שומר הפרי. ובתנאים הידועים לרבותינו זכרונם לברכה הוא שיאסר השומר העומד בפרי עד שעה שיגיע הפרי לכלל אסור ערלה. ועוד שיהא הפרי צריך אליו כל כך, דאי שקלת לה לשומר מאית פרא. ולפיכך אמרו זכרונם לברכה, שהצלף חיב בערלה מן האביונות בלבד, אבל הקפריסין מתריץ מזה הטעם שאמרנו, כי ידוע הוא, דאי שקלת לה לקפריסין מקמי דמטי פירא לאסור ערלה לא מאית פירא. ודין הנוטע לרבים (ערלה שם ב) והנוטע למצוה, והנוטע בעצין שאינו נקוב, שחיב בערלה, ודין ילדה שסבכה בזקנה (נדרים נז, ב) ויתר פרטיה מבארין במסכת ערלה.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, וכתב הרמב"ם זכרונו לברכה (ספהמ"צ ל"ת קצב) וזה לשונו, דאסור ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. אמנם לשון התורה הוא בארץ בלבד, עד כאן. לפי שבתורה נאמר בפרוש וכי תבאו אל הארץ ונטעתם. דמשמע דדוקא בארץ, ובפרוש אמרו זכרונם לברכה בענין הערלה (קדושין לט, א) כי כך נאמרה עליה ההלכה למשה מסיני ודאח אסור, ספקה מתר, כלומר, שאין ענין אסורה כמו שאר אסורין שבתורה, שכל זמן שיתחדש עלינו ספק בדבר שהוא מן התורה, יש

לנו לאסר אותו מספק, דקימא לן ספק אסור דאוריתא אסור, וכמו כן בארנו עם הפרושים הטובים, שספק הלכה למשה מסיני לחמרא. ובענין אסור ערלה קבלנו כי בפרוש נאמר למשה, שיהא ספיקה מתר. וכיון שכך הוא שאין אסור ערלה חל כלל בספיקא, ישראל שיש לו אילן של ערלה בגנתו ובא חברו ואכל ממנו, אינו נזקק להודיעו כלל כי הוא ערלה. ובענין זה מצאנו בגמרא שאמרו זכרונם לברכה (שם). ספק לי ואנא אכול כלומר שכל זמן שלא ידע האדם בודאי שהיא ערלה, שרי ליה למיכל מניה. והעובר על מצוה זו ואכל כזית מפרות האילן תוך שני ערלה, או אפילו משומר הפרי אותו הידוע שנאסר עמו חיב מלקות.

רמז. מצות נטע רבעי.

להיות נטע רבעי כלו קדש. פרוש כל פרות היוצאים באילן בשנה הרביעית לנטיעתו, הם קדש. כלומר, שהם נאכלים לבעלים כמו מעשר שני בירושלים, וזו היא קדשתן, שנאמר (ויקרא יט כג כד) ונטעתם כל עץ מאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קדש הלולים ליי. ובא הפרוש שהם לבעלים, ופרוש הלולים הוא שיאכלוהו הבעלים בירושלים, וזהו ההלול, וזהו יקראו חכמים בכל מקום נטע רבעי. ובספרי (נשא ו) דורש, שנטע רבעי הוא לבעלים, מדכתיב (במדבר ה י) ואיש את קדשיו לו יהיה שאמרו שם איש את קדשיו וגו', משך כל הקדשים ונתנם לכהנים ולא שיר מהם אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי שיהו לבעלים. משרשי המצוה. שרצה האל להיות האדם מתעורר להלל השם ברוך הוא בתחלת מבחר פרות אילנותיו, כדי שינוח עליו נעם השם יתברך וברכתו ויתברכו פרותיו, כי האל הטוב חפץ בטוב בריותיו, לכן צונו להעלותן ולאכל אותן במקום שבחר מימי קדם לעבודתו ברוך הוא, כי שם צוה יי את הברכה. ומבחר פירות האילן הם היוצאים בשנה הרביעית. ועוד יש תועלת לאדם בהיותו מצוה לאכול במקום ההוא קצת פרותיו, כגון זה ומעשר שני וגם מעשר בהמה, כי מתוך כך, יקבע מושבו או מושב קצת מבניו באותו המקום ללמד תורה שם, כי שם מורי התורה ועקר החכמה, וכמו שנכתב במצות מעשר שני (מצוה תעג) בעזרת השם. והרמב"ן זכרוננו לברכה (קדושים יט כג) כתב בטעם מצוה זו בפרושיו, כדי לכבד השם יתברך מראשית כל תבואתנו ולא נאכל מהם עד שנביא כל פרי בשנה אחת הלולים ליי. והנה אין הפרי בתוך שלש שנים ראוי

להקריבו, לפי שהוא מועט, גם שאין נותן טעם בפריו טעם או ריח טוב, גם כי רב האילנות לא יוציאו פרות כלל עד שנה רביעית לנטיעתן, ולכך נמתין לכלן. והמצוה הזאת דומה לבכורים. ועוד כתב כי אמת הדבר עוד, שהפרי בתחלת נטיעתו עד השנה הרביעית, רב הלחות דבק מאד, מזיק לגוף ואיננו טוב לאכילה, כדג שאין לו קשקשת, והמאכלים הנאסרים בתורה שהם רעים גם לגוף.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (ברכות לה, א) שהרוצה לפדות נטע רבעי, פודהו כמו מעשר שני שהוא נפדה. כלומר, שפודה הפרות בכסף ומעלה הכסף לירושלים. ואם פודהו לעצמו, מוסיף חמש, שכן הוא הדין במעשר שני מדכתיב ביה (ויקרא כז לא) ואם גאל יגאל איש ממעשרו. אבל הפודה מעשר שני לאחרים, אין מוסיף חמש. ואין פודין אותו עד שיגיע לעונת המעשר, שנאמר בו (שם יט כה) להוסיף לכם תבואתו. ודרשו זכרונם לברכה (ספרא קדושים ג ו) עד שיעשה תבואה, כלומר, שהגיע לעונת מעשר, והוא שלישי בשולו. ואין פודין אותו במחבר כמו מעשר, לדעת הרמב"ם זכרוננו לברכה (מעשר שני פ"ט ה"ב). ואחרים פרשו (ר"ש ערלה ה ה) דאפילו במחבר פודין אותו. והוא נקרא ממון גבוה כמו מעשר, ולפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם כן נתנו בעודו בסר שעדין לא חל עליו החיוב, כמו שאמרנו. ודינו בשאר הדברים כגון אכילה, שתיה וסיכה כמעשר. ובמצות מעשר שני בפרשת ראה אנכי נאריך עוד בזה בעזרת השם.

והפודה כרם רבעי, רצה פודהו ענבים, רצה פודהו יין, וכן הזיתים, אבל שאר הפרות, פודה אותן קדם שישתנו מבריתן. והפדיון הוא שאומר פרות אלו יהיו מחללין על כסף זה, והרי הן מחללין בכך, ומעלה הכסף ואוכלו בירושלים. ואמר שמואל בגמרא (קידושין יא ב), שהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחלל, אבל לא בפחות משה פרוטה, שאין לו דין כסף לשום דבר. והוא הדין לפרות רבעי. וכרם רבעי אין לו שכחה ופאה (מעשרות ה, ג) ולא פרט ועוללות, ואין מפרישין ממנו תרומה ומעשרות אלא כלו עולה לירושלים או נפדה ויעלו הדמים ויאכלו בירושלים. ודין מה שאמרו זכרונם לברכה (ר"ה ט, ב) מאימתי מונין ראש השנה לרבעי, וכן מה שאמרו (ירושלמי ערלה פ"א ה"א) שכל שהוא חייב בערלה חייב ברבעי. ובמצות ערלה (מצוה רמו) נאריך בזה בעזרת השם, ונכתב איזה אילן חייב בה ואי זה דבר שבאילן, וממנה נלמד לרבעי. ויתר כל פרטיה, מבארים בפרק אחרון ממעשר שני [הלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"ט].

ונוהגת מצוה זו בזמן הבית בארץ בזכרים ונקבות, אבל לא בחוזה לארץ. וכן כתב הרמב"ם זכרונו לברכה כשם שאין מעשר שני בסוריא, כך אין נטע רבעי בסוריא, עד כאן. וכל שכן בחוזה לארץ. ויש מרבתינו (ברכות לה א תוס' ד"ה ולמאן) שהורונו, היום שחייב מצוה זו היא אפילו עכשו בארץ, ואפילו בחוזה לארץ נוהג כרם רבעי מדרבנן, ולפי זה צריך כל אדם עכשו לפדות פרות כרם רבעי שלו על שוה פרוטה או יותר. גם אמרו, שמברכין על הפדיה ואחר כך משליך הפדיון לים המלח, כלומר למקום האבד, כדי שלא יהנה בו בריה לפי שהוא קדוש היום מדרבנן, ואחר כך אוכל פרות כרמו. אבל נטע רבעי אינו נוהג כלל בחוזה לארץ אפילו מדרבנן. והעובר על מצוה זו ולא העלה הפרות לירושלים או פדיונן בזמן הבית, או שלא פדאן בארץ כדעת קצת המפרשים אפילו עכשו בטל עשה זה, ולא חפץ בברכה, ומקימה יהיה ברוך.

רמת. שלא לאכל ולשתות כדרך זולל וסובא.

שלא להרבות באכילה ושתיה בימי הנערות בתנאים הנזכרים בבן סורר ומורה בכתוב עם מה שפרשו בו חכמינו זכרונם לברכה במסכת סנהדרין. והאזהרה לנו על זה מדכתיב (ויקרא יט כו) לא תאכלו על הדם. שכן אמרו בפרוש בסנהדרין (סג, א) אזהרה לבן סורר ומורה מנין? תלמוד לומר לא תאכלו על הדם. כלומר, לא תאכלו אכילה שהיא מביאה לשפך דם, והיא אכילת זולל וסובא, שחייב על אותה אכילה רעה מיתה. וכתב הרמב"ם זכרונו לברכה (בסהמ"צ ל"ת קצ"ה). ואף על פי שזה הלאו הוא לאו שבכללות, כמו שבארנו בעקר התשיעי, אינו רחוק כי כשיהיה הענש מפרש, כלומר ענש בן סורר ומורה, דהינו משפטו שהוא בסקילה מפרש בכתוב, איני חושש על האזהרה אם היא מן לאו שבכללות, ונתן טעם לדבריו כמו שכתוב בספר מצות לא תעשה קצ"ה ובעקר התשיעי. והרמב"ם זכרונו לברכה (שם), תפש עליו הרבה בכאן. ואולם שניהם מודים, כי זה הלאו דלא תאכלו על הדם וכל כיוצא בו שכולל דברים רבים, כמו שנכתב כאן, ואין ענינם וטעם אסורן שוה, אלא שהכתוב אסרם כלם בלאו אחד ושם אחד, כי לאו שבכללות הוא נקרא, והלכה היא לאו שבכללות אין לוקין עליו. אבל הרמב"ם זכרונו לברכה יאמר, כי מפני כן יענש הבן מיתה באכילה זו אף על פי שאזהרה מזה הלאו, לפי שהכתוב גילה בפרוש שענשו בסקילה במקום אחר, והוא באר בהקדמת ספרו (סהמ"צ שורש יד

בסופו) שכל מה שיחייב הכתוב בו כרת או מיתת בית דין, הוא מצות לא תעשה, חוץ מפסח ומילה, שיש בהן כרת והן מצות עשה, ומן הכלל הזה יצא לו לרב, שאזהרת בן סורר ומורה, אף על פי שהיא למודה מלאו שבכללות, דינה כשאר אזהרות, מכיון שהכתוב פרש בו ענש מיתה. והרמב"ן זכרונו לברכה, לא יחזיק בזה הדרך ולא יטה אליו, ולעולם יחזיק להיות האזהרה מפרשת על הלוקה או על המומת ולא מלאו שבכללות, ואפילו יפרש הכתוב מיתתו מאה פעמים, עדין יאמר הרב לא ענש אלא אם כן הזהיר, (ולא מלאו שבכללות) ולאו שבכללות לא יחשבהו לאזהרה במקום מלקות ממה שבידינו הלכה רווחת, אין לוקין על לאו שבכללות. ועל כן אמר הוא זכרונו לברכה, כי כבר העירו בגמרא מאי זה מקרא למדנו להלקות בן סורר ומורה? ואמרו בסנהדרין (עא, ב) מלקות בבן סורר ומורה היכא כתיבא, כדרבי אבהו, דאמר רבי אבהו למדנו מלקות במוציא שם רע דכתיב ביה ויסרו אתו מויסרו דכתיב בבן סורר, ובן מבן, והיה אם בן הכות הרשע. ועוד בזה קושיא לרמב"ם זכרונו לברכה כמו שאמר בעקב השני, שאין מלקין מכח גזרה שוה. ועוד הקשה על הרב מאמרו, כי הבן הסורר יתחייב מיתה על רבוי האכילה, ולא חלק כלל להמיתו בין אכילה ראשונה לשניה. ובפרוש אמרו בגמרא בסנהדרין (שם, א) שאכילה ראשונה של בן סורר ומורה, אין עונשין מיתה אלא מלקות, כמו שאמרו (שם, ב) מתרין בו בפני שנים ומלקין אותו בפני שלשה, חזר ונתקלקל, נדון בעשרים ושלשה. ועוד כתב הוא זכרונו לברכה, וזה לשונו, והדאוי להעלות מזה שאכילה ראשונה נמנעת, וענשה מלקות, והשניה ענשה מיתה, והן שתי מניעות בחשבון המצות, ונכללו בלא תאכלו על הדם, עד כאן. והנה אזכיר לך מן הדברים שפרשו לנו זכרונם לברכה (שם סג, א), שנכללין בלאו הזה: אמרו זכרונם לברכה שיש בו אזהרה לאוכל מבהמה קדם שתצא נפשה וכן לאוכל בשר קדשים קדם זריקת הדם, וכמו שאמרו (שם) לא תאכלו הבשר ועדין דם במזרק, וכן למדו ממנו, שאין מברין על הרוגי בית דין, וכן סנהדרין שהרגו את הנפש, שאין טועמין כלום כל אותו היום, ושלא יטעם אדם כלום עד שיתפלל (ברכות י ב), וכן אזהרה לבן סורר ומורה כמו שאמרנו.

משרשי המצוה. לפי שרב חטאות בני אדם יעשו בסיבת רבוי האכילה והשתיה, כמו שכתוב (דברים לב טו) וישמן ישרון ויבעט. וכן שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וגו'. וכן אמרו זכרונם לברכה (ברכות לב, א) מי גרם לך שתבעטי בני? כרשינין שהאכלתיך. ודרך כלל אמרו מלי כריסא זני

בישא, כלומר אחר מלוי הכרס, יביא בני אדם לעשות חטאים רעים. והענין הוא, לפי שהמזונות הם עסת החמר, והתבוננות במשכל וביראת אלוקים ובמצותיו היקרות, הוא עסת הנפש, והנפש והחמר, הפכים גמורים הם כמו שכתבתי בראש הספר. ועל כן בהתגבר עסת החמר תחלש קצת עסת הנפש, ומזה השרש היו מן החכמים זכרונם לברכה שלא היו נהנין במזונות רק למה שצריך, להחיות נפשם לבד, וכמו שכתוב (משלי יג כה) צדיק אוכל לשובע נפשו. ועל כן תמנענו תורתנו השלמה לטובתנו מהרבות באכילה ושתייה יותר מדאי, פן יתגבר החמר על הנפש הרבה עד שיחליאה ויאבד אותה לגמרי. ולכן להרחיק הענין עד תכלית, הזהרנו על זה בענש חזק, והוא ענש המיתה. זה הנראה לי בענין. והזהר האדם על זה בתחלת תקף חס בחרותו ובראשית בואו בחיוב שמירת נפשו, והם שלשה חדשים הראשונים משהתחיל להביא שתי שערות עד שיקיף כל הגיד. ומאותו הזמן יקח מוסר לכל ימיו, כי מהיות דברי המזון ענין תמידי באדם אי אפשר לו זולתו, לא חיבתו התורה עליו בכל עת, רק שחרו מוסר בזמן אחד, להועילו לכל הזמנים.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין ע, א) שאין בן סורר ומורה חיב עד שיגנב משל אביו ויקנה בשר ויין בזול ויאכל אותן חוץ מרשות אביו בחבורה שכלם ריקנין ופחותין, ויאכל הבשר חי ואינו חי כדרך שהגנבים אוכלים, וישתה היין מזוג ואינו מזוג כדרך שהגרגרנים שותין, והוא שיאכל משקל חמשים דינר מבשר זה בלגמא אחת וישתה חצי לג מיין זה בבת אחת. ומה שאמרו (שם) שאם אכל אכילה זו המכערת מבשר אסור או ביום שאסור באכילה ואפילו בתענית דרבנן שאינו חיב, שנאמר (דברים כא כ) איננו שמע בקלנו. מי שאינו עובר באותה אכילה אלא על קולם, יצא זה שעובר בה אף על דברי תורה. ומה שאמרו שאם אכל כל מאכל ולא אכל בשר בהמה, שתה כל משקה ולא שתה יין פטור, והטעם מן השרש שכתבנו למעלה, לפי שאין הטבע נמשך אחר שום דבר כל כך כמו באלו. וענין כיצד דנין אותו, וכיצד מתריץ בו, (שם עא, א) וכיצד מכריזין עליו ומה שאמרו (שם) שאין נעשה דין סורר ומורה אלא כשהאב והאם שניהם רוצים בכך, שנאמר (שם יט) ותפשו בו אביו ואמו, ואם היה אחד מהם גדם או אלם או סומא או חרש אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר ותפשו בו ולא גדמין, והוציאו אותו ולא חגרין, ואמרו ולא אלמין, בננו זה ולא סומין, איננו שמע בקולנו ולא חרשין. ומפני כל ענינים אלה הצריכים בו, היו מן החכמים שאמרו בגמרא כי מעולם לא נעשה דין

סודר ומורה, ויש מי שהעיד שראה אותו וגם ישב על קברו. ומה שאמרו (שם) כי בתחלה מלקין אותו, שנאמר ויסרו אתו ופרשו זכרונם לברכה ויסרו ופרשו זכרונם לברכה יסור אותו זה מלקות. ויתר פרטיה, בפרק שמיני מסנהדרין.

ונוהגת בארץ ישראל בלבד, שאין דנין דיני נפשות אלא שם, ובבית דין של עשרים ושלושה לכל הפחות; ואין דין זה נוהג אלא בזכרים אבל לא בנקבות, שאין דרכן להמשך באכילה ושתיה כמו האנשים, וזהו שנאמר בן סודר ומורה ולא בת, ולא טומטום ואנדרוגינוס, ואפילו טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נעשה בן סודר, שנאמר כי יהיה לאיש בן סודר עד שיהיה בן משעת הויה. והעובר על זה ונעשה בן סודר ומורה על פי כל הדברים שכתבנו נסקל, והרי הוא ככל הרוגי בית דין, שממונם ליורשיהם, שאף על פי שאביו גרם לו סקילה, הרי הוא יורש כל נכסיו.

רמט. שלא לנחש.

שלא נלך אחרי נחשים, שנאמר (ויקרא יט כו) לא תנחשו ונכפל במקום אחר, שנאמר (דברים יח י) לא ימצא בכך וגו' ומנחש. ואמרו בספרי שופטים: מנחש כגון האומר נפלה פתי מפי, נפל מקל מידי עבר נחש מימיני ושועל משמאלי, וימנע מפני כן מעשות שום מעשה. ובספרא אמרו (קדושים ו ב) לא תנחשו כגון אלו המנחשים בחלדה ובעופות ובכוכבים וכיוצא בהן, עד כאן. וכגון מה שיאמרו המוני העמים הסכלים כיון ששב מדרכו שהיה הולך, או צבי הפסיקו או עורב צועק עובר על ראשו, או כיון שראה דבר פלוני בתחלת היום לא ירויח היום, או שום מקרה רע יבואהו. וכל המעשים האלו וכיוצא בהן הם בכלל לאו זה.

משרשי המצוה. לפי שענינים אלה הם דברי שגעון וסכלות גמורה, ולעם קדוש אמתי אשר בחר האל לא יאות להם שישעו בדברי שקר. ועוד שהם סבה להדיח האדם מאמונת השם יתברך ומתורתו הקדושה ולבוא מתוכם לכפירה גמורה שיחשב כל טובתו ורעתו וכל אשר יקרהו שהוא דבר מקרי, לא בהשגחה מאת בוראו, ונמצא יוצא בכך מכל עקרי הדת, על כן כי חפץ השם יתברך בטובתנו צונו להסיר מלבנו מחשבה זו ולקבע בלבבנו, כי כל הרעות והטובות מפי עליון תצאנה לפי מעשה האדם אם טוב ואם רע, והנחשים אינם מעלין ולא מורידין, וכמו שכתוב (במדבר כג כג), כי לא

נחש ביעקב ולא קסם בישראל. פרטי המצוה בפרק שביעי משבת [בפ"ז מסנהדרין] ובתוספתא דשבת (פ"ח).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר עליה ועשה שום מעשה על פי הנחש בעדים והתראה לוקה, ודוקא בבית דין של עשרים ושלשה בכל מקום כמו שכתבנו במה שקדם. ובמה שנכתב לוקה, הכונה היא בארץ הקדושה, שהיא מקום המשפט של עשרים ושלשה, שאין דנין דיני נפשות בחוצה לארץ אלא במוסר לבד, לפי שמיתתו הצלה ותחיה לאחרים טובים ממנו.

רנ. שלא לעונן.

שלא לעונן, שנאמר (ויקרא יט כו) ולא תעוננו. ופרוש הענין כמו שאמרו בספרא (ו ב) שהוא לשון עונה, כלומר, שלא נקבע עונות לומר, שעה פלונית, טובה לעשות בה מעשה פלוני, ויצליח כל העושה אותו באותה שעה והעושה אותו בשעה פלונית, לא יצליח, כמו שיאמרו המהבילים בעלי הכשוף. ונכפל הלאו בזה הענין בסדר שופטים דכתיב שם (דברים יח ב) לא ימצא בך וגו' מעונן. ובכלל לאו זה דמעונן אמרו זכרונם לברכה (סנהדרין סה, ב), שהוא מעשה אחיזת עינים שיעשו בני אדם. וכמו שאמרו זכרונם לברכה מעונן זה האוחז את העינים. וענין זה הוא מין גדול מהתחבולה יחבר אליה קלות היד וגבורת מהירותה עד שיראה לבני אדם שיעשה המתחבל ענינים של פלא, כלומר שהם חוץ מן הטבע, כמו שיעשו תמיד המשתדלים בזה, שיקחו חבל וישימו אותו בכנף בגדם לעיני האנשים, ואחרי כן יוציאו נחש, וכן ישליכו טבעת באויר, ואחר כן יוציאוהו מפי אחד מהעומדים לפניהם, וכיוצא בענינים אלו רבים. וכל אחד מהמעשים הרעים אלו, הוא אסור, והעושו נקרא אוחז העינים, והוא בכלל לאו דמעונן ולוקין עליו. ואף על פי שנאמר מעונן אצל מכשף בכתוב אחד אינו מין כשוף ממש, שאלו היה האסור בו משום לאו דמכשף לא היינו מלקין עליו, משום דלאו דמכשף נתן לאזהרת מיתת בית דין, שנאמר מכשפה לא תחיה. וקימא לן (עירובין יז ב) דכל לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, אין לוקין עליו.

משרשי המצוה. מה שכתבנו בלאו דמנחש בסמוך. ועוד הפסד גדול מאד נמצא בזה, לפי שישבו אצל ההמון והנשים והנערים הענינים הנמנעים בתכלית המניעה אפשריים, ויערב לדעותם לקבל הנמנע, והיותו אפשר

מבלתי היות הענין נס מאת הבורא, ואולי יצא להם מזה סבה רעה לכפר בעקר והכרת נפשם, והבן זה. פרטי המצוה שם בספרא ובמקומות בגמרא ובמדרשות (ס"ז שם).

ונוהגת אסורה זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ומגיד לבני אדם עונות שיעשו מעשיהם בהן כדי שיצליחו, וגם הוא עושה מעשיו לפי העונות חייב מלקות, והאיש השואל אל היודע, אין עליו חיוב מלקות בשאלה לבד, עד שיכון פעלתו אל העת הידוע ויעשה מלאכתו בה, ואז ילקה בעבורו מכיון שעשה מעשה.

רנא. שלא להקיף פאת הראש.

שלא להקיף פאתי הראש, שנאמר (ויקרא יט כז) לא תקיפו פאת ראשכם. ופרשו זכרונם לברכה, שהענין הוא שאסור לישראל לגלח ולהשוות שערות ראשו לאחורי אזניו ולפדחתו כמו שעושים גם היום עובדי עבודה זרה וכומריהם, וזהו שאמרו זכרונם לברכה במסכת מכות (כ, ב) איזהו פאת ראש? זה המשוה צדעיו לאחורי אזניו ולפדחתו. משרשי המצוה. כדי להרחיק ממנו ולהשכיח מבין עינינו ומכל מעשינו כל ענין עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה, ובאה האזהרה מפרשת בדבר שיעשו לה בני אדם בגופותם, מפני שהיא למזכרת עון תמיד אחר שהוא דבר קבוע בגוף. ומפני שזה מעקרי טעם המצוה, היו צריכין זכרונם לברכה, שיבארו כי הקפת כל הראש גם כן בכלל הלאו, שלא תאמר שתכלית מה שנאסר כדי שלא נדמה להם, והם לא יגלחו כל הראש כלו, למדונו שגם זה בכלל האסור הוא, כמו שבא ביבמות (ה, א) שאמרו שם הקפת כל הראש שמה הקפה. ואפשר כי התורה אסרה הכל משום דומה לדומה (עי סהמ"צ ל"ת מג).

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה במכות (כ, ב), שאחד המגלח ואחד המתגלח כל זמן שסיע, שניהם חייבים, אבל לא סיע, אין חיוב אלא המגלח, והמגלח את הקטן חיב. ובשעור פאת הראש לא נתנו חכמים שעור. וכתב הרמב"ם זכרונם לברכה (הל' ע"ז יב ו) שמענו מזקנינו, שאין מניחין פחות מארבעים שערות, זהו לשונו. ומתר לגלח הפאה במספרים, שלא אסרה התורה אלא השחתה של תער או משוה צדעיו לאחורי אזניו, ושמעתי דבפאת הראש אף במספרים כעין תער, אסור (כ"ז בדפוס וניציאה ראשון) ויתר פרטיה בסוף דמכות [יו"ד סימן קפ קפא].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים, אבל לא בנקבות, בין גלחו בין נתגלחו פטורות, וכמו שדרשו זכרונם לברכה (קדושין לה, ב) לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך כל שישנו בבל תשחית וגו'. ומכל מקום אסור להן לגלח הזכר ואפילו קטן. והעבדים אף על פי שהם בגדר הנשים בהרבה מצות בזו חיבים הם בה, הואיל ויש להם זקן. וטומטום ואנדרוגינוס הרי הם ספק ונותנין עליהם חמרי זכר ונקבה בזו ובכל מקום וחיבין בכל; אבל אם עברו אינם לוקין מספק. ובגדר ענין זה אכתב הכלל שלמדונו זכרונם לברכה במצות הנשים, אף על פי שדרכי לכתבו בפרט בכל מצוה ומצוה, כי מתוך הכלל והפרט יזכרהו הקורא, וזהו כל מצות לא תעשה שבתורה אחד אנשים ואחד נשים חיבין, חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים. וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, חוץ מקדוש ומצה ואכילת פסח והקהל ושמחה. והם אמרו גם כן שאין למדין מן הכללות, ואפילו במקום שנאמר בהן חוץ, כי הכולל כדי לקצר כלליו לא יחוש לדברים מעטים היוצאין מן הכלל להעלותן על ספר. והעובר על זה וגלח פאה אחת מן הראש חיב מלקות אחת, ואם גלח שני צדעיו ואפילו בבת אחת והתראה אחת חיב שתי מלקיות (עי' מכות כ א). וכתב המעתיק בשם הרמב"ם זכרונם לברכה (בסהמ"צ ל"ת מג) והראוי שלא נמנה אותן לשתי מצות אף על פי שלוקה שתים, לפי ששניהם כתובים תחת לאו אחד, שאלו אמר לא תקיפו פאת ראשכם מימין ופאת ראש משמאל ומצאנו אותם מחיבין עליהם שתים, אז היה רשות לומר שנמנה אותם שתי מצות. אמנם בהיותו מלה אחת וענין אחד באמת שהוא מצוה אחת, ואף על פי שבא בפרוש שמניעה זו היא כוללת חלקים משתנים מהגוף ושהוא חיב על כל חלק מהם לבד, עם כל זה לא יתחייב שיהיו מצות הרבה, עד כאן לשונו.

5.3 . שבת הגדול

הסברים שונים למקור הכינוי "שבת הגדול" לשבת שלפני הפסח מידי שנה אנו חוזרים ושואלים את השאלה: מדוע נקראת השבת שלפני הפסח "שבת הגדול". השם שבת הוא כידוע שם נקבה והיינו צריכים לומר שבת הגדולה.

בקריאת ההפטרה מוזכר "יום ה' הגדול"

התשובה המקובלת היא: כידוע שלשבת זו, שלא כמו לארבעת הפרשיות, אין קריאה מיוחדת בתורה אלא הפטרה מיוחדת בלבד. והפסוק המסיים את הפטרת השבת מסוף ספר מלאכי, הנבואה האחרונה בספרי הנביאים, הוא: "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא". ולכן השבת שבה קוראים את הפסוק שבו המילה ה'גדול' נקראת: שבת הגדול.

בהפטרה רמזים רבים לפסח הממשמש ובא. הנביא מלאכי מבשר את בשורת הגאולה לעתיד לבוא. מיכה הנביא אומר על גאולת העתיד: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". ואמרו חז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל. הבשורה על גאולת מצרים הייתה בשבת לפני הפסח, ובדומה לכך אנו קוראים בשבת שלפני הפסח את בשורת גאולת העתיד.

בפסח נידון העולם על התבואה. כאשר מביאים בני ישראל מעשר, הם מתברכים. ודרשו במדרש: "עשר תעשר – עשר בשביל שתתעשר". ובנבואה הנקראת להפטרה, קורא מלאכי: "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר, ויהי טרף בביתי, ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים, והריקותי לכם ברכה עד בלי די". בבלי תענית דף ט' ע"א למדנו:

אשכחיה ר' יוחנן לינוקא דריש לקיש (מצא ר' יוחנן ילד, תלמיד) אמר ליה: אימא לי פסוקיך. אמר לו עשר תעשר – עשר בשביל שתתעשר.

אמר ליה: מנא לך (מנין לך)? אמר ליה: זיל נסה. (לך נסה). אמר ליה: ומי

שרי (מותר) לנסוייה להקב"ה, והכתיב לא תנסו את ה' אמר ליה: הכי אמר ר' הושעיה חוץ מזו – שנאמר: "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר, ובחנוני נא בזאת.

כידוע בערב פסח מתקיימת מצוות ביעור המעשרות ויודוי המעשרות, ועל כן מובנת קריאת הפסוק 'הביאו את כל המעשר אל בית האוצר' כהכנה לפסח.

ליל הסדר הוא החג המשפחתי ביותר מכל החגים. האב חייב לקיים מצוות והגדת לבנך. הפסוק: המסיים את ההפטרה מתאר את תפקידו של אליה הנביא: "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", פסוק מתאים לקריאה לפני ליל הסדר.

"שבת" – זכר או נקבה?

ואולם השאלה הנדושה שאנו שואלים כמסורת כנראה שאינה שאלה. שבת היא אמנם שם נקבה כפי שאנו מוצאים בפסוק:

(טז) וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:
(יז) בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ הוּא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפְּשׁ. (שמות ל"א טז-יז).

אך שבת היא גם קיצור מיום השבת. זכור את יום השבת לקדשו. (שמות כ' ז). ולפיכך בתפילה אנו אומרים גם וינוחו בה (בערבית) אך גם וינוחו בו (בשחרית), ואנו מברכים איש את רעהו בשבת שלום ומבורך ולא ומבורכת.

גם התשובה אינה לגמרי מדויקת. לפי מנהג תימן אין קוראים הפטרה זו, כיוון שהרמב"ם אינו מזכירה, ובכל זאת השבת מכונה שבת הגדול. מקור הכינוי לשבת שלפני הפסח אינו ברור. ולפיכך ניתנו טעמים רבים לכינוי הזה.

הגדול שבקהילה דורש

יש המבארים כי השבת נקראת כך משום שהגדול בקהילה, כלומר רב הקהילה דורש דרשה גדולה מענייני הפסח ודיניו. יש מי שמוסיף כי הדרשה הייתה ארוכה מאד, ונמשכה עד אחרי חצות יום, ולפיכך נראה להם יום השבת גדול וארוך.

בספר מהרי"ל (מנהגים) מובא:

דרש מהר"י סג"ל פעם אחת בשבת הגדול שנת קפ"ז לפ"ק, והיא השנה שנתבקש בחדש אלול אח"כ לישיבה של מעלה, תנצב"ה זכותו יעמוד לנו. ופתח הדרשה בק"ק וורמיישא בהאי לישנא: וידבר משה את מועדי (ויקרא כ"ג, מד) ר"ת: והלוי יעקב דורש ברשות רבותיו. אנכי תולעת מאיש ובזוי עם דעתי יוודע. שלשים יום שואלים בהלכות פסח, וסעד ספר הרקח ממשה רבינו ע"

ה שעמד מ"החדש הזה" – משמע חדש שלם. וכתב מהרא"ק ראייה דהא עמד בפסח ראשון והזהיר על השני עכ"ל.

ואמר מהר"י סג"ל דהיינו דוקא בזמן הקרבנות לבקר אחר מומין. ואף אשר עתה רבתה השכחה בגלותינו בעוה"ר, נהגו בשבת הגדול להוציא בדרשה חובת ציבור. וזהו אחד מן הטעמים שנקרא "שבת הגדול", על דרך שנקרא יום כיפורים "צומא רבה", לפי שמאריכין בו בתפלה ובתחנונים, כך מאריכין כאן בדרשות, משום דנפישו וחמירי הלכות פסח. והפייט קאמר "להוציא חובת ציבור", אלמא דחובה היא לדרוש.

ולעולם דורשים בשבת הגדול כשאין ערב פסח חל בו, דאז צריכין להקדים ולדרוש. ועמדו רבותינו הפייטנים ותיקנו את סדרם דרך כללות בקוצר, והיה בו די לראשונים. שוב נתמעטו הלבבות, ועמדו פרשנים כגון הר"ר שמואל מפלייזא פי' הפיוט ד"אלהי הרוחות", וגדול א' פי' הפיוט ד"אדיר דר מתוחים". וסמכינא אהא דכל בעל בית ילמוד הסדר, ובעו"ה מרוב טרדות ומיעוט הלבבות גם זה לא נעשה.

לזכר הנס הגדול של לקיחת הפסח

במסורת האשכנזית הסבר אחר לשם שבת הגדול: רש"י כורך את השם בשבת שלפני יציאת מצרים. בני ישראל נצטוו לקחת בעשור לחדש ניסן שה תמים, ולשמרו עד ליום ארבעה עשר לחדש, לשם קרבן פסח. העשירי לחדש ניסן של יציאת מצרים היה שבת. המצרים ניסו לפגוע בהם ולא עלה בידם. לזכר הנס הגדול קבל היום את התואר הגדול.

וזה לשון ספר הפרדס המיוחס לרש"י ולשון סידור רש"י סימן שנ"ב: שבת שלפני הפסח נהגו בני אדם לקרוא אותו 'שבת הגדול', ולא ידעו על מה הוא גדול מכל שבתות השנה, אלא לפי שניסן שבו יצאו ממצרים חמישי בשבת היה, כדאמרינן בסדר עולם, ומקחו של פסח מבעשור היה, בשבת שלפני הפסח. אמרו בני ישראל: הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו' אמר להם הקב"ה: עתה תראו הפלא אשר אעשה לכם. הלכו ולקחו איש איש את פסחו להיות להם למשמרת עד ארבעה עשר יום. כשראו כן המצרים היו רוצים לקום ולנקום מהם, והיו מעיהן מחותכין, ובאש נדעכין, ונידונין בייסורין ובחוליים רעים, ולא הזיקו לישראל. ועל שם שנעשו בו ניסים לישראל נקרא שבת שלפני הפסח 'שבת הגדול'. מפי רבי אברהם נוחו עדן.

גם בתוספות מסכת שבת דף פז עמוד ב ד"ה ואותו יום חמישי בשבת היה כו' – ואם כן ברביעי שחטו פסחיהם ונמצא בשבת שעברה לקחו פסחיהן, שאז היה בעשור לחדש. ועל כן קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול כדאמרינן במדרש (שמות רבה תנחומא פ' בא) כשלקחו פסחיהם, באותה שבת נתקבצו בכורות אומות העולם אצל ישראל, ושאלום למה היו עושין כך. אמרו להן זבח פסח לה', שיהרוג בכורי מצרים. הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל, ולא רצו. ועשו בכורות מלחמה, והרגו מהן הרבה. הה"ד למכה מצרים בבכוריהם.

הטעם שהובא בספר הפרדס מוזכר גם במקורות אלה: מחזור ויטרי (סימן רנט), ספר האורה (חלק ב' סב) דין שבת הגדול), טור אורח חיים (סימן תל), בית יוסף אורח חיים סימן תל.

שבת הגדה = שבת הגדול

יש הטוענים שמכיוון שמנהג אשכנז היה להתכונן לקריאת ההגדה בליל הסדר ולומר בשבת את ההגדה מעבדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו, נקראה השבת "שבת הגדה" שם שנשתבש במרוצת הדורות לשם שבת הגדול. השערה זו אין לה על מה שתסמוך.

ראבי"ה (ח"ב – מסכת פסחים סימן תכ"ה) מזכיר את המנהג הזה:

נהגו התינוקות להקדים ולקרות האגדה ביום שבת הגדול. וכענין זה כתוב בסדר רב עמרם. ונראין הדברים שכדי להסדיר בפיהם ויבינו בפסח וישאלו.

והוא ממשיך ומזכיר את טעמו של רש"י בספר הפרדס שהובא למעלה.

"גדול" – שנתחייב במצוות

כאשר קטן נכנס למצוות הוא הופך להיות גדול. המצווה הראשונה שנצטוו ישראל הייתה: "בעשור לחדש הזה – ויקחו להם איש שה לבית אבות". עם ישראל הפך להיות 'גדול מצווה ועושה'.

וכך אומר רבי דוד בן יוסף אבודרהם, מחכמי ישראל בספרד במאה הארבע עשרה בספרו 'פירוש הברכות והתפילות': שלכך נקרא שבת הגדול שהוא שבת ראשון שנכנסו למצוות.

“גדול” – בגלל ראשון של פסח הקרוי “שבת”

יש המבארים כי השבת נקראת השבת הגדול כיוון שאחריה יו”ט ראשון של פסח המכונה אף הוא לפי מסורת חכמים “שבת”. “וספרתם לכם ממחרת השבת”. כנגד הצדוקין המכחישים את מסורת חכמים, וקובעים כי ממחרת השבת היא שבת ממש, מכנים את השבת שלפני פסח שבת הגדול, לציין שלאחריה יבוא יום שבת נוסף, שבת קטן.

בסידור העתיק לפי מנהג קורפו נקראת גם השבת שלפני חג השבועות “שבת הגדול”, ויש בו “סדר לשבת הגדול של שבועות”.

כידוע, בכל מקום שאתה מוצא למנהג טעמים הרבה, הרי שמקורו לא ברור ולא ידוע.

מנהגים הקשורים לשבת הגדול, מתוך הספר “אוצר טעמי המנהגים” מאת שמואל פנחס גלברד

מקור הערך: ד”ר יהושע רוזנברג

5.4 . הגדה של פסח

בליל הסדר נשב כולנו סביב השולחן, נקרא את ההגדה כל המשפחה יחד ונספר את ניסי יציאת מצרים. ההגדה בנויה ממדרשי חז"ל, מזמורי תהלים, ברכות ופיוטים. בקריאתה יוצאים ידי חובת מצוות 'והגדת לבנך' וסיפור יציאת מצרים. ההגדה גם מאגדת בתוכה את שאר מצוות החג כקידוש על היין, שתיית ארבע כוסות, אכילת המצה, המרור והאפיקומן. מיציאת מצרים ועד היום הודפסו מאות אלפי הגדות לאורך כל ההיסטוריה, חג הפסח מסמל את לידתו של עם ישראל ויציאתו לחירות, הרבה מעבר לסמל יום העצמאות. חג החירות קושר יחדיו את שלבי ההיסטוריה ותכלית וחזון העם היהודי באותות ובסימנים שבליל הסדר.

סימני ההגדה

לסדר ההגדה נוצרו עם הזמן סימנים לזכירה. סדר הסימנים מחולק לפי השתלשלות מהלך הסדר.

לפי המסורת מי שחיבר את סימני ההגדה הוא רבי שמואל מפלייזא מבעלי התוספות. שמירה על המסורת – כמוה כשמירה על הזהות הלאומית ומביאה לאחדות המשפחה, ההרמוניה היפה של הסדר משתלבת על ידי אמירת ההגדה בצוותא עם כל בני המשפחה.

סדר הסימנים של מהלך ליל הסדר :

קִדְּשׁ: קידוש של ליל החג,

וְרַחֵן: נטילת ידיים ללא ברכה לפני אכילת הכרפס,
(מכיוון שהכרפס נאכל כאשר מטבילים אותו במי מלח).

יַחַן: חציית אחת משלושת המצות המונחות על השולחן והחבאת אחד מהחצאים לאפיקומן.

מִגִּיד: זהו החלק העיקרי בליל הסדר שבו קוראים את רוב ההגדה ומספרים על יציאת בני ישראל ממצרים.

רַחֲצָה: נטילת ידיים לפני אכילת המצה.

מוֹצֵיא מִצָּה: אכילת 'כזית' (שיעור מן התורה) של מצה בהסבה על צד שמאל.

מְרֹר: אכילת 'כזית' מרור כדי לזכור את מרירות השעבוד אותו עברו אבותינו במצרים. (נהגו לטבול את המרור בחרוסת שמסמלת את הטיט שבו עבדו בני ישראל בפרך).

כּוֹרֵךְ: אכילת מצה ומרור כשהם כרוכים ביחד (זכר למנהגו של הלל הזקן בימי בית המקדש).

שְׁלַחַן עוֹרֵךְ: סעודת החג לאחר אמירת ההגדה.

צְפוּן: אכילת האפיקומן לאחר הסעודה.

בְּרַךְ: לאחר אכילת האפיקומן מברכים ברכת המזון.

נִרְצָה: סיום הסדר, אמירת פיוטים לפי מנהגי העדות השונות.

ארבע כוסות של יין

במהלך הסעודה לפי סדר ההגדה שותים ארבע כוסות של יין, שהן מסמלים את ארבעת לשונות הגאולה. בזמן שתיית ארבע הכוסות יש להסב על צד שמאל כמנהג בני החורין באותה תקופה, אך אין להסב בזמן קריאת ההגדה עצמה. הכוס החמישית מוזגים אותה כנגד הלשון החמישית שמדברת על הגאולה העתידה – 'והבאתי' והיא נקראת: 'כוס של אליהו הנביא' שעתיד לבשר אותנו על הגאולה.

קריאת ההגדה

ישנם מנהגים שלפיהם עורך הסדר קורא את כל ההגדה וישנם מנהגים שלפיהם כל משתתף בסדר קורא קטע בתורו. ישנם קטעים ידי שנוהגים לשיר אותם יחד, כל המשתתפים במנגינה. ההגדה מיועדת לכל הגילאים אולם ישנו הדגש מיוחד לשתף את הילדים. הרבה ממנהגי ליל הסדר נועדו לעורר אצלם עניין וסקרנות, כדי שישאלו במה שונה הלילה מכל הלילות. כגון, אכילת הכרפס בתחילת הסדר וסילוק המאכלים מהשולחן בטרם האכילה. נהוג עוד שהילד הקטן בבית קורא את נוסח ה'מה נשתנה' מתוך ההגדה, שבו נשאלות ארבע שאלות על השינויים שבין ליל הסדר ללילות רגילים. מנהג גניבת האפיקומן הונהג על מנת להשאיר את הילדים ערים במהלך הסדר. ישנם הנוהגים להציג את עצמם כבאים מארץ רחוקה, מעין 'משחק' שגורם לשמחה והתרגשות אצל הילדים. גם המנהג להשאיר כיסא לאליהו הנביא, או המנהג לפתוח לו את הדלת, מטרתו להשאיר את הילדים ערים. בנוסף נוהגים לחלק לילדים קליות אגוזים, או בימינו ממתקים שונים כדי שיוכלו להישאר ערניים עד סיום הסדר.

ההגדה בראי הקבלה.

לפי תורת הקבלה, ההגדה אוצרת בתוכה רמזים רוחניים עמוקים שאותם עובר האדם בדרכו להתקרבות אל הבורא, כפי שכתוב בקטע שמתוך ההגדה: 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, לא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה, אלא אף אותנו גאל עמהם...' עבורנו יציאת מצרים אינה אירוע חד פעמי, אלא חלק מעלייה רוחנית מתמדת. צורת מבנה ההגדה, מייצגת את השלבים שאותם עובר האדם בדרכו הרוחנית, כאשר נקודת ההתחלה היא תחושת הריקנות והאפסיות. תחושה זאת מתבטאת בשיר הפותח את ליל הסדר – 'מה נשתנה' ארבע הקושיות מייצגות את הקשיים והשאלות, אותם מעלה האדם בדרכו הרוחנית, שבלעדיהם אינו יכול להשתחרר מכבלי הריקנות והאגו הפנימי כדי להגיע לחירות אמיתית. ארבעת העולמות שמבטאים תהליכים רוחניים בתורת הקבלה, מכונים בתורת הנסתר 'אבי"ע' שהם ראשי תיבות של שמות העולמות: עשייה, יצירה, בריאה ואצילות. המספר ארבע הינו מוטיב מרכזי בהגדה. דוגמא לכך ניתן למצוא בשתיית ארבע כוסות המקבילות כנגד לשונות הגאולה וארבעת העולמות כפי שמבאר האר"י הקדוש. פירושים רבים נכתבו על ידי המקובלים על ההגדה, מאחר שיציאת מצריים הינה היסוד לזכירת חסדי הבורא ולעלייה רוחנית.

6.1 . שלום לעם/ מבט לחיים
הדרקון שבלע את הירח / דוד קליינר

הרוח הקלילה השיטה את האנייה ברוגע. כריסטופר קולומבוס ישב בתא רב החובל באניית המפרשים שלו 'סנטה מריה' ועיין בתרשימים השונים, כשלפתע נכנס אל התא בבהילות אחד מן המלחים כשעל פניו מבט מודאג: 'כדאי שתבוא אתי אדוני רב החובל, יש משהו שאתה צריך לראות...'. קולומבוס שכבר עבר סכנות רבות במרחבי האוקיינוסים לא התרגש במיוחד, הוא קם ממקומו והתלווה אל המלח. הלה ירד אל בטן האנייה והגיע לקצה אחד התאים, 'תראה את זה, אדוני' התכופף והצביע על אבקה חומה שהייתה מפוזרת על הרצפה.

קולומבוס התכופף והעביר את אצבעו על גבי האבקה תוך כדי שהוא סורק את התא 'זה נראה מאוד לא טוב' אמר רב החובל הוותיק. 'התופעה הזו נגרמת מזן אלים של תולעים, כאשר הן חודרות לספינה, הן אוכלות את קורות האנייה עד היסוד. בקצב הזה תוך כמה שבועות אנו עלולים לשקוע למצולות...'

קולומבוס עלה בחזרה אל תאו והחל לחשב את מיקום היבשה הקרובה ביותר אליהם, לאחר בחינה מדוקדקת של המפות הגיע למסקנה שדומיניקה היא המדינה הקרובה ביותר. הוא החל לחשב כמה זמן ייקח לספינה להגיע אל החוף. אפשרות העצירה בדומיניקה לא הייתה הטובה ביותר עבורם, מכיוון שבאותה תקופה התגוררו בה בני שבט הארוואק האינדיאני שלא חיבבו במיוחד את הזרים הספרדים. קולומבוס אותת לספינה השנייה שנסעה איתם במשלחת שיש לו דבר מה חשוב לספר להם. לאחר שאנשי הצוות משתי הספינות התקבצו יחדיו, הוא תיאר להם את ההתפתחויות המדאיגות, והודיע לכל הנאספים: 'כל מי שאין צורך הכרחי שיישאר איתי, יעלה כעת על האנייה השנייה שתשוב לספרד על מנת לבקש עזרה. אני ומספר מצומצם של אנשי צוות נישאר על האי עד שתחזרו עם ספינה נוספת כדי לחלץ אותנו מכאן.'

אנשי הצוות ארזו את מטלטליהם ועברו לספינה השנייה, קולומבוס נותר עם עשרה אנשים ויחד עימם הפנה את חרטום הספינה אל עבר דומיניקה. כאשר הגיעו שניים מאנשי הצוות של קולומבוס ירדו מהאנייה, ומיד קיבלו את פניהם המקומיים בחביבות ואף העניקו להם מזון ושתייה. ירדו מהספינה כל אנשי הצוות מעודדים מהיחס הטוב לו זכו מהמקומיים, הם התערו בין התושבים והקימו לעצמם צריף באזור החוף. הבעיה התחילה כאשר אנשי צוות הספינה שהיו גסים ומחוספסים התחילו להתייחס אל האינדיאנים בזלזול, דיברו אליהם בגסות והתנהגו עימם כאילו היו עבדים שלהם. הדבר נמשך זמן מה, עד שבאחד הימים אסר ראש השבט על נתיניו לדבר עם הספנים משוב ועד רע וכמובן לא לספק להם מאומה אפילו בעד כסף ומתנות.

קולומבוס ניסה להיפגש עם ראש השבט הזועם כדי להרגיע את הרוחות ולהתנצל על התנהגות המלחים, אבל המנהיג מצדו לא הסכים להיפגש עמו בשום פנים ואופן, הוא שלח אליו מסר תקיף שתוכנו היה: 'אנו לא נעזור לכם יותר, לעולם!'

לאחר יומיים נגמר להם מלאי המזון והשתייה. לא היה לקולומבוס ואנשיו שום סיכוי אפילו לנסות לחדור לשטחם של הילידים שמנו אלפי אנשים חמושים בחיצים וחניתות, הם הבינו שאם המצב לא ישתנה הם עלולים למות מרעב. אנשי הקבוצה פנו לקולומבוס והתחננו אליו שימצא פתרון עבורם. קולומבוס עלה על ספינתו שכבר נטתה על צידה, נכנס לתאו והחל לתור במוחו אחר פתרון מעשי, כאשר הוא מדפדף בספריו המדעיים.

להפתעתו הוא גילה שלפי החישובים האסטרונומיים שמופיעים בספרו של האסטרונום היהודי רבי אברהם זכות, אמור היה להתרחש יומיים לאחר מכן ליקוי לבנה מלא. הוא נטל את האלמנך (כלי לבדיקת המיקום לפי הכוכבים) שקיבל מרבי אברהם בשעה שלימד אותו את חכמת הניווט בים לפני גירושו מספרד, וצפה בכוכבים.

'אכן כן, ליקוי לבנה נדיר ייראה במלואו בג'מייקה! הרהר קולומבוס בהתרגשות. הוא יצא בריצה מן הספינה ושם פעמיו אל עבר ביתו של ראש השבט. כשהגיע פנה אל אנשיו שעמדו מחוץ לאוהל של המנהיג: 'יש לי מסר חשוב להעביר למנהיגכם! אמר בתקיפות לשומרים 'אם לא תתחילו לסייע לנו מיד באספקת מזון ושתייה, אגרום לכך שדרךקון ענק יבלע בעוד יומיים בחצות הלילה את הירח והוא לא יאיר לכם את השמיים לעולם!'

האינדיאנים גיחכו בקול למשמע 'איומיו' של רב החובל הספרדי, אבל לאחר יומיים כאשר הגיעה שעת חצות, בדיוק כאשר הירח היה במלואו הוא התחיל להעלם בצורה איטית. הילידים הביטו בחרדה לעבר הירח ההולך ונעלם, ומנהיגם רץ בעצמו אל ספינתו של קולומבוס והחל לקרוא בשמו בקול גדול, אבל רב החובל החליט להתעלם מהקריאות ולא לצאת מחדרו. כאשר הירח נעלם לחלוטין משמי דומיניקה נכנס המנהיג להיסטריה, הוא החל להתחנן ולהבטיח לרב החובל שמעתה ואילך הוא ידאג אישית לכל צורכיהם העיקר שיחזירו לו את הירח.

רק לאחר שעה יצא קולומבוס מן החדר והסכים ברוב חסדו לוותר לאינדיאנים ולהשיב להם את הירח. המנהיג הבטיח לספק מיידית מזון

ושתייה ככל הדרוש וקולומבוס יצא אל הסיפון ונפנף בידיו לעבר השמיים.
לאחר מספר דקות החל הירח לבצבץ מחדש בשמי דומיניקה...

סיפור אמיתי זה מתאר כיצד ניצלו אנשיו של קולומבוס, אודות לידיעות
המדהימות אותן הוא למד מהחכם היהודי. הדבר מוכיח פעם נוספת כיצד
לאורך כל ההיסטוריה, הסודות המדהימים של חכמת האסטרונומיה
וסודות עיבור הירח עברו מדור לדור, בין חכמי התורה. חכמת העיבור
ניתנה למשה רבנו כאשר יצאו עם ישראל ממצרים, בעת שנאמרה לו
פרשת 'החודש הזה לכם'. חכמה מיוחדת זאת עברה בסודיות מוחלטת בין
מספר מועט של חכמי ישראל בכל דור, ואנו רואים כיצד טמן הקב"ה את
כל החכמות בתורה והעניק אותן לחכמים.

6.2 . סיפור לשבת

לישון כשהרוח נושבת / הרב איתמר מאיר

השער ננעל בשני מנעולים כבדים וג'פרי בדק האם עמודי השער נעוצים היטב בתוך האדמה. הוא עבר בין גדרות החווה, לוודא ששום דבר לא נשאר בחוץ. בבעלותו של ג'פרי הייתה חווה מצליחה הפרושה על עשרות דונמים לאורכו של חוף האוקיינוס האטלנטי. במשך תקופה ארוכה מאוד חיפש ג'פרי עובדים מסורים ואחראים, כאלו שיוכל לסמוך עליהם בניהול החווה. רוב האנשים שפנו אליו והיו בעלי ניסיון בניהול חוות, חששו לעבוד בחווה הצמודה לחוף מכיוון שהם חששו מהסופות הנוראיות שהשתוללו על פני האוקיינוס האטלנטי. הסופות הידועות לשמצה זרעו הרס וחורבן נוראי בחוות הסמוכות לחוף והותירו אחריהם נזקים בלתי הפיכים לבניינים ולתוצרת החקלאית. בגלל המיקום הגרוע של החווה, קיבל ג'פרי זרם קבוע של סירובים ממועמדים בעלי ניסיון בתחום והוא המשיך לחפש בתקווה שימצא יום אחד מנהל אחראי שיהיה ניתן לסמוך עליו בעיניים עצומות.

באחד הימים קיבל ג'פרי טלפון. האיש מעברו השני של הקו, שהציג את עצמו בשם אוסטין התעניין בהצעת הניהול של החווה ובשונה משאר המועמדים ששללו את הרעיון כששמעו שמדובר בחווה על חופי

האוקיינוס, ביקש הלה להיפגש עם ג'פרי. כשנפגשו התגלה האיש כאדם רזה ונמוך קומה בגיל העמידה. ג'פרי סייר עמו ברחבי החווה והלה הודיע כי המשרה נראית לו מתאימה וכי הוא מוכן להתחיל בעבודה. 'אתה יודע לעבוד טוב בחווה?!' שאל ג'פרי בספקנות. אמנם ההמלצות שהביא על כישוריו היו נראות אמינות, אבל הוא חשש במקצת מיכולתו של אוסטיין להתמודד עם הסופות ההרסניות. 'זבכך, אני יכול לישון גם כשהרוח נושבת...' השיב אוסטיין ברצינות. ג'פרי תמה לשמע התשובה המוזרה אבל לא היו לו אפשרויות נוספות, הוא היה נואש לעזרה והרגיש שהוא עומד לקרוס בקרוב אם יד נוספת לא תיקח על עצמה את התפעול השוטף של החווה הגדולה.

אוסטיין החל בעבודה, הוא התגלה כאדם חרוץ ושתקן שממעט בדיבור, אבל עושה את עבודתו במסירות ובנאמנות. הוא היה עסוק בעבודה בחווה מבוקר עד ערב וג'פרי התחיל להרגיש שהוא מרוצה מעבודתו היסודית של האיש הקטן.

לילה אחד החלה הרוח לילל בקול רם מכיוון החוף, ג'פרי החל להרגיש את עוצמת הרוח שהחלה לזעזע את הבית והבין כי סופה חדשה נראית באופק. הוא קפץ ממיטתו, הדליק פנס רב עוצמה ומיהר לבדוק את המתרחש. השמיים היו אפורים ועוצמת הרוח רק עלתה מרגע לרגע. ג'פרי שנלחץ למראה הסופה המתקרבת, מיהר אל חדר השינה הסמוך של העובדים השכירים. הוא ניער את אוסטיין ממיטתו וצעק: 'קום! סערה מתקרבת! יש דברים שחייבים לקשור כדי שלא יעופו ברוח הנוראית הזאת!'

אוסטיין התהפך במיטתו, הביט בג'פרי ואמר בתקיפות: 'לא אדוני, אמרתי לך עוד בהתחלה. אני יכול לישון גם כשהרוח נושבת...' ג'פרי הזועם כמעט והתפתה לטלטל אותו ממיטתו מתוך האדישות, הלחץ כמעט והוציא אותו מדעתו. הוא כבר גמר בדעתו לפטר את אוסטיין בהקדם ומיהר החוצה כדי להתכונן לסערה. הוא היה בטוח שהחווה הולכת לעוף ברוח ומיהר לרוץ

לעבר הרפת כדי שלא ייגרם נזק לעדרי הבקר. כאשר הגיע אל הרפת גילה לתדהמתו שכל ערמות החציר היו מכוסות בברזנט. גג הרפת היה קשור בחבלים עבים, אל יתדות ברזל שהיו תקועות עמוק באדמה. כל הפרות היו סגורות ברפת והדלת הייתה נעולה היטב ואטומה בלוחות פלדה. הוא המשיך לעבר הלול וגילה כי כל התרנגולים היו בלול, וכל הדלתות היו נעולות על סורג וברית. התריסים היו מאובטחים כראוי, כל החפצים היו קשורים בצורה יסודית, שום דבר ברחבי החווה לא יכול היה לעוף והכול היה בטוח ומוגן.

רק כעת הביין ג'פרי למה התכוון העובד שלו. הוא סיים את הסיור ברחבי החווה, פנה חזרה אל חדרו של אוסטיין וביקש ממנו סליחה על התנהגותו הלחוצה. הוא נכנס חזרה לביתו ועמד מהורהר למול החלון. שריקות הרוח רק התגברו, אבל אז, בפעם הראשונה מאז שהוא זוכר את עצמו, חזר ג'פרי למיטתו כשהוא רגוע, כדי לישון אף הוא, בזמן שהרוח נושבת..

**

אמונה. היא מילת המפתח בחג החירות. בזכות אמונתם של בני ישראל בבורא העולם זכו לצאת ממצרים, לקבל את התורה במדבר ולהיכנס לארץ ישראל. האמונה היא העוגן היציב שבו יכול להיאחז האדם. כאשר אתה מוכן מבחינה רוחנית, נפשית, פיזית והאמונה היא חלק בלתי נפרד ממך, אז אין לך ממה לפחד. אדם שמאמין, אינו מתרגש מבעיות, ממשברים. כאשר האמונה היא אבן היסוד שבחייך, אתה יכול לישון בבטחה גם כאשר הרוח נושבת ומזעזעת את החיים שלך. האם אתה יכול לישון, גם כשהרוח נושבת?

6.3. פתגם שבועי

פתגמים יהודיים

1. סוף מעשה במחשבה תחלה

פירוש הביטוי : על-מנת להצליח יש לתכנן דברים מראש.

הביטוי מופיע במקור בספר קבלה קדום בשם "מערכת האלוהות".
הספר "מערכת האלוהות" חובר בסוף המאה ה-13 או בתחילת המאה ה-14 בידי מחבר בלתי ידוע.

ר' שלמה הלוי אלקבץ שיבץ את המשפט הזה בפיוטו "לכה דודי":

לְכֵה דוּדֵי לְקִרְאֵת כְּלָה פְּנֵי שַׁבַּת נִקְבְּלָה
שְׁמוֹר וְזָכוֹר בְּדַבּוֹר אֶחָד הַשְּׁמִיעֵנוּ אֵל הַמִּיחָד
ה' אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד לְשֵׁם וְלִתְפָאֶרֶת וְלִתְהִלָּה
לְקִרְאֵת שַׁבַּת לָכוּ וְנִלְכֵה כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה
מֵרֵאשׁ מְקַדֵּם נְסוּכָה סוֹף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשְׁבָה תְּחִלָּה

2. "אהבה התלויה בדבר – בטל דבר, בטלה אהבה."

(אבות ה', י"ט)

3. "ואהבת לרעך כמוך." ~ (ויקרא, י"ט, י"ח)

כמו שאתה רוצה שיעשו לך דברים טובים תעשה לאחרים.
על פסוק זה אמר רבי עקיבא, "זהו כלל גדול בתורה".

4. "אל תלבין פני חברך ברבים."

5. "היה זנב לאריות ולא ראש לשועלים."

תזונה נכונה בפסח

אורטל רובינוביץ, מנכ"לית, דיאטנית קלינית ומאמנת כושר

חג הפסח, המסמל את היציאה מעבדות לחירות, עלול בקלות להתחיל כדור שלג מתגלגל שתחילתו בארוחת החג וסיומו במימונה. מעטים האנשים שמסיימים את החג עם אותה המידה במכנסים. אכילה של "קצת" מעבר למה שהגוף צריך בארוחת החג, עלולה להתחיל את כדור השלג המדובר, כשאחריה מלוות מחשבות כגון "אם אבדנו אז אבדנו" או "תמות נפשי עם פלשתים". אז על מנת שלא תסיימו את חג החירות בשעבוד לדיאטה קיצונית כזו או אחרת, לפניכם כמה נקודות אור למחשבה: כשבאים לארוחה מורעבים – זה מתכון לצרות. ארוחת החג הופכת לסיוט מתמשך, קריאת ההגדה נעשית בחופזה בכדי להגיע כבר לרגע המיוחל. הטעימות עם הברכות הופכות לארוחה של ממש ואז כשמגיע הזמן, לאחר יום שלם של צום, אוכלים ללא הבחנה על מנת להשכיח מהגוף את טראומת הצום שעבר. לאחר ארוחה דשנה שכזו הגוף במצב מלחמתי, סמני הדלקת עולים ואין פלא שמרגישים לא טוב.

להלן מתכון לשפיות בערב החג ובהמשכו:

1. אין צורך בצום עד לארוחת החג, מומלץ לאכול ארוחות קטנות בעלות צפיפות קלורית נמוכה כגון: מרקים, ירקות בכל צורה, דברי חלב, ולפני ארוחת החג איזשהו יוגורט. האכילה שלפני תאפשר רוגע בארוחה.

2. תסתכלו על ארוחת החג ותבחרו את מה שהכי בא לכם, זהו זמן מעולה לתרגל את הרגלי האכילה שלכם. תאכלו לאט, תתענגו על הטעמים ותיהנו. נסו להקשיב לגוף וכשאתם מתחילים להרגיש את השובע מגיע, החליטו שסיימתם לאכול בידעה שאוכל יהיה גם מחר.

3. כוס יין שוות ערך ל-100-150 קלוריות. יין אדום חצי יבש/יבש נהדר לעלייה ברמות הכולסטרול הטוב (HDL), אך בסופו של יום הכל מתחיל ונגמר במידתיות.

4. המצות כפי שכבר חוויתם עושות לחלקנו בעיות עיכול לא מעטות, החל בגזים וכלה בעצירות. כל מצה שווה מבחינה קלורית ל-2

פרוסות לחם ומשביעה הרבה פחות. אי לכך "המוח היהודי המציא לנו פטנטים" = מצה קלה מחיטה מלאה, ששווה מבחינה קלורית לפרוסת לחם ומכילה סיבים תזונתיים, אלו עוזרים למערכת העיכול בהתמודדות הקשה.

5 . כדאי להגביר את תחושת השובע במהלך הארוחה בעזרת ירקות בכל צורה ותוספת נוזלים. שתייה כדוגמת מים/ סודה יתרמו לתחושת מלאות ובאופן כללי יעזרו לעצירות המלווה את חג הפסח.

6 . "הכוכבים העולים" של מאכלי החג הינם פחמימות על סוגיהן כגון: תפוז, א, מצות, עוגיות פסח, אורז וכד'. כאשר אנו אוכלים פחמימות אלו לבדן, תחושת השובע נשארת זמן קצר ותחושת הרעב הנוספת אינה מאחרת לבוא. כמו כן, עודף של פחמימות הופך לשומנים ומועבר ישירות למחסני השומן. לכן כדאי לשלב איתן חלבונים כגון: דג/ עוף/ בשר בקר רזה (סינטה /פילה)/ גבינות/ ביצה וכד', אשר יתרמו לתחושת שובע ממושכת יותר.

7 . חג הפסח אהוב על חובבי הטיגון. הטיגון מפחית מערכו התזונתי של המזון ומשלב את כמות הקלוריות. אפשר להכין "מצה ברייט" מעולה בתנור ועם שליש מהקלוריות, אתם מוזמנים לנסות.

8 . אם אתם מתארחים מומלץ להביא משהו טעים ודל בשומן (ולא להביא לכם שחושבים שאין "חיה" כזו, תופתעו לגלות כמה אתם מפספסים). אם אתם מארחים תנסו להתחשב בבריאות האורחים, אפשר להכין אוכל מדהים ובריא מבלי לגרוע בטעם. ניתן לשאוב רעיונות למתכונים בריאים שפורסמו ע"י לקוחות של דיאטנית עד הבית.

לסיום, החג יכול להפוך לחג של פעילות כייפית ומהנה: טיולים בחול המועד בחיק הטבע, פעילויות ספורטיביות וכל מה שמסב לכם שמחה תוך כדי תנועה. הארוחות המשפחתיות / עם החברים הן חלק מההנאה ולכן השתדלו להוציא אנרגיה באותה מידה שאתם מכניסים. בסופו של דבר – הכל עניין של מידתיות.

בברכת חג כשר שמח ובריא,

8. אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה

י"ג ניסן של"ה 3.4.1575 נפטר רבי יוסף קארו מחבר ה"שולחן ערוך"

רבי יוסף קארו נולד בספרד ובעקבות גירוש ספרד בשנת 1492 עזב עם משפחתו לתורכיה, כבר בגיל צעיר התגלה כעילוי. כשהיה בגיל 40 עלה לארץ והתיישב בצפת ששם החלה פריחתה מחדש של היהדות בארץ ישראל ולאחר מספר שנים התמנה לרב העיר. רבי יוסף קארו כתב ספרים רבים והחשוב והמפורסם שבהם הינו ספר "השולחן ערוך" בה קיבץ את כל ההלכות (בהתבסס בעיקר על דברי הרמב"ם). באופן טבעי ההלכות המופיעות בספר מתייחסות בעיקר ליהדות ספרד וכשהגיע ספר זה לאשכנז השלים רבי משה איסרליש (הרמ"א) את ההתאמה האשכנזית. ספר השולחן ערוך הינו הספר ההלכה החשוב ביותר וכל ההתדיינות ומערך השיפוט היהודי הלכתי נסמך בעיקר על ספר זה. רבי יוסף קארו שמר במשך כל חייו על אורח חיים צנוע וכך גם כשנפטר ונקבר בעיר צפת נרשם על קברו נוסח פשוט וצנוע "פה נטמן ר"י קארו בעל המחבר של שולחן ערוך".

י"ד ניסן ד' תתצ"א 6.4.1135 נולד רבי משה בן מימון – הרמב"ם

הרמב"ם (רבי משה בן מימון) מי שנחשב לגדול פוסקי ההלכה בכל הזמנים שעליו נאמר "ממשה (רבינו) עד משה (בן מימון) לא קם כמשה". משפחתו סבלה מרדיפות והיגרה למרוקו והתיישבו בעיר פאס ומשם לארץ ישראל ועקב המצב הקשה ששרר בארץ עבר הרמב"ם והשתקע במצרים. הרמב"ם התפרנס ממקצוע הרפואה היות והיה נאמן לשיטתו שלא להתפרנס מלימוד תורה. היות ונודע כאחד מגדולי הרופאים התמנה להיות רופאו האישי של מלך מצרים. הרמב"ם כתב מספר ספרים ובהם "משנה

תורה" שהינו ספר הלכה החשוב ביותר שבו קיבץ הרמב"ם את כל ההלכות לפי נושאים, וכן כתב את הספר "מורה נבוכים" בו גישר הרמב"ם בין הפילוסופיה היהודית לבין הפילוסופיה של אריסטו היווני. בנוסף, שלח הרמב"ם איגרות לתפוצות ישראל שהידועה שבהם היא "אגרת תימן" כדי לחזק את ידיהם ולהמשיך ולשמור את תורת ישראל ולהזהר מנביאי שקר. עצם כתיבתו של הרמב"ם את התורה שבע"פ כהלכות הביא למתנגדים רבים. הם טענו שהספר הוא יצירת הלכה מופשטת, המנותקת ממקורותיה – התלמוד. המתנגדים התנגדו גם לסמכות הבלעדית בפירוש ובפסיקה שנטל הרמב"ם לעצמו. מתנגדים כמו גם נגד השקפותיו בעניין תחיית המתים ההתנגדות למורה נבוכים הייתה חריפה בהרבה – בעיקר בשל השוואתו לפילוסופיות אריסטו במקומות מסוימים הוחרם הספר ואף נשרף. אך למרות ההתנגדויות, היו ספריו (בעיקר בהלכה) נפוצים בכל תפוצות ישראל. ספר ה"שולחן ערוך", מאבני יסוד ההלכה, מושתת ע"פ פסיקתו של הרמב"ם. היות ואת ספריו כתב בעברית חידש הרמב"ם מספר מילים ובהם "מעבורת", "אומדן", "מניעה", "חבלן" ועוד. הרמב"ם נפטר במצרים ואולם ביקש שלא יקבר שם. לפי המסורת קבר הרמב"ם נמצא בטבריה.

ט"ו ניסן 70 נפלה מצדה בידי הרומאים

מצדה נמצאת בדרומו של ים המלח, צוק המצדה מתנשא לגובה ומוקף מכל עבריו בתהומות ולכן יונתן בנו של מתתיהו החשמונאי (חנוכה) החליט לבצר את המקום ובנה שם מצודה. מספר שנים לאחר מכן החליט הורדוס המלך לבנות במקום זה את אחד מארמונותיו גם כמקום יציאה לחופשה וגם כמקום אליו יוכל להימלט בשעת הצורך. לאחר מותו נשאר במקום חיל מצב רומאי. בשנת 66 לספירה נכבש המקום על ידי קבוצה של קנאים יהודיים (סיקריקים) אשר הצליחו במבצע שלא היה מבייש שום יחידה מובחרת ושלא דרך הרכבל אלא דרך "שביל הנחש" (מצידו המזרחי

של המצדה) חדרו למבצר. והיות והיה להם קצת "משעמם" החלו
"להציק" הן לרומאים והן למתיישבים היהודים בעין גדי.

לאחר חורבן בית המקדש השני בשנת 70 לספירה נמלטו מספר קנאים
מירושלים ובראשם אלעזר בן יאיר והתמקמו במצדה. בשנת 72 לספירה
כיתרו כעשרת אלפים חיילים רומאים את מצדה על מנת לכובשה. לצורך
כך החלו הרומאים בבניית סוללת עפר למרגלות הצד המערבי על מנת
שיוכלו לקרב את מכונות המלחמה שלהם (כיום באיזור הסוללה נערך מיד
פעם מופע אורקולי המספר את ההיסטוריה של מצדה, הגישה לאיזור
הסוללה היא מכיוון מערב מהעיר ערד (כביש ללא מוצא לים המלח)).
המצור נמשך מספר חודשים ובמהלכו ניסו הרומאים מספר פעמים להבקיע
את חומת המבצר. לאחר שהובקעה החומה בנו הנצורים חומת עץ ועפר
מאולתרת, אבל אז נכחו לדעת כי אין להם תקווה.

משהבין אלעזר בן יאיר שאכן אבדה תקוותם הוא כינס בליל הסדר את
כל התושבים ושכנע אותם שאסור להן ליפול בידי הרומאים אלא
להתאבד. בשלב הראשון לא היתה הענות גדולה ולכן נאם בפניהם
בשנית. לאחר מכן כל 1000 הנפשות שהיו במצודה התאבדו למעט מספר
נשים וילדים אשר סיפרו לרומאים את כל הקורות אותם.

אחד מהממצאים המעניינים ביותר שנמצאו בחפירות היה אוסף של
חרסים ועליהם רשומים שמות של אנשים, לדעת החוקרים חרסים אלו הם
חרסי הגורל שעל פיהם נקבע הסדר של התאבדות המשפחות. יגאל ידין
מגדולי הארכיאולוגים (ביחוד במצדה) כותב בספרו שממצא זה הינו
הממצא המרגש ביותר שאות חפר ומצא בכל ימי פעילותו הארכיאולוגית.

מצדה חקוקה היטב בתודעה היהודית תחת הסיסמא "שנית מצדה לא
תיפול" ואכן כשהיה חשש בזמן מלחמת העולם השניה שהגרמנים
והאיטלקים עלולים לכבוש את הארץ גובשה תוכנית בשם "מצדה" ובה
הוחלט על התבצרות היהודים בהר הכרמל.

עבור מדינת ישראל המודרנית, מצדה מהווה סמל ליהודים שבחרו למות כאנשים חופשיים, מאשר להילקח לעבדות או להיהרג על ידי הרומאים. סמל ששימש כאידיאל ציוני. בתקופת כהונתו של משה דיין כרמטכ"ל הפכה מצדה לאתר השבעה של טירוני חילות שונים של צה"ל. לא רק חיל השריון התחיל להשביע על מצדה ולמרגלותיה; היו גם השבעות של יחידות אחרות, ביניהן חטיבת 'גבעתי' וטירוניות של חיל הנשים (ח"ן). לפי המתואר היו אלו טקסים מרשימים, מאות חיילים עולים בטור ארוך במעלה שביל הנחש ובדרך כלל מושבעים במסדר לילי, לאור לפידים וקוראים לעבר ההרים, שהחזירו אליהם את ההד: "שנית מצדה לא תיפול!".

להלן מספר קטעים מנאומו של אלעזר בן יאיר (כפי שמתאר יוסף בן מתיתיהו בספרו "תולדות מלחמת היהודים ברומאים": "על כן תמותנה נא נשינו בטרם נטמאו, ימותו נא בנינו בטרם טעמו טעם עבדות. ואחרי כן נגמול איש לרעהו חסד גיבורים, ומה טוב ומה יפה יהיה בנושאנו את חירותנו אלי קבר, ולפני מותנו נשחית באש את הרכוש ואת המבצר. ויודע אני נכונה כי יתעצבו הרומאים אל ליבם, אם לא יתפסונו חיים, ויבושו מתקוותם למצוא שלל. רק את הצידה נשאיר להם, למען תהיה לעדה אחרי מותנו, כי לא ספנו ברעב ובמחסור, כי אם בחרנו במוות מחיי עבדות, כאשר קיבלנו על עצמנו מראש". (לכל מי שמטייל באיזור מוכרים לו השמות: בקעת קנאים, מעלה יאיר, נחל אלעזר ועוד)

ט"ו ניסן ת"פ 23.4.1720 נולד הגאון מווילנא

רבי אליהו מווילנא המכונה הגאון מווילנא (הגר"א – הגאון רבי אליהו) נולד למשפחת רבנים ובגיל צעיר מאד הראה בקיאות מדהימה כשכבר בגיל שש וחצי נתן דרשות בבית הכנסת ובגיל 10 לא נמצא מורה שיכל ללמד אותו. מעבר ללימוד בתורה ובהלכה למד גם קבלה וניסה אף ליצור "גולם" ואולם נטש משימה עקב ההבנה שטוב לא ייצא מזה. רבי אליהו אף

למד מדעים מדויקים כאלגברה, גיאומטריה וגם גיאוגרפיה. התעניינותו נבעה מהצורך להבין הלכות מסוימות שהדרך היחידה להבין אותם היא מתוך הבנת הנדסה, פיזיקה ומדעים נוספים. מסופר עליו שיישן בקושי והיה מסתפק בארבעה נמנומים קלים במשך היממה וכשהיה מתעייף היה מכניס את רגליו בקערת מים. הגר"א הטיף לעלות לארץ ואף החל במסעו כשמסיבה בלתי ברורה חזר לוויילנא ואולם הרבה מתלמידיו עלו לארץ (הרבה לפני שהרצל חשב על כך) והתיישבו בירושלים ובצפת.

כשהחלה תנועת החסידות מיסודו של הבעל שם טוב חשש הגר"א מתנועה זו וחשבה למסוכנת, הוא כל כך חשש מכך, עד שאפילו לא הסכים להיפגש ולשבת עם נציגים חסידיים. פעמיים נשלחו אליו משלחות בכדי לנסות ולשוחח איתו, אבל הוא פשוט סירב להקשיב להן. מה שהדאיג את הגר"א לא היה דווקא האספקט הקבלי של החסידות (אחרי הכול, הוא עצמו למד קבלה), אלא הפוטנציאל להעמדת משיח שקר נוסף (כמו שבתאי צבי) הוא דאג, שמא בסופו של דבר התנועה תטען, שהבעל שם טוב הוא המשיח (מה שמעולם לא קרה).

הגר"א היה תקיף מאוד בהתנגדותו לחסידות עד כדי הטלת חרמות ושריפת ספרי חסידים ידוע גם המקרה בו רבי שניאור זלמן מלאדי (מייסד חסידות חב"ד) ביקש להפגש עימו ולהסביר לו את תורתו, ואף הגיע לשם כך לוילנה, אבל הגאון מוילנה סירב לראות את פניו מראה בתנועה זו כת מסוכנת. בנוסף לאחר שהחלו להפיץ את ספרו של ר' שניאור זלמן "התניא" נתן הגאון מוילנה הנחיה קשה מאד "להודפס ולרודפס בכל מיני רדיפות עד מקום שיד ישראל מגעת". ואשר הביאה למקרים של הלשנה בפני השלטונות. בעקבות כך החלו השלטונות לאסור את מנהיגי חב"ד (הגר"א הוא אבי קבוצת "המתנגדים" שעד היום אנו רואים תוצאות של אותה מחלוקת שאנו מוצאים בציבור החרדי התנגדות עזה לשידוכים בין מתנגדים ובין חסידים).

ט"ו ניסן תשס"ב 28.3.2002 מבצע חומת מגן

"לחיילי צה"ל ולמפקדיו ניתנו הוראות ברורות: להיכנס לערים ולכפרים שהפכו מקלט לטרוריסטים; לתפוס ולעצור מחבלים, ובעיקר את שולחיהם ואת אלה המממנים אותם ונותנים להם חסות; לתפוס ולהחרים נשק ואמצעי לחימה שמיועדים לפגוע בישראל; לחשוף ולהשמיד מתקני טרור, מעבדות חבלה, מפעלי ייצור נשק ומתקני מסתור. הפקודות הן ברורות: לפגוע בכל מי שיאחז בנשק ולשתק כל מי שינסה להתנגד לפעולת הכוחות ולסכן אותם, ולהימנע מפגיעה באוכלוסייה האזרחית." מילים אלו נאמרו על יד ראש הממשלה דאז אריאל שרון לאחר חודש נוראי של פיגועים בהם נהרגו 131 (מאה שלושים ואחד) אזרחים וחיילים בשטחי ארץ ישראל כשהשיא היה הפיגוע במלון פארק בנתניה בה ישבו משפחות לחוג את ליל הסדר.

במהלך המבצע נכנסו כוחות צה"ל לערים הפלשתינאיות שהיו על פי הסכם אוסלו תחת הרשות הפלשתינאית (שטח A) ובניהם: בית לחם, שכם, ג'נין ורמאללה שם ישב יאסר עראפת. בג'נין נתקלו הכוחות בהתנגדות עזה ובבתים ממולכדים. במהלך הקרב נהקגו ביום אחד 13 מחיילינו. הקרב בג'נין נתן חומר תעמולה לאויבינו כשהפיצו שמועות על טבח שלאחר בירור הפרטים התברר (שוב) שהתקשורת העולמית נתנה במה לתעמולה הפלשתינאית (ראה ערך דיר יאסין במלחמת השחרור, הסרט ג'נין ג'נין ועוד. מבחינה צבאית, מבצע חומת מגן היה הצלחה. ישראל הצליחה תוך זמן קצר, במחיר דמים לא גדול יחסית לנפגעים בפיגועי ההתאבדות, לבלום את גל הטרור, להפסיק את אווירת הטרור ששלטה ברחובות ישראל, ולרסק את הרשות הפלסטינית ואת ארגוני הטרור עד היסוד ברוב שטחי הגדה. במבצע נכבשו חמש מתוך שש הערים הפלסטיניות הראשיות ביו"ש, ועוד מספר רב של כפרים, ונשבר המחסום הפסיכולוגי שעצר את צה"ל מלהיכנס לשטחי הרשות. בנוסף, ישראל הרגה או עצרה בכירים רבים בארגוני הטרור

ט"ז ניסן תרמ"א 15.4.1881 פרצו הפרעות הידועות בשם

"סופות בנגב"

סופות בנגב הוא כינוי שהעניקו סופרים עבריים לפרעות שפרצו בפסח בשנת תרמ"א (1881) בקהילות היהודיות בדרום רוסיה, באוקראינה ובאזורים אחרים ברוסיה, הדימוי נבע מכך שהפרעות (סופות) החלו בחלקה הדרומי של רוסיה (דרום=נגב). הפרעות פרצו לאחר רצח הצאר אלכסנדר השני. התקשורת ופקידי הממשל רמזו על כך שידם של היהודים היתה ברצח הצאר, כרוזים רבים הופצו והסיתו את האוכלוסייה כנגד היהודים, בנוסף רמזו כרוזים אלו על השתלטות היהודים על עמדות המפתח ועוד אימרות אנטישמיות ידועות הממשלה הרוסית עודדה את הפרעות בסיסמה "הכו ביהודים והצלתם את רוסיה", והצבא לא עזר ליהודים המוכים. סיבה נוספת היתה כדי להסיח את דעת הקהל הכללית מהמשבר הפוליטי בעקבות הרצח. הפרעות נמשכו מספר חודשים ובמהלכם נרצחו מאות יהודים והושמד רכוש רב של למעלה מ-100 קהילות יהודיות

דבר הפרעות הגיע למערב. דיפלומטים אמריקאים ואחרים דיווחו לממשלותיהם על ההתרחשויות ובעקבות כך התקיימו אסיפות מחאה בארצות הברית ובאירופה. כשהמפגינים קוראים לממשלותיהם להביע מחאתם בפני השלטון הרוסי ואכן מחאות אלו הועילו והשלטון הרוסי פעל לסיום המהומות.

אולם כמו שאומרים במקורות אין רע בלי טוב, בעקבות הפרעות של סופות בנגב החלה מגמה חיובית שבאה לידי ביטוי בהופעת תנועת חיבת ציון ששמה לה למטרה את רעיון השיבה לארץ האבות כיעד מרכזי שבאמצעותו ניתן יהיה לפתור את בעיות הקיום היהודי. כחלק ממגמה זו קמה תנועת הבילויי"ם – (בית יעקב לכו ונלכה). בנוסף החל גל הגירה גדול של יהודים למערב אירופה ולארצות הברית ולא פחות חשוב, פרעות

אלו שמטו את הבסיס הרעיוני של המשכילים ברוסיה אשר האמינו שפתרון לבעיית היהודים הינו בשילובם בחברה הרוסית (משכילים אלו שכחו את נבואתו של בלעם הרשע "הן עם לבדד ישכון", שבמילים שלנו העולם לא בדיוק אוהב יהודים, כפי שהיה בפרעות אלו ובפרעות נוספים במהלך ההיסטוריה)

י"ז ניסן תרע"ה 01.04.1915 הוקם גדוד נהגי הפרדות

גדוד נהגי הפרדות הוקם בזמן מלחמת העולם הראשונה והיה תחילת מימוש החזון של יוסף טרומפלדור וזאב ז'בוטינסקי להקמת כח צבאי יהודי לאחר 2000 שנות גלות. חייליו הראשונים של הגדוד היו בעיקר יהודים מארץ ישראל אשר גורשו למצרים על ידי השלטון התורכי וכן צעירים יהודים ממצרים. הגדוד הוקם במסגרת הצבא הבריטי ואולם הבריטים לא הסכימו לשתף יהודים בתפקידי לחימה, ויעדו לגדוד תפקיד סיוע של הובלת אספקה בפרדות. בשנת 1915 השתתף הגדוד בפלישה הבריטית לגליפולי שבתורכיה, ועסק בעבודה המפרכת של הובלת אספקה. מפקדו של הגדוד היה קצין אירי ואולם חלק מסגל הפיקוד היו יהודים, כולל טרומפלדור עצמו שהתחיל כמ"פ והפך להיות סגן המג"ד. חיילי הגדוד הוכיחו עצמם כחיילים טובים. אחרי כישלון הפלישה הוחזר הגדוד למצרים ו-120 מחייליו היוו לאחר זמן את הבסיס להקמת הגדודים העבריים ושהשתתפו בלחימה על ארץ-ישראל.

בס"ד

הריצה במרתון ירושלים
להשלמת המימון להקמת פארק החסד ע"ש אודליה

בננו הצעיר ישי ה' יחייהו ויזכהו יזם עם הנוער ביישובנו - חשמונאים פעולה לסיוע בהשלמת המימון החסר להקמת פארק החסד להנצחתה של אודליה.

אחרי שרץ כבר שני מרתונים שלמים 42.2 ק"מ כ"א (מרתון טבריה ומרתון תל אביב) אותם הוא הקדיש למטרות חברתיות (פעמונים) הוא רץ במרתון ירושלים אותו הוא הקדיש לפארק החסד ע"ש אודליה (הפארק מתוכנן להתאים גם לילדים נכים)

היעד שהם קבעו לעצמם לגייס הוא 42,195 ₪. שקל על כל מטר שהוא רץ. וכל זאת הוא מסביר באתר אשר הקישור אליו מצורף בזה. הוא ביקש ממני שאעזור לו להפיץ האתר ואני כאבא ממושמע עושה זאת.

כדאי ללחוץ על הקישור:

בס"ד

אבוש, מצ"ב קישור לאתר התרמות לפארק אודליה. אתה מוזמן להפיץ

אותו <http://www.mimoon.co.il/ProjectsMobile/171>

From: ישי דוד תורג'מן [mailto:ishay.d.t@gmail.com]

Sent: 19 Mar 2014 1:59 PM

To: אבוש

Subject: אתר התרמה לפארק אודליה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוזניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבי, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ
פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
וחג פסח כשר ושמח
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127

טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010

ני"ד: 050-5333949

דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

